

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 31 ΔΕ-
ΚΕΜΒΡΙΟΥ 1906

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ *

Η 'Επιστήμη τῆς Φύσεως ἐκλήθη *Φυσική*. Μοναδική καὶ ἀδιαίρετος ἐν ἀρχῇ, ἐποπλασισίασθη σὺν τῷ χρόνῳ, γενομένη ἢ μῆτηρ καὶ τροφὸς πολλῶν ἄλλων. Ἡ τεραστία ἀνάπτυξις τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἐπέβαλε βαθμηδὸν τὸν χωρισμὸν διαφόρων κλάδων, οἱ ὅποιοι ἀπετέλεσαν ἰδίας μεγαλοπρεπεῖς 'Επιστήμας, οἷα ἡ 'Αστρονομία, ἡ Χημεία, ἡ Γεωλογία καὶ αἱ λοιπαὶ Φυσικαὶ 'Επιστήμαι.

'Αλλ' ἐὰν ἐχωρίσθησαν αὗται ἀλλήλων, δὲν ἀπεσπάρσθησαν ὅμως τελείως τῆς Φυσικῆς· αὐτὴ παρέχει πάντοτε εἰς ὅλας τὰς Φυσικὰς 'Επιστήμας θεμελιώδεις νόμους, γονίμους θεωρίας, πολύτιμα ὄργανα καὶ ἀσφαλεῖς μεθόδους ἐρευνῶν· αὐτὴ εἶναι ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ νέας ζωῆς καὶ μεγάλης προόδου αὐτῶν. Οἱ νόμοι αὐτῆς διέπουν σὺν ὅλας σχεδὸν τὰς Φυσικὰς 'Επιστήμας καὶ καθοδηγοῦσιν αὐτὰς ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν ὁδῶν πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας. Ἀψευδεῖς μάρτυρες τῆς στενῆς σχέσεως καὶ τῆς μεγάλης ἐπιδράσεως τῆς Φυσικῆς ἐπὶ τῶν λοιπῶν Φυσικῶν 'Επιστημῶν εἶναι καὶ αἱ ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖσαι νέαι 'Επιστήμαι, ὡς ἡ Φυσικὴ 'Αστρονομία, ἡ Φυσικὴ Κρυσταλλογραφία, ἡ Φυσικὴ Χημεία, ἡ Φυσικὴ Γεωγραφία καὶ ἡ Βιοφυσική, ἡ ἰδρυομένη ἤδη ἐπὶ τοῦ νέου ἀξιωματος τῆς Βιολογίας, ὅτι τὰ ζωικὰ φαινόμενα ἀνάγονται εἰς τὰ Φυσικοχημικά.

'Αλλ' ἰδιαίτερος γόνιμος ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῆς Φυσικῆς ἐπὶ τῆς Χημείας, καὶ ἐντεῦθεν

προήλθον πλεῖστοι νέοι κλάδοι, ὁλόκληροι 'Επιστήμαι, ὡς ἡ 'Ηλεκτροχημεία, ἡ Χημικὴ Μηχανικὴ καὶ ἡ Θερμοχημεία. Δι' ὀλίγων νόμων ἁπλῶν καὶ εὐχρήστων, ἡ Φυσικὴ ἐπέβαλε λογικὴν τάξιν εἰς τὰ μᾶλλον συγκεχυμένα κεφάλαια τῆς Χημείας καὶ καθοδηγεῖ ἤδη αὐτὴν εἰς τὸν φοβερὸν δαίδαλον τῶν γνωστῶν χημικῶν ἀποτελεσμάτων. Καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ φύσις τῆς ὕλης, τὸ θεμελιώδες τοῦτο θέμα τῆς Χημείας, διεφωτίσθη ἐσχάτως σπουδαίως ὑπὸ τῆς Φυσικῆς· οὕτω δὲ ἀνοίγονται ὑπ' αὐτῆς νέοι ὁρίζοντες εὐρύτατοι, ἀπείρου μεγαλείου καὶ σημασίας.

'Αλλὰ ἡ Φυσικὴ δὲν εἶναι μόνον ἡ κρητὶς, ἐφ' ἧς στηρίζεται ὁλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα τῶν Φυσικῶν 'Επιστημῶν. Ἐξερχομένη πολὺ πέραν τῶν ὁρίων τῆς καθαρᾶς 'Επιστήμης, παρέχει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα τὰς ὑψίστας τῶν πρακτικῶν ὑπηρεσιῶν. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν τὸν ἡλεκτρισμὸν, τὸν ἀτμὸν καὶ τὸ μικροσκόπιον, διὰ νὰ διέλθῃ πρὸ ἡμῶν τὸ θαυμάσιον πανόραμα τῶν νεωτέρων προόδων τῆς Ἰατρικῆς, τῆς Βιομηχανίας, τῶν Τεχνῶν, ἥτοι αὐτὴ ἡ εἰκὼν τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Βάσις τῆς Φυσικῆς εἶναι τὸ πείραμα, ἡ μόνη αὐτὴ πηγὴ τῆς ἀληθείας.

'Αλλὰ μόνον τὸ πείραμα ἀρκεῖ;

Βεβαίως ὄχι! Διότι, ὡς λέγει καὶ ὁ πολὺς Poincaré¹, τοιοῦτοτρόπως θὰ παρεγνωρίζετο ὁ ἀληθὴς χαρακτὴρ τῆς 'Επιστήμης. Ἀνάγκη οὐ μόνον ὕλης, ἀλλὰ καὶ μεθοδικῆς διατάξεως.

* Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μάθημα τῆς Θεωρητικῆς καὶ Μαθηματικῆς Φυσικῆς, ἐκφωνηθεὶς τὴν 6 Νοεμβρίου 1906.

¹ Henri Poincaré, La Science et l'Hypothèse σελ. 168.

οὐ μόνον μεμονωμένων ἐπιστημονικῶν στοιχείων, ἀλλὰ καὶ ρυθμικοῦ καὶ ἁρμονικοῦ συνδυασμοῦ αὐτῶν. Ἡ Ἐπιστήμη σχηματίζεται ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅπως αἱ οἰκίαι ἐκ λίθων. Ἀλλ' ἄθροισμα ἀποτελεσμάτων δὲν εἶναι Ἐπιστήμη, ὅπως σωρὸς λίθων δὲν ἀποτελεῖ οἶκον. Καὶ ἐδῶ ἰσχύει τελείως τὸ τοῦ Ξενοφῶντος: «*λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀνάκτως ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν*».

Πρὸς χρησιμοποίησιν τῶν παρατηρήσεων ἔχομεν ἀνάγκην τῆς γενικεύσεως· ἡ δὲ γενίκευσις εἶναι ἀναπόσπαστος τῆς θεωρίας. Ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ, ἣτις ἐπιλαμβάνεται τῆς γενικεύσεως, καθοδηγεῖ αὐτὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς γονιμότητος τῆς Ἐπιστήμης. Καὶ αὕτη ἀκόμη ἡ διατύπωσις τῶν νόμων, τῶν συναγομένων ἐκ τοῦ πειράματος, θὰ ἦτο ἀδύνατος ἄνευ τῆς θεωρίας· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ συνήθης γλῶσσα εἶναι λίαν πτωχὴ καὶ ἀόριστος, πρὸς ἔκφρασιν σχέσεων τόσον λεπτῶν, τόσον πλουσιῶν καὶ τόσον ἀκριβῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ πείραμα εἶναι μεμονωμένον, κατὰ προσέγγισιν καὶ εὗρίσκειται ὑπὸ ὅρους πολυπλόκου, οἱ ὅποιοι ἐν τῇ διατυπώσει τῶν νόμων δὲν ὑφίστανται πλέον. Οὕτως ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ διὰ τῆς γενικεύσεως ἀποκαλύπτει τὴν ἁρμονίαν τῶν πραγμάτων καὶ καθιστᾷ αὐτὴν καταληπτὴν ἀπὸ νέας ὅλως ἀπόψεως ἀγνώστου καὶ κεκρυμμένης.

Ἀλλὰ ποία ἡ ἐν τῇ Θεωρητικῇ Φυσικῇ θέσις τοῦ πειράματος;

Ἐὰν τὸ πείραμα μόνον, ἄνευ βοηθείας τῆς θεωρίας, δὲν δύναται νὰ παράσχη τι πλεον ἢ ὑλικὸν ἀκατέργαστον καὶ ἀσύνδετον, ἡ θεωρία μόνη, μὴ στηριζομένη ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ πειράματος, ἐκ τοῦ ὁποίου πηγάζει καὶ δι' οὗ ἐπαληθεύεται, ἀποτελεῖ οἰκοδόμημα ἄνευ θεμελίων.

Τὸ πείραμα εἶναι τὸ βᾶθρον τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς καὶ ἀποτελεῖ τὸ πρωτεῖον ὄργανον τῶν ἐρευνῶν αὐτῆς. Ἡ θεωρία συνδέει τὰ φαινόμενα· αὕτη ἰδίως ἀνευρίσκει τὰ ἀναγκαῖα πειράματα πρὸς ἐπαλήθευσιν τῶν ὑποθέσεων, πρὸς διαφώτισιν τῶν σκοτεινῶν καὶ ἀμφοιβόλων σημείων τῆς Ἐπιστήμης· αὕτη καθοδηγεῖ τὴν πειραματικὴν ἐρευναν ἐν τῇ ἐκλογῇ καταλλήλου ὁδοῦ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς. Οὕτω, κατ' ἀνάγκην, τὰ πειραματικὰ μέσα ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Ἐπιστῇ ταύτῃ εἰς τὸν σημερινὸν μέγαν βαθμὸν τελειότητος καὶ ἀκριβείας, ὅπως ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὰς πολλαπλὰς αὐτῆς ἀπαιτήσεις.

Ὅθεν ἐν τῇ Θεωρητικῇ Φυσικῇ τὸ πείραμα καὶ ἡ θεωρία ἀχώριστα συντελοῦσιν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν φαινομένων· εἰς τὸν ἐπιτυχῆ δὲ σύνδεσμον αὐτῶν ὀφείλονται αἱ θαυμάσιαι πρόοδοι, αἱ γενόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη.

Ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ ὅμως δὲν πρέπει νὰ συγγέται πρὸς τὴν Μαθηματικὴν Φυσικὴν, τῆς ὁποίας διαφέρει οὐσιωδῶς¹. Ἡ Μαθηματικὴ Φυσικὴ, ἀναχωροῦσα ἐκ τινῶν πειραματικῶν ἀποτελεσμάτων, ἐρευνᾷ ἀποκλειστικῶς διὰ τῆς Μαθηματικῆς Ἀναλύσεως τὰς ἐξ αὐτῶν πηγάζουσας συνεπείας. Ἡ Μαθηματικὴ Φυσικὴ δὲν ἐργάζεται διὰ τοῦ πειράματος, ἐφάπτεται διὰ πολὺ ὀλίγων σημείων τῆς Φυσικῆς καὶ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὰ Μαθηματικά. Ἐνῶ ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ, οὕσα τὸ εἰδικὸν μάθημα τῆς Φυσικῆς ἐν τῇ Φυσικομαθηματικῇ Σχολῇ, ἀποτελεῖ μετὰ τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἡ σύγκρισις αὕτη μεταξὺ Θεωρητικῆς καὶ Μαθηματικῆς Φυσικῆς θὰ ἡδύνατο νὰ φέρη τοὺς μὴ εἰδότας εἰς τὴν πλάνην, ὅτι ἡ Θεωρητικὴ Φυσικὴ εἶναι πολυτέλεια ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ. Βεβαίως! θὰ ἦτο πολυτέλεια, ἂν πολυτέλεια δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ Φυσικὴ τῆς σήμερον, οἷα ἐννοεῖται καὶ διδάσκεται εἰς ὅλα τὰ ξένα Πανεπιστήμια καὶ τὰς ἀνωτέρας σχολὰς· καὶ θὰ ἡδύνατο νὰ παραλειφθῇ, ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἐννοηθῇ ἡ Φυσικὴ ἄνευ τοῦ εἰδικοῦ μαθήματος αὐτῆς, ἡ Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴ ἄνευ Φυσικῆς καὶ Πανεπιστήμιον ἄνευ Φυσικῶν Ἐπιστημῶν!

Τὴν ἔκτασιν καὶ σπουδαιότητα τοῦ μαθήματος τούτου δεικνύει καὶ ἡ πληθὺς τῶν καθηγητῶν, εἰς οὓς ἀνατίθεται ἡ διδασκαλία αὐτοῦ εἰς τὰ ξένα Πανεπιστήμια. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνάθεσις τοῦ τε γενικοῦ μαθήματος τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς, ὥς καὶ τοῦ εἰδικοῦ τῆς Θεωρητικῆς Φυσικῆς, εἰς ἓνα μόνον καθηγητὴν ἦτο ἀναχρονισμὸς, ἀπαιτῶν παρ' ἀνθρώπου τὰ ὑπεράνθρωπα. Ἐλλειψις τοιαύτης ἑδρας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ θὰ ἡδύνατο νὰ κρατῇ ὀλόκληρον τὸ φυσικὸν τμήμα αὐτοῦ δέσμιον εἰς τὸ χαμηλὸν ἑδαφὸς παρωχημένης ἐποχῆς. Ἐν τούτοις, ὁ σοφὸς φυσικὸς καὶ διαπρεπὴς διδάσκαλος ἡμῶν κ. Τιμολέων Ἀργυρόπουλος,

¹ Περὶ τῶν διαφορῶν διαιρέσεων τῆς Φυσικῆς ἰδὲ πλείονα ἐν τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τοῦ O. Chwolson: *Traité de Physique*, τόμ. I, σελ. 9.

μεθ' ὅλον τὸ βαρὺ φορτίον τοῦ γενικοῦ μαθήματος τῆς Πειραματικῆς Φυσικῆς, ὅπερ μόνος ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Στρούμπου φέρει, κατάρθου διὰ σπανίας ἐργατικότητος νὰ πληροῖ, καθόσον ἦτο ἀνθρωπίνως δυνατόν, τὸ μέγα τοῦτο κενόν. Μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὸν σαφηνείας, γλαφυρότητος καὶ πειραματικῆς δεξιότητος, διδάσκων καὶ ἐκ τῆς ἐπιστήμης ταύτης, προσελάμβανε τὰς ἐκ τῆς ἐλλείψεως αὐτοῦ σοβαρὰς ἀνωμαλίας τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς. Οὕτω πολυτρόπως μοχθῶν ἡδυνήθη νὰ προσφέρῃ καὶ ἐξακολουθεῖ προσφέρων μεγάλας καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ σπουδὴν τῶν Φυσικῶν καὶ Μαθηματικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἡ ΕΝΟΤΗΣ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΙΚῃ

Ἐὰν περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος ἡρωτάτο ἡ Ἐπιστήμη περὶ τῆς συστάσεως τοῦ Σύμπαντος, θὰ ἀπῆντα, ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ διαφόρων εἰδῶν ὕλης, τὰ ὁποῖα ὑπὸ ποικίλους συνδυασμοὺς καὶ διαφόρους συγκεκριμένους καταστάσεις ἀποτελοῦσι τὸν ὑλικὸν κόσμον. Ἡ μᾶζα, ἰδιότης συμφοῆς τῆς ὕλης, οὐ μόνον ἦτο ἀνεξήγητος, ἀλλὰ καὶ ἐθεωρεῖτο οὐδεμιᾶς χρήσουσα ἐξηγήσεως. Ἡ βάσις ὅμως τοῦ ἀμεταβλήτου αὐτῆς εἶχεν ἤδη τεθῆ. Τὸ φῶς συνίστατο ἐκ μορίων ὑλικῶν μὲν ἄλλ' ἄβαρῶν, ἐκπεμπομένων ὑπὸ τῶν φωτεινῶν πηγῶν, ἡ δὲ θερμότης ἀπετελεῖτο ἐκ ρευστοῦ, τὸ ὁποῖον κατετάσσετο μεταξὺ τῶν στοιχείων. Ὅλως δευτερεύουσα σημασία ἀπεδίδετο εἰς τὸν μαγνητισμὸν καὶ τὸν ἡλεκτρισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο μᾶλλον ὥς περιεργόν τι φαινόμενον. Οὐδεὶς σύνδεσμος, οὐδεμία στενὴ σχέση μετὰ τῶν φαινομένων τοῦ φωτός, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, τοῦ μαγνητισμοῦ, τῆς θερμότητος καὶ τῆς ὕλης. Γενικαὶ ἰδέαι ἐπεκράτουν ἐπὶ τῆς Φύσεως, σύμφωνοι ἰδίως πρὸς τὰς ἕξεις καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τῶν αἰσθησεων.

Σήμερον ἡ πρώτη γενικὴ ἐντύπωσις, ἐντύπωσις ἀληθῶς καταληκτικὴ, τὴν ὁποίαν ὑφίστάμεθα διατρέχοντες τὴν Φυσικὴν εἶναι, ὅτι τὰ παλαιὰ καὶ ἀσύνδετα κεφάλαια αὐτῆς διεργάγησαν πανταχόθεν. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀνακαλύπτονται ἤδη νέοι σύνδεσμοι μεταξὺ ζητημάτων, ἅτινα ἀπῆλθον ἰδίας ἀρχάς, ἰδίας μεθόδους καὶ τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο προωρισμένα νὰ μείνωσι διὰ παντὸς ἀνεξάρτητα ἀλλήλων.

Τὰ διάφορα ἀποτελέσματα, τὰ διεσπαρμένα καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, τείνουσι νὰ συναρμολογηθῶσιν εἰς γενικὸν καὶ μεγαλοπρεπὲς σύστημα.

Ἡ ἀνακάλυψις μιᾶς μόνης ἀρχῆς, διεπούσης ὀλόκληρον τὴν Ἐπιστήμην τῆς Φύσεως, ἐκδηλοῦται ἀπὸ τινος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον προσεχῆς καὶ βεβαία.

Ἡ Ἐπιστήμη προέβη πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ τὴν ἀπλότητα.

Οὕτω τὰ πολλαπλὰ κεφάλαια τῆς Φυσικῆς συνεχωνεύθησαν καὶ ἡ ἀπειρος ποικιλία τῶν φαινομένων αὐτῆς συντάσσεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον σαφῶς εἰς δύο μεγάλα τάξεις, ἐξ ὧν ἡ μὲν μία ἐξηγεῖται διὰ τῆς ὑποθέσεως τοῦ αἰθέρος, ἡ δὲ ἄλλη διὰ τῆς ὑποθέσεως τῆς μοριακῆς συστάσεως τῆς ὕλης. Ἐκ τούτου καὶ ἐν τῇ Ἐπιστῇ τῆς Φύσεως διακρίνομεν, πάντοτε ὅμως ἀορίστως, δύο μεγάλα τμήματα, τὴν *Φυσικὴν τοῦ αἰθέρος* καὶ τὴν *Φυσικὴν τῆς ὕλης*, ἂν καὶ πράγματι ἡ Φυσικὴ ἀποτελεῖ ἐν ὅλον ἀδιαίρετον, τὴν *Ἐπιστήμην τοῦ αἰθέρος καὶ τῆς ὕλης*· διότι μεταξὺ ὕλης καὶ αἰθέρος ὑφίστανται βεβαίως σχέσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἐρευνα εἶναι τὸ θεμελιῶδες πρόβλημα αὐτῆς.

Αἶθερ

Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ αἶθερ;

Ἐν τῇ Ἐπιστῇ τῆς Φύσεως πάντα τὰ φαινόμενα δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῶσι διὰ μόνων τῶν ἰδιοτήτων τῆς ὕλης, οὕτως ὥστε ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος εἶχε γίνεαι δεκτὴ ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἄλλων αἰτίων ἐκτὸς αὐτῆς.

Οἱ νόμοι τῆς παγκοσμίου ἑλξεως διέπουν τὸ Σύμπαν καὶ ἐξηγοῦσι τὴν ἁρμονίαν τῶν κινήσεων τῶν τεραστίων σωμάτων, τῶν πλανημένων ἀνὰ τὸ ἀχανές. Ποία ὅμως εἶναι ἡ μυστηριώδης καὶ μεγαλοπρεπὴς ἄλυσος, δι' ἧς ἐνεργεῖ ἡ ἑλξις αὕτη; Ποῖον εἶναι τὸ ἀόρατον μέσον, διὰ τοῦ ὁποίου συνεδέθησαν ἀρρήκτως τὰ οὐράνια σώματα;

Τὸ φῶς λίαν μεμακρυσμένων ἀστρῶν μέχρις ὅτου φθάσῃ εἰς τὴν Γῆν διανύει ἐπὶ ἔτη, ἐπὶ αἰῶνας, τὰ ἀτελεύτητα καὶ ἀσύληπτα διαστήματα τοῦ ἀπείρου. Ἀλλὰ τίς ὁ φορεὺς τοῦ φωτός καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς πορείας ταύτης, καθ' ἣν τὸ φῶς οὔτε ἐπὶ τοῦ ἀστρου εὐρίσκεται πλέον, οὔτε εἰς τὴν Γῆν ἔχει φθάσει;

Τὸ μεταξὺ τῶν οὐρανίων σωμάτων διάστημα εἶναι ἀπολύτως κενόν;

Ὁχι! Τοῦτο εἶναι ἀπαράδεκτον ἐν τῇ Ἐπι-

στήμη. Πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων, οἷα τὰ τοῦ φωτός, τοῦ ἡλεκτρισμοῦ καὶ τῆς ἀκτινοβολοῦ θερμότητος, ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπαρξίν λεπτεπιλέπτου τινὸς οὐσίας ἀβαροῦς καὶ ἐξόχως ἐλαστικῆς, πληρούσης τὸ Σύμπαν, τοῦ αἰθέρος. Ὁ αἰθὴρ ὑπάρχει πανταχοῦ· ὑπ' αὐτοῦ περιβάλλονται τὰ πάντα, ἐντὸς αὐτοῦ πλέει οἷονδῆποτε ὑλικὸν σῶμα. Αὐτὸς εἶναι ἡ ἀπειρὸς καὶ μυστηριώδης θάλασσα, ἡ συνδέουσα ὅλα τὰ σώματα καὶ καταργοῦσα τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Οὐδὲν ἐν τῇ Φύσει τὸ τελείως μεμονωμένον, οὐδὲν τὸ τελείως ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον. Τὰ πάντα συνδέονται ἀμοιβαίως, ἀποτελοῦντα ἐν ὅλῳ ἀρμονικόν, ὑπεῖκον εἰς νόμους αἰωνίους καὶ ἀμεταβλήτους!

Ἡ ἰδέα αὕτη διὰ τῶν ἐξόχων ἔργων ἰδίως τοῦ διασήμου Γάλλου Φυσικοῦ Fresnel κατέκτησε τὴν Ἐπιστήμην τῆς Φύσεως. Διὰ τῆς υποθέσεως τοῦ αἰθέρος ἐξηγήθη ὁλόκληρος ἡ σειρά τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων τοῦ φωτός, καὶ οἱ νόμοι τῆς Ὀπτικῆς ἀνέκυψαν ἐξ αὐτῆς θαυμασίως. Ἡ πρόγνωση δὲ πολλῶν σπουδαίων φαινομένων, ὅπως ἀγνώστων, τῶν ὁποίων ἡ ἐπαλήθευσις διὰ τοῦ πειράματος ὑπῆρξε τελεία καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας αὐτῶν ἀκόμη, προσέδωκεν ἔκτακτον λάμψιν καὶ κύρος εἰς τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν.

Ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ὁ αἰθὴρ πληροῖ τὸ σύμπαν ἀπλῶς μόνον πρὸς μετάδοσιν τοῦ φωτός. Ἐπινοηθεὶς ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἦτο ἀδύνατον νὰ περιορισθῇ εἰς αὐτὸν καὶ μόνον.

Πράγματι, τὰ ἔργα τῶν Faraday, Maxwell καὶ Hertz ἤνοιξαν εἰς τὸν αἰθέρα εὐρύτερους ὁρίζοντας. Ἡ οὐσία αὕτη, ἡ ὁποία ἐξήγει ἡδὴ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀκτινοβολοῦ θερμότητα, ἔτεινε νὰ ἐπαρκέσῃ ἐπίσης πρὸς ἐξήγησιν τοῦ ἡλεκτρισμοῦ. Ἐκ τούτου, ἡ ἐλπίς τῆς λύσεως τοῦ μεγάλου προβλήματος τῆς ἐνότητος τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἤρχισε νὰ ὑποφώσκη. Ἡ γνῶσις τῶν νόμων, τῶν διεπόντων τὰς κινήσεις τοῦ αἰθέρος τούτου θὰ παρέιχε τὴν κλεῖδα ὅλων τῶν φαινομένων καὶ θὰ ἐπέτρεπε νὰ γνωρίσωμεν τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐναποταμιεύεται, μεταδίδεται καὶ μερίζεται ἡ ἐνέργεια κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις τῆς.

Ἀς ἴδωμεν ἡδὴ ποῖαι αἱ ιδιότητες τοῦ αἰθέρος καὶ ἐὰν εἶναι δυνατόν διὰ τῆς λεπτεπιλέπτου ταύτης οὐσίας καὶ μόνης, νὰ συνδέσω-

¹ A. Cornu, Rapports du Congrès international de Physique t. IV σελ. 7.
Lucien Poincaré, La Physique Moderne σελ. 162.

μεν ὅλα τὰ γνωστὰ ἀποτελέσματα εἰς ἓν μόνον μεγαλοπρεπὲς σύστημα.

ΦΩΣ OPATON ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΝ. Τὸ φῶς συνεπεία τῶν ἐξόχων ἔργων τοῦ Fresnel θεωρεῖται ὡς παλμικὴ κίνησις τοῦ αἰθέρος. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης τῶν κυμάνσεων τοῦ αἰθέρος ἐξηγοῦνται σήμερον ἀκριβῶς τὰ φαινόμενα τοῦ φωτός, ἥτοι τῆς εὐθυγράμμου μεταδόσεως αὐτοῦ, τῆς ἀνακλάσεως, τῆς διαθλάσεως τῆς περιθλάσεως, τῆς πολώσεως καὶ τῆς συμβολῆς¹.

Αἱ ιδιότητες τῶν κυμάνσεων τούτων καθορίζονται δι' ἀκριβεστάτων πειραμάτων. Οὕτω

¹ Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἐκτὸς τῶν τῆς πολώσεως, δύνανται νὰ ἐξηγηθῶσι δι' ιδιοτήτων τοῦ αἰθέρος, αἱ ὁποῖαι οὐδεμίαν πραγματικὴν ἀντίφασιν παρουσιάζουσιν. Τὰ φαινόμενα ὅμως τῆς πολώσεως ἐπιβάλλουσι τὴν παραδοχὴν ἐγκαρσίαν παλμῶν εἰς τὸν αἰθέρα, ἥτοι καθέτων ἐπὶ τῶν ἀκτίνων, καθόσον θὰ ἦσαν ἀνεξήγητα διὰ τῶν ἐπιμήκων.

Ἀλλὰ παλμοὶ ἐγκαρσίοι ὑφίστανται μόνον εἰς τὰ στερεὰ καὶ εἶναι τελείως ἀδύνατοι εἰς οὐσίαν, ὡς τὰ ρευστά. Ὅθεν ἡ παραδοχὴ τῶν ἐγκαρσίων παλμῶν τοῦ αἰθέρος περιπλέκει πολὺ τὸ ζήτημα τῶν ιδιοτήτων αὐτοῦ καὶ ἐγένετο ἀφορμὴ ἀμφιβολιῶν περὶ τῆς ὑπάρξεώς του. Διότι ὁ αἰθὴρ ἀπ' ἐνὸς θεωρεῖται ὡς ρευστὸν πυκνότητος ἀσθενεστάτης καὶ ἀπ' ἑτέρου ὀφείλει κατὰ τὸν Kelvin νὰ εἶναι δυσκαμπτότερος καὶ τοῦ χάλυβος ἀκόμη. Ὅσον δὴποτε μεγάλη καὶ ἀν εἶναι ἡ ἐκπληξὶς ἡμῶν ἐκ τῶν ἀντιφασκουσῶν τούτων ιδιοτήτων, πρέπει νὰ μὴ λησμονώμεν, ὅτι εἶνε τελείως ἀτοπος ἡ ἀναζήτησις τοῦ καθορισμοῦ τῆς φύσεως τοῦ αἰθέρος διὰ τῶν ιδιοτήτων τῆς ὕλης, ἥτοι ἡ ἐξήγησις τοῦ ἀπλοῦ διὰ τοῦ συνθέτου. Τούναντίον ἐπιβάλλεται ἡ ἐξήγησις τῆς ὕλης διὰ τοῦ αἰθέρος. Ἐν τούτοις ὁ Boussinesq κατόρθωσε νὰ παράσῃ ἐξήγησιν τῆς φύσεως τοῦ αἰθέρος διὰ τῶν ιδιοτήτων τοῦ ὁρατοῦ. Δηλαδή υποθέτει, ὅτι διατηρεῖ οὗτος τὴν τελείαν ὁμογένειάν του καὶ παρουσιάζεται ὡς ἄεριον κατὰ τὴν κίνησιν τῶν ὁρατῶν σωμάτων, ἐνεκα τῆς σχετικῆς βραδύτητος τῆς κινήσεως ταύτης. Κατὰ τὰς κυμάνσεις ὅμως ἐμφανίζεται μόνη ἡ δυσκαμψία, ἐνεκα τῆς μεγάλης ταχύτητος αὐτῶν. Ἐν γένει, αἱ ιδιότητες τοῦ αἰθέρος εἶναι μὲν ἀσυνήθεις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπολύτως ἀσυμβίβαστοι. Αἱ ἀντιφάσεις παρουσιάζονται ἐκ τῆς παραβολῆς αὐτῶν πρὸς τὰς ιδιότητας τῆς ὕλης. Ἐν τούτοις δεχόμεθα, ὅτι ὁ αἰθὴρ εἶναι ὅπως διάφορος αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐγκαρσίων τούτων παλμῶν δύο ὑποθέσεις ὑφίστανται, ἐξ ὧν ἡ μὲν ὀφείλεται εἰς τὸν Fresnel ἡ δὲ ἄλλη εἰς τὸν Neumann. Κατὰ τὸν Fresnel ἡ ἐν λόγῳ διεύθυνσις εἶναι κάθετος ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς πολώσεως, ἐνῶ κατὰ τὸν Neumann εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τούτου. Καὶ αἱ δύο ὑποθέσεις ἐξηγοῦσιν ὁμοίως τὰ φαινόμενα καὶ τοιοῦτοτρόπως, ὥστε τὸ πείραμα μέχρι σήμερον δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ ποία εἶναι ἡ πραγματικὴ.

Τὰ σχετικὰ πειράματα τοῦ Wiener ἐπὶ τῶν στατικῶν κυμάτων δὲν δύνανται νὰ διευκρινίσωσι τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι, ὡς ὑπέδειξεν ὁ Poincaré, εἶναι ἀγνωστον ἐὰν τὸ φωτογραφικὸν ἀποτέλεσμα προέρχεται ἐκ τῆς κινητικῆς ἐνεργείας τοῦ αἰθέρος ἢ ἐκ τῆς δυνάμει ἐνεργείας αὐτοῦ.

Σημειωτέον δέ, ὅτι ταῦτοχρόνως μετὰ τοῦ Wiener ὁ Lippmann ἐπέτυχεν ὁμοίως στατικὰ κύματα καὶ ὁρμώμενος ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως, ἤχθη εἰς τὴν πλήρη λύσιν τοῦ προβλήματος τῆς φωτογραφίας τῶν χρωμάτων.

ἀπεδείχθη, ὅτι τὸ μήκος τῶν κυμάτων, ἥτοι ἡ ἀπόστασις δύο διαδοχικῶν κυμάνσεων, εἶναι ἐξαιρετικῶς μικρόν, ἡ δὲ μέτρησις αὐτοῦ ἐπετεύχθη ἀσφαλῶς διὰ μεθόδων ἐξόχου ἀκριβείας. Τὰ πειράματα ταῦτα κατέδειξαν, ὅτι τὸ ὁρατὸν φῶς ἀντιστοιχεῖ εἰς κυμάνσεις, τῶν ὁποίων τὸ μήκος μεταβάλλεται ἀπὸ τῶν ὑπερῶν πρὸς τὰς ἀπωτάτας ἰσίδεις ἀκτίνες τοῦ φάσματος μεταξύ 75 ἑκατοστῶν τοῦ χιλιοστοῦ τοῦ χιλιοστομέτρου καὶ 4 δεκάτων αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ αἰθὴρ δὲν δύναται νὰ παράσῃ μὴν κύματος μικρότερον ἢ μεγαλότερον τῶν τοῦ φωτός; Ποῖαι δὲ θὰ ἦσαν αἱ ιδιότητες τῶν κυμάνσεων αὐτῶν, τῶν ἀγνώστων τούτων ἀκτίνων, ἐὰν ὑφίστανται;

Ὁ ὀφθαλμὸς ἡμῶν, τὸ θαυμάσιον τοῦτο ὄργανον, παύει δυστυχῶς νὰ αἰσθάνεται μετὰ τὰς ἰσίδεις καὶ εἶναι τυφλὸς πρὸ τῶν ἐρυθρῶν ἀκτίνων τοῦ φάσματος. Ἀλλὰ δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι πέραν αὐτῶν δὲν ὑφίστανται καὶ ἄλλαι ἀκτίνες.

Πράγματι, ἡ κλίμαξ τῶν μικρῶν κύματος τοῦ ὁρατοῦ φωτός, δὲν εἶναι ἡ μόνη, ἣν δύναται νὰ δώσῃ ὁ αἰθὴρ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀνεκαλύφθησαν αἱ πρὸ τοῦ ἐρυθροῦ εὐρισκόμεναι θερμαντικαὶ ἀκτίνες καὶ κατόπιν αἱ μικροτέρου μήκους κύματος ὑπεριώδεις χημικαί. Αἱ δὲ θαυμάσιαι ἔρευναι τοῦ Rubens καὶ τῶν συνεργατῶν του, αἱ γενόμεναι πρὸς τὸ τμήμα τῶν μεγάλων μικρῶν κύματος, ὡς καὶ αἱ τῶν Lenard καὶ Schumann πρὸς τὸ μέρος τῶν ὑπεριωδῶν, ἠύρουν ἔτι μᾶλλον τὸ πεδίον τῶν ἀκτινοβολιῶν διὰ τῆς ἀνακαλύψεως νέων ὅπως ἀκτίνων ἀοράτων¹.

Εἰς τὸν αἰθέρα ἀποδίδονται ἐπίσης καὶ αἱ περιφημοὶ ἀκτίνες X, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Röntgen². Κατὰ τὴν μᾶλλον ἐπικρατοῦσαν θεωρίαν τῶν Stokes καὶ Wiechert, αἱ ἀκτίνες X ὀφείλονται εἰς δονήσεις τοῦ αἰθέρος, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι παλμικαὶ κινήσεις συνεχεῖς, ὡς αἱ τοῦ φωτός, ἀλλὰ μεμονωμέναι καὶ βραχεῖαι³.

¹ Ἐτι μικροτέρου μήκους κύματος εἶναι αἱ ἀκτίνες N, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι ὅπως ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ διατρεποῦς Γάλλου Φυσικοῦ Blondlot. Τῶν ἀπωτάτων τούτων ἀκτίνων ἀμφισβητεῖται εἰσεῖτι καὶ αὕτη ἡ ὑπόθεσις.

² Αἱ ἀκτίνες X προσβάλλουσι τὰς φωτογραφικὰς πλάκας, δὲν ὑφίστανται οὔτε ἀνάκλασιν, οὔτε διαθλάσιν, ὁ δὲ μαγνήτης δὲν μεταβάλλει τὴν διεύθυνσιν τῶν. Κατὰ τινὰς αἱ ἀκτίνες αὗται παρουσιάζουσιν καὶ φαινόμενα πολώσεως καὶ περιθλάσεως. Ἐν γένει δὲ αἱ ἀκτίνες αὗται ἔχουσιν ἐκτάκτους ιδιότητας, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἀφορμὴ μεγάλων ἀνακαλύψεων.

³ Ἐν ἀρχῇ ἐθεωρήθησαν ὡς ἀκτίνες ἐλαχίστου μήκους κύματος. Τοῦτο ὑπεδεικνύετο ἐκ τινων ιδιοτή-

Τοιοῦτοτρόπως τὸ φάσμα ἐξετάθη πέραν τῶν ὁρατῶν ὁρίων. Αἱ ἀκτίνες αὗται ἢ κυμάνσεις τοῦ αἰθέρος δὲν διαφέρουσιν ἢ μόνον κατὰ τὸ μήκος κύματος καὶ προκαλοῦσι διάφορα ἀποτελέσματα, δι' ὧν καὶ ἀνακαλύπτονται. Οὐδεμίαν οὐσιώδη διαφορὰν παρουσιάζουσιν αὗται καθ' ἑαυτάς. Μόνη δὲ ἡ κατασκευὴ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἡμῶν τὰς διαχωρίζει εἰς ὁρατὰς καὶ ἀοράτους.

Αἱ ἔρευναι αὗται ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ φάσματος, συνδυαζόμεναι πρὸς τὰς ἰδρυθείσας ὑπὸ τῶν ἐξόχων ἐργασιῶν τῶν Kirchhoff καὶ Bunsen ἐπὶ τῶν σχέσεων τῆς καταστάσεως τοῦ φάσματος καὶ τῆς πηγῆς τοῦ φωτός, ἐπεξετάθησαν κατόπιν, διὰ τῶν θαυμασιῶν ἔργων πλείστων σοφῶν, ἐπὶ τῶν συνθηκῶν παραγωγῆς καὶ ἐκπομπῆς τοῦ φωτός, τῶν σχέσεων τῆς ἐνεργείας τῆς ἀκτινοβολίας, τῆς θερμοκρασίας τῆς πηγῆς καὶ τῆς συχνότητος τῶν παλμῶν, τῶν μεταβολῶν τῶν γραμμῶν τοῦ φάσματος καὶ τῶν αἰτίων αὐτῶν. Οὕτως ἀπετελέσθη ἴδιος μεγαλοπρεπὴς κλάδος τῆς Φυσικῆς ἡ Φασματοσκοπία, ἐκπλήττουσα τόσον διὰ τὴν ἀκριβειαν τῶν μεθόδων, ὅσον καὶ διὰ τὴν εὐρύτητα καὶ σπουδαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς.

Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι τὰ φάσματα εἶναι αἱ διάλεκτοι τῶν ἀτόμων. Ἐκαστον στοιχεῖον ὁμιλεῖ πάντοτε τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν χαρακτηριστικὴν καὶ ἀμετάβλητον, τὴν αὐτὴν ἐπὶ τῆς Γῆς καὶ ἐπὶ τῶν μᾶλλον μεμακρυσμένων ἀστέρων.

Διὰ τῶν διαλέκτων τούτων τὰ ἄτομα μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν φυσικὴν κατάστασιν καὶ τὴν χημικὴν σύστασιν τοῦ Σύμπαντος. Διὰ τοῦ φασματοσκοπίου αἱ ἀποστάσεις ἐξεμνηστεύθησαν καὶ τὰ ἀκτινοβόλα σώματα τοῦ ἀχανοῦς ἠρσενήθησαν ὑπὸ τῶν ἰδίων ὅρων, ὅφ' οὓς καὶ αἱ συνήθεις φωτειναὶ πηγαὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργαστηρίων.

Ὁ διάσημος ἀστρονόμος Jansen εἰς μίαν μόνην φράσιν ἔδωκεν ἀκριβῆ εἰκόνα τῶν θαυμασιῶν τούτων ἀποτελεσμάτων τῆς Φασματοσκοπίας:

«Ὁ ἄστρον! λέγει, στείλε μου μίαν σου μόνην ἀκτίναν διὰ νὰ γράψω τὴν ἱστορίαν σου».

[Ἀκολουθεῖ] ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου.

τῶν αὐτῶν, ὡς ἡ ἐπίδρασις τῶν ἐπὶ τῶν ἡλεκτρισμῶν ἀγωγῶν καὶ ἐπὶ τῆς ἡλεκτρικῆς ἀντιστάσεως τοῦ σεληνίου, αἱ ὁποῖαι ἀνευρίσκονται καὶ εἰς ἄλλας ὑπεριώδεις ἀκτίνες. Ἐν τούτοις αἱ μὲν ἀκτίνες τοῦ Schumann ἀπορροφῶνται εὐκόλως καὶ διαθλῶνται, διερχόμεναι διὰ τοῦ χαλαζίου, ἐνῶ αἱ ἀκτίνες X διέρχονται διὰ τῶν σωμάτων ἀνευ διαθλάσεως καὶ μετὰ καταπηκτικῆς εὐκολίας. Τοιαῦτα διαφορὰ ἀποτελοῦσι σπουδαῖον λόγον κατὰ τῆς κατατάξεως τῶν ἀκτίνων X εἰς τὰς ὑπεριώδεις.

ΠΑΓΑ ΛΑΛΕΟΥΣΑ *

ΠΑΓΑ ΛΑΛΕΟΥΣΑ

Ήθεϊα νερά, σὶν ὕπνο σας καὶ σὶν ὀργή σας θεῖα,
Τοῦ καταρράχτη ὥραϊε θυμέ, τοῦ ὠκεανοῦ μανία,
Μαύρη ὀπασία τῆς Σινγός, τῆς Κασταλλίας με-
[θύσι.
Μὲς τὴν κουφάλα ἐνὸς γκρεμοῦ εἶμαι κ' ἐγὼ γὰρ
[βρύση.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Ἐδῶ νεραῖδοφίλημα τὸ κάθε κυματάκι,
Ἀρχαῖοι Θεοὶ σὶς θάλασσες περνοῦν τίς στοιχειω-
[μένες,
Κ' ἐγὼ, φτωχὸ ναυτόπουλο, θυμᾶμ' ἓνα νησάκι
Μὲ τίς χλωμές του Παναγιῆς καὶ τίς δειλὲς παρθένες.

ΑΚΟΥΑΡΕΛΑ

Μπόρα δροσάτη τοῦ Μαῖου, μὲ τὸ τρελλὸ χαλάζι,
Εἶν' ἡ βροχή σου χάιδεμα κ' ἡ ἀστραπή σου νάζι...
Καὶ τὰ λευκὰ σπιτόπουλα, σὶν ἔρμο γιαλὸν ὄξω,
Ὁ Μᾶης μ' ἓνα οὐράνιο τὰ στεφανώνει τόξο.

Ο ΓΛΑΡΟΣ

Θλιμμένος εἶνε ὁ οὐρανὸς καὶ σιγοφιχαλίζει
Κ' ἡ ἀμμουδιά, χαρούμενη, φορεῖ λευκὸ στεφάνι.
Ἀνάμεσα οὐρανοῦ καὶ γῆς ἡ λύπη δὲν σ' ἀγγίζει,
Γλάρε, μὲ τὰ λευκὰ φτερά. Τάχα ἡ χαρὰ σὲ φτάνει;

ΕΡΗΜΙΑ

Πανάκια, ποῦ σβυνόσατε σὶν πέλαγο, ἓνα, ἓνα,
Κάτι μοῦ παίρνετε μαζί στὰ ἔρημα τὰ ξένα.
Μὰ ἐσεῖς, ὅπου γυρίζετε μὲ τῆς νοτιάς τὰ κύματα,
Μηδὲ ψυχὲς μοῦ φέρετε, μηδὲ καὶ χαιρετίσματα

ΖΩΗΣ ΟΝΕΙΡΟΝ

— Ποῦ εἶν' ἡ πατρίδα σου, πουλί, ποῦ λάμπεις
[σὶν αἰθέρα;
— Τῇ θάλασσα ἔχω μάνα μου, τὸν οὐρανὸ πατέρα
— Ποῦθ' ἔρχεσαι καὶ ποῦ κινᾶς πὶδ γλῆγωρο
[ἀπ' τὸ κῦμα;
— Πίσω ἡ φωλιά μου, ἐδῶ ἡ ζωὴ, μπροστὰ ἓνα
[ὥραϊο μνημα.

ΘΑΝΑΤΟΥ ΧΑΡΑ

Ταχυὰ θὰ κάνομε πανιά, ταχυὰ θὰ ξεκινήσω,
Στὸν κάτω κόσμο θὲ νάρθῶ, νὰ σὲ γλυκοφιλήσω.
Φύσα ἀγεράκι ἀπόκοσμο, ποῦ σὲ πολυπροσμένω,
Ἀυγὴν - αὐγὴ παντρεύομαι, αὐγὴν - αὐγὴ πεθαίνω.

ΒΡΟΧΗ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

Ἀπὸ τὸν μαῦρον οὐρανὸ ψιλὴ βροχούλα σιάζει
Κι' ἀνθὸς δὲν εἶν' ἐδῶ νὰ πιῇ, δεινὰκι διασπασμένο,
Ἐδῶ εἶνε θάλασσα πλατειὰ καὶ κῦμα λυσσασμένο
Κι' ἡ ἀνωφέλευτη βροχὴ τὰ δάκρυά μου μοιάζει.

ΖΩΗΣ ΣΚΛΑΒΟΣ

Μὲ τί καρὰβι μοῦφυγες αὐγὴν - αὐγὴ πρὶν φέξῃ
Κ' ἔρμοᾶφισες τὸ σπῆι μας καὶ τὴ γωνιά σβυσμένη;
Θέλει ἡ ψυχὴ μου πίσω σου ἀνέρα νὰ τρέξῃ,
Μὰ τὴν κρατοῦνε τῆς ζωῆς τὰ σίδερα δεμένη.

ΑΣΤΡΩΝ ΕΙΔΩΛΑ

Ἀστρα ψηλὰ σὶν οὐρανὸ καὶ στοῦ γιαλοῦ τὰ βάθη.
Κ' ἐμένα τὸ καρὰβι μου μὲ τὰ πανιά σχισμένα.
Δὲν εἶσατε, ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, γιὰ τὰ δικά μου πάθη,
Ἀστρα ποῦ λάμπετε βαθεῖα, σεῖς μὲ τραβάτε ἐμένα.

ΓΑΛΗΝΗ

Ὡσὰν γαλάζιος θάνατος ἀπλώθηκε ἡ γαλήνη,
Τὸ μέγα φῶς θεῖο σάβανο σὶν ὕπνο τῶν κυμάτων
Καὶ ἀπ' τὸν ἀκίνητο οὐρανὸ σιωπηλὴ ἡ σελήνη
Σταλάζει φίλτρα μυστικὰ στὴ γῇ τῶν ἀθανάτων.

ΟΙ ΜΑΓΝΗΤΕΣ

Ξανθὸ παιδί, στοῦ ὥραϊου γιαλοῦ τὰ βότσαλα
[γυρμένο
Κάποιος μαγνήτης σὲ τραβάει σὶν κῦμα τὸ ἀφρι-
[σμένο.
Στὴν κουπαστὴ τοῦ καρὰβιοῦ, λωστρόμε μου ἀσπρο-
[μάλλη,
Ἐνα παιδάκι λαχταρεῖς, ποῦ παίζει σ' ἀκρογιαλὴ.

ΤΡΙΑΙΝΑ

Στὴν ἔρημιά τῆς θάλασσας ἡ ξεμαλλιάρα ἡ μπόρα
Μ' ἀστροπελέκια ρυάζεται καὶ κλαίει μὲ τὸ χαλάζι
Κῦμα θερὸ καὶ σύγγεφο θὰ σμίξουν ὦραν - ὦρα.
Κρύψου καρὰβι. Τὸ νερὸ μὰ τρίαίνα ταράζει.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΘΡΟΣ

Παρθενικὸ ξημέρωμα στοῦ Αἰγαίου τὴ γαλήνη...
Ἡ πλάσις ἡ νεογέννητη πλέει σὲ θεῖον αἰθέρα,
Ἀπὸ τὰ ὄργια τῆς νυκτὸς λιπόθυμη ἡ Σελήνη,
Χαρὰ Θεῶν ἡ Ἑλληνικὴ ἀνέτειλεν ἡμέρα.

ΥΠΛΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Πνοές, ποῦ μὲ κοιμῖσατε σὶν ἡσίο ἐνὸς ἐλάτου,
Σὰ χέρι ποῦ ἀργοπέρασε στὰ βλέφαρά μου ἀπάνω,
Ἄς ἦτανε νὰ ἐπνέατε σὶν ὦρα τοῦ θανάτου
Νὰ μοῦ γλυκοσφαλήσετε τὰ μάτια σὰν πεθάνω.

ΘΛΙΨΙΣ

Ἀπὸ τὴν γῆν ὑψώθηκεν ἡ θλίψις μου στὰ νέφη...
Ἔτσι ὥραϊον ἐψήλωσε τὸ μαῦρο κυπαρίσσι
Ποῦ δόπνος καὶ τὸ δάκρυο τῆς ἔρημης γῆς τὸ τρέφει,
Ἔτσι ὥραϊον ἐψήλωσε πρὸς τοῦ φωτὸς τὴ βρύση.

ANIMULA BLANDULA

Πλατάνι θεογέννητο, στοιχειὸ ἀνεμοθρεμμένο,
Μὲ μὰ δλοπράσινη ζωὴ στὰ σύννεφα ὑψωμένο,
Συχνὰ ἡ ψυχὴ μου πίστεψε πῶς ἦταν ἀδελφὴ
[σου
Κ' εἶνε λιγόζωο λούλουδο στὴ ρίζα τὴ δική σου.

ΜΟΝΑΞΙΑ

Ἐρημὴ ξέρα τοῦ γιαλοῦ, κάθε καιρὸς σὲ δέρνει,
Φεύγουν μὲ τρόμο τὰ γοργὰ καρὰβια μακρυνά
[σου.
Τὸ κάθε κῦμα ἀπ' τὴ ζωὴ κάτω πικρὰ σοῦ παίρνει,
Μὰ εἶνε θεῖος ὁ πόνος σου καὶ θεῖα ἡ μοναξιά σου.

ΚΡΙΝΟΥ ΥΜΝΟΣ

Σὰν κρίνο ὑψώθηκε σὶν φῶς τὸ θεῖο τ' ἀνα-
[στημά σου,
Ἄνθα χάρια γύρω σου οἱ αὔρες κ' οἱ εὐωδίες
Καὶ μὰ σιωπὴ ἀπλώθηκε σεμνὴ δλόγυρά σου,
Ὡσὰν θανάτου προσευχὴ μέσα σὲ ὀργίων θυσιές.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ

Μ' ἐνοιωσες τάχα, μάνα μου, μπροστὰ σὶν νέο
[σου μνημα;
Τῶν φύλλον τὸ νανούρισμα πῶς ἔχει σταματήσει
Ποῦ σάλευαν ἀπάνω σου τὸ πράσινό τους
[κῦμα;
Τὸ ἀηδόνι πῶς βουβάθηκε ψηλὰ σὶν κυπαρίσσι;

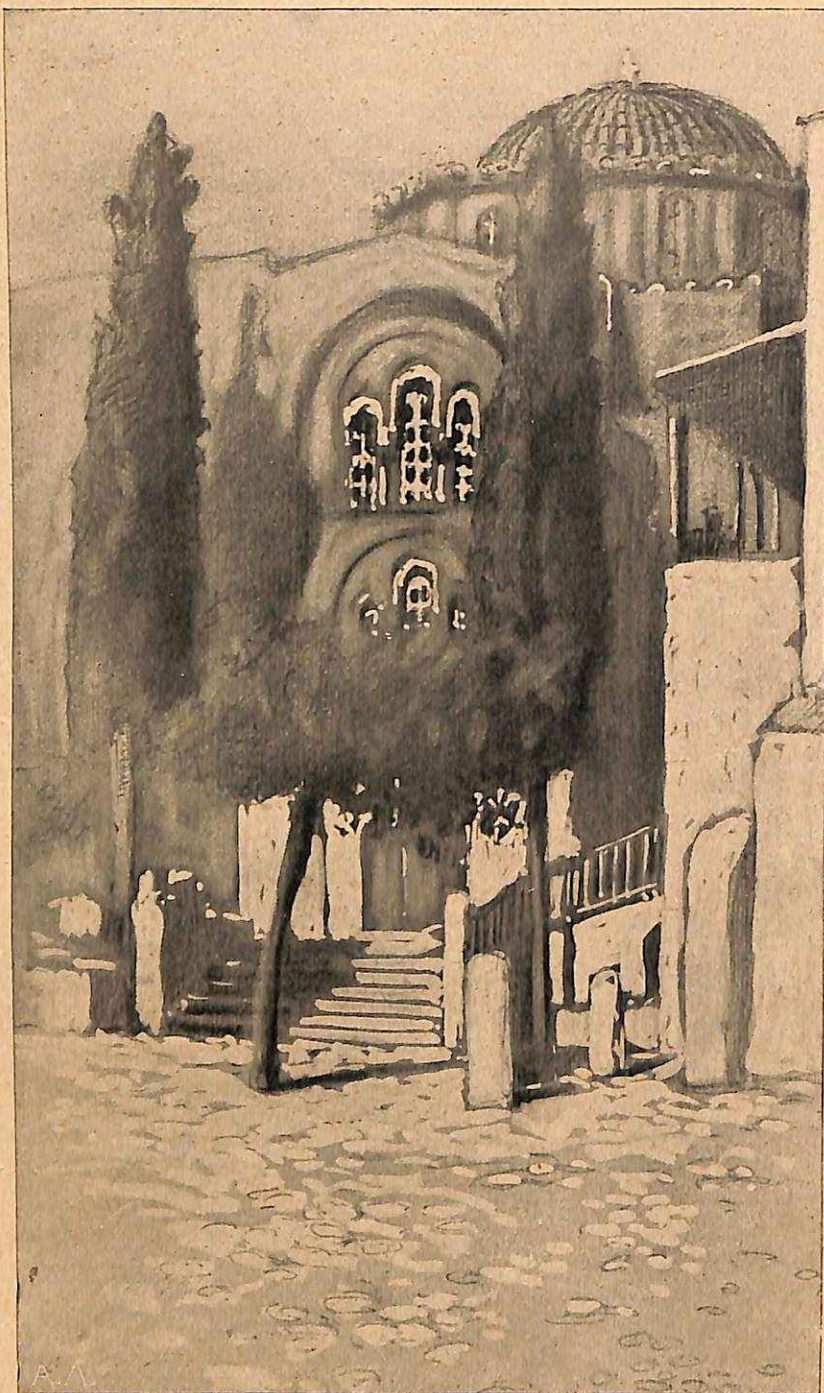
ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ

Δὲν θέλω ἐγὼ τραντάφυλλα σὶν ἔρημό μου δρόμο,
Δέντρο δὲν θέλω νὰ σταθῶ, πηγὴ νὰ ξεδιψάσω
Ἐγὼ ἀνεβαίνω τὸ βουνό, μ' ἓνα σταυρὸ σὶν
[ὄμο.
Τοῦ φθινοπώρου ἄς ἀπλωθοῦν τὰ φύλλα νὰ πε-
[ράσω.

Φρεατὶς, Ἰούνιος 1906.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

* Ἡ « Παγὰ Λαλέουσα » μὲ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται ὑπὸ νέαν μορφήν εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν « Παναθη-
ναίων » ὁ συνεργάτης μας κ. Παῦλος Νιρβάνας, εἶνε σειρὰ πενήντα τετραστίχων, τὴν ὁποίαν θὰ δημοσιεύσωμεν ὁλό-
κληρον εἰς τὰ « Παναθηναία ». Σ. τ. Δ.

ΜΟΝΗ ΔΑΦΝΙΟΥ

ΥΠΟ Δ. Π.

ΖΩΓΡΑΦΙΕΣ

Εἰς τὴν Δ^{δα} Μαριγίτσαν Ζητουιάτη.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

Μορφὴ ἀπριλιάτικη, ποὺ τὴν σκιάζει κάποτε ἀδιόρατη μιὰ γραμμὴ σκεπτικὴ. Τὸ χρῶμα τῶν ματιῶν της, δὲν ἤξεύρω νὰ τὸ ζωγραφίσω. Διαβάζω μέσα στὶς σκοτεινὲς ἀκτῖνες τῶν τῶν μυστικῶν τῆς ζωῆς. Ἐνα βαθὺ συναίσθημα, ποὺ φέρνει τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξὶ πρὸ κοντὰ στὸν Θεόν, πλησιέστερα στὸν αἰώνιον πόνο.

Εἰκὼν τῆς χαρᾶς, ποὺ γλιγῶρη πέρασε ἐπάνω της μιὰ πνοὴ φθινοπωρινή. Δὲς καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐπρόφερε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν αἰώνια λέξι, ἄπονη Μοῖρα ἐμάρανε τὸ χαμόγελο. Μὰ τὴν χρυσώνει ἡ ποίησις καὶ τὴν θερμαίνει ὁ ἥλιος τῆς νεότητος. Μένει στὰ χεῖλη ἀνθισμένη, τοῦ τριαντάφυλλου ἡ δροσιὰ. Δροσιὰ ποὺ θυμίζει τὸ δάκρυ κάποτε.

Ἀνέγγιχτη ἀπὸ τὸν πόνον, ἡ ζωὴ θὰ ἦταν βαρετὴ. Ἄφησε τὴν ψυχὴ σου ἐλεύθερη ν' ἀκούσῃ τὸ τραγοῦδι τὸ παντοτεινόν. Μὴ τὴν σκλαβώνης μὲ τῆς σκέψεως τὰ δεσμά. Εἶναι σκληρὸς ὁ πόνος τῶν.

Κύτταξε πῶς ἀπλώνεται πανέμορφη ἐκεῖ κάτω ἡ πόλις. Μέσα στὸν θόρυβο, ποὺ ἔρχεται ἀόριστος ἕως ἐδῶ, εἶναι τραγοῦδια χαρᾶς, εἶναι καὶ κραυγαὶ ὀδύνης, εἶναι καὶ λυγμοί. Μαζὶ ἐνωμένα ἀποδίδουν τοὺς πρὸ ἀρμονικοὺς ἤχους.

Ἀγάπα τὴν ζωὴ καὶ ζῇ σεμνὸ τὸ ὄνειρο. Ἀπὸ τοὺς κόλπους της μέσα βγαίνουν οἱ πρὸ ἀληθινοὶ τόνοι. Καὶ μὲ τὰ χρώματα ποὺ τῆς χαρίζει ἡ φαντασία, παίρνουν τὴν ἀπόκοσμη ἐμορφιὰ ποὺ νοσταλγεῖ κάθε ψυχὴ ὑπέρτερη.

Τὰ χέρια της, πλασμένα μόνον γιὰ νὰ πλέκουν λουλούδια. Νὰ δέχωνται λατρείας φιλήματα.

Χερᾶκια εὐλογημένα. Χλωμά καὶ τριανταφυλλένια τὰ χάρδια σας. Ὀνειρεμένη ἡ σκιά ποὺ ὑφαίνεται γύρω στὴν ζωὴ της.

Ποιὰ Μοῖρα νὰ τὰ ὠδήγησε, ὅταν ἦλθαν νὰ ξυπνήσουν δυὸ μάτια βυθισμένα στῆς μελέτης τὸν ὕπνο; Ἦλθατε, φωτισμένα ἀπὸ μιὰ μακρινὴ λάμψη, νὰ σκορπίσετε τὴ χάρι σας τῇ χλωμῇ. Σὰς εἶδα, νὰ διαλέγετε τὰ λουλούδια τῆς ζωῆς, ἕνα-ἕνα, τὰ πρὸ σπάνια, τὰ πρὸ εὐγενικά, καὶ νὰ πλέκετε μ' αὐτὰ μιὰν ἀνθο-

δέσμη, ποὺ μαγεύει τὴ φαντασία καὶ σκλαβώνει τὴ σκέψι.

Ποιὸς τεχνίτης θὰ εὑρίσκει τόσον ἄλλα χρώματα ν' ἀποδώσῃ τὸ ὄνειρο ποὺ κατοικεῖ μέσα σου, νὰ ζωγραφίσῃ, μαζὶ τὴν παιδικὴν ἀγνότητα καὶ τὴν πρὸ βαθειὰ αἴσθησι; Μέσα ἀπὸ τοὺς πρὸ ἀπόκρυφους παλμούς σου ν' ἀποτυπώσῃ τὴν σκέψι ποὺ τοὺς φωτίζει καὶ τὸ αἶσθημα ποὺ τοὺς θερμαίνει.

Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ

Τὸν εἶχε φυτέψει, μικρὸ κλωνάρι, μὲ τὰ δικὰ της τὰ χέρια ἐμπρὸς στὴν πόρτα τοῦ περιβολιοῦ. Καὶ κάθε ἡμέρα, αὐτὴ τὸν ἐπτότιζε, ὥς ποὺ μονάχος του εὑρῆκε τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, καὶ μέσα ἀπὸ τὰ πλατεῖά της στήθη ἔπαιρνε δύναμι κ' ἐμεγάλωνε.

Πλατὺς καὶ ψηλὸς ἔχυνε τώρα τὴ σκιά του ἐπάνω στὸ σπῖτι τῆς κόρης. Στεκότανε ὑπερήφανος, καμαρωτός. Ὅλοι τὸν ἐξήλεναν καὶ ἔρριχναν ἐπάνω του μάτια βάσκανα, καὶ πολλὲς φορὲς θέλησαν νὰ τὸν ρίξουν κάτω μὲ μιὰ κορυφὴ μαχαιριά, μὰ τὸν προφύλαγε ἀπὸ καθεὶ ἡ ἀγάπη τῆς κυρᾶς του. Εἶχε κατὶ ἐπάνω του, ποὺ τὸν ξεχώριζε ἀπὸ κάθε ἄλλον πλάτανο, ἀπὸ κάθε ἄλλο δένδρο στὴ μικρὴ πολιτεία. Τόσο γερός, τόσο ἀντρεωμένος, καὶ ὅμως σοῦ θύμιζε τὸ λεπτὸ κορμὶ ἐκείνης ποὺ τὸν εἶχε φυτέψει, τὴν εὐγενικὴ καὶ ζηλευμένη ζωὴ τῆς κόρης ποὺ ὅλη ἡ πολιτεία τὴν ἐθαύμαζε καὶ τὴν ἐκύτταζε μὲ λατρεία μὰ καὶ μὲ φθόνον. Βασιλοπούλα τὴν ἔλεγαν ἄλλοι μὲ ἀλήθεια καὶ μὲ ἀγάπη, ἄλλοι ἀπὸ ζήλεια καὶ ἀπὸ κακία.

Ὁ Πλάτανος φουντωτὸς ἐσκέπαζε ὅλο τὸ σπῖτι, ἕνα ὄνειρεμένο σπιτάκι, καὶ τὸ προφύλαγε μὲ τὸν κορμὸ του καὶ μὲ τοὺς κλώνους καὶ μὲ τὸ φύλλωμά του ἀπὸ τὰ μάτια τὰ φθονερά. Σὰν ἕνας μεγάλος καὶ ἀγρυπνὸς φρουρὸς ποὺ ἐνοιώθε βαθειὰ τί χρεωστοῦσε στὰ λεπτὰ χέρια ποὺ τοῦ εἶχαν δώσει τὴν ζωὴ.

Κατάλευκο τὸ σπιτάκι ξεχώριζε μὲ τὶς ἀπλὲς γραμμὲς του, μὲ τὴν σεμνὴ του ἐμορφιά. Ἐφάνταζε σὰν ἀληθινὸ παλάτι βασιλοπούλας ποὺ ἄφησε καὶ πλοῦτη καὶ τιμές, νὰ ζήσῃ ἀ-

γνώριστη με τὰ δικά της τὰ ἰδανικά. Ζοῦσε με τὴ μυρωδιά τῶν λουλουδιῶν, με τῶν πουλιῶν τὸ τραγοῦδι, με καθεὶ πού μᾶς ἔδωκε ἡ φύσις γιὰ νὰ στολίζουμε τὴν ἀγάπη καὶ νὰ γλυκαίνουμε τὸν πόνο. Κάθε φορὰ ὅπου ἐπρόβαλλε στὸ παράθυρο ἡ μορφὴ της, χαμήλωνε ὁ Πλάτανος τοὺς κλώνους του νὰ τὴν χαιρετίσει. Χαιρετοῦσε τὴν χάρι, τὴν ὁμορφιά καὶ τὴ σκέψι πού βαθούλωνε ἑλαφρὰ τὰ μάτια της. Καὶ ζοῦσε ἔτσι με τὴν εὐτυχία τῶν παραμυθιῶν, πού δὲ τὴν ἐγνώρισαν οἱ ἄνθρωποι καὶ αἰώνια τὴν πονοῦν.

Ἦρθε καιρὸς πού ἡ κόρη ἄφησε τὸ ζηλευμένο σπίτι. Ἐνα παλληκάρι πέρασε μιὰ μέρα, τὴν εἶδε καὶ τὴν ἀγάπησε. Ἡ βασιλοπούλα ἐγινε βασιλίσσα στὸ μικρὸ βασίλειο πού τῆς ἔδωκε ἡ ἀγάπη.

Τὸ σπίτι ἔμεινε ἔρημο. Ὁ Πλάτανος δὲν ἐχαμήλωνε πιά τοὺς κλώνους του νὰ χαιρετίσει τὴν ἀγαπημένην του. Ἐπῆρε ὅλη τὴ δύναμι πού ἠμποροῦσε νὰ πάρῃ ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς κόλπους καὶ ὅλη τὴν ἄγρια ἐμορφιά πού θὰ τοῦ ἔδινε ἡ συντροφιά τοῦ δάσους. Ὅλοι τὸν κύτταζαν με μάτια δλάνοικτα νὰ θεριέψῃ μονομιᾶς τόσο, πού ξεπέρασε πολλὲς φορὲς τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ καὶ ἄπλωσε τοὺς κλώνους του γύρω ὁλόγυρα, πυκνὸς καὶ φουντωμένος. Καὶ ὅταν ἔφθασε σ' αὐτὸ τὸ ὕψος, πού ἄλλος πλάτανος δὲν ἔφθασε, καὶ ἀντίκρουσε ἀπὸ ψηλὰ τὴν ζωὴ, ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ χαμηλώνῃ, νὰ προσπαθῇ ν' ἀγκαλιάσῃ τὸ σπίτι τῆς βασιλοπούλας. Ἐβλεπε μέρα με τὴν ἡμέρα νὰ κατεβαίνει πρὸς χαμηλά, τόσο ὥς πού τὸ σκέπασε ὁλότελα, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίξῃ. Καὶ μέσα στὴ μοναδικὴ αὐτὴ ἀνθησι ἐπῆρε μιὰν ὄψι θλιβερή.

Λέγουν πῶς τὸ βράδυ, ὅταν καὶ στὸ τελευταῖο σπίτι τῆς μικρῆς πολιτείας σβύσῃ κάθε

φῶς καὶ μόνον τὰ ἄστρα ἀπὸ ψηλὰ φωτίζουν τοῦ Πλάτανου τὴν παράμερη ζωὴ, ἀκούεται ἓνα σιγανὸ ψιθύρισμα πού βγαίνει μέσα ἀπὸ τὸ φύλλωμά του καὶ μοιάζει σὰν παρὰ-πονο καὶ σὰν τραγοῦδι ἐρωτικό.

ΔΥΟ ΔΥΣΤΥΧΙΕΣ

Εἶναι βράδυ.

Εἰς ἓνα πάγκον τῆς ὁδοῦ Πατησίων, ἓνα ἀγόρι ὥς ἑπτὰ χρόνων. Δίπλα του ἓνα κορίτσι λίγο μεγαλύτερο, μαζωμένο στὴν ἄκρη τοῦ πάγκου, ἀκουμπᾷ ἐπάνω στὸ δεξι χέρι ἓνα θελκτικὸ κεφαλάκι. Καὶ τὸ ἀγόρι γέρονει ἀποκοιμισμένο στὰ γόνατα τῆς μικρῆς.

Γλυκεῖα καὶ ἡρεμὴ ἡ βραδυὰ καὶ δὲν αἰσθάνεσαι καμμιὰ θλίψι βλέποντας τὰ δύο πλάσματα με μόνον προστάτην τὸν οὐρανόν. Ἡ νύχτα σβύνει μερικὲς γραμμὲς, καὶ τὸ σύμπλεγμα παίρνει ἓνα σχῆμα πού δύσκολα θὰ τὸ εὗρισκε τὸ χέρι τεχνίτη. Ἀπὸ τὸ πλάϊ ἔρχεται ἓνα φῶς ἀδύνατο καὶ χύνει λίγες σκιὲς φωτεινὲς καὶ παίρνει καὶ αὐτὸ ἀπὸ τὰ δύο προσωπάκια ἐμορφιά καὶ χάρι.

Ὁ κόσμος περνᾷ ἀδιάφορος ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ δύο ἀποκοιμισμένα παιδιὰ τῆς δυστυχίας. Ἐπέρασε μέσα στοὺς πολλοὺς κ' ἓνας πού τὸ μάτι του σταμάτησε ἐπάνω των, καὶ κάτι μίλησε στὴν ψυχὴ του.

Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον καιρὸ σταματοῦσαν ὅλοι με μάτια δλάνοικτα νὰ κυττάζον ἐπάνω στὸ μάρμαρο, συγκινημένοι, ἓνα κορίτσι πού ἀκουμποῦσε ἐπάνω στὸ δεξι χέρι ἓνα θελκτικὸ κεφαλάκι καὶ στὰ γόνατα τῆς μικρῆς ἀποκοιμισμένο ὥς ἑπτὰ χρόνων ἓνα ἀγόρι.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΚΑΙ Η ΕΜΠΝΕΥΣΙΣ

Ξεύρω ποτάμια πού κυλοῦν περήφανα κ' ἀφρίζουν καὶ μεσ' στὰ διάφανα νερά των

τὰ γαλανὰ οὐράνια, τὴν πλάσι καθρεφτίζουν κ' ὅτε περνοῦν μαγεύουν με τὸ μουρμούρισμα [των.

Ἀλλ' ἔξαφνα τὸ ρεῦμα των κρημνίζεται καὶ πάει κάτω σὲ χάλαρα βαθειὰ καὶ πλειὰ στὸ φῶς δὲν [βγαίνει.

Ἡχοιολῶ στὰ τάραρα, βογκᾷ καὶ τραγουδάει σὰν ἄλλου κόσμου μουσική. Πού τάχα νὰ πηγαίνη;

Ἔτσι καὶ τὸ τραγοῦδι μου πού εἶχεν ἀναβροῦσι ἀπ' τὴν καρδιά μου ὡσὰν τὴ βρύση

ξάφνω καταχωνιάσθηκε, ἀνέλπιστα ἐχάθη 'ς τοῦ στήθους μου τὰ τρισαβὰ, σκοτεινιασμένα [βάθη.

Ἐκεῖ ἀκούω μουσική, ἐκεῖ τραγοῦδια νοιώθω γλυκά, οὐράνια, μαγεμένα

καὶ μ' ὅλο τὸν ἐγκάρδιο, τὸ φλογερὸ μου πόθο ἄχ! νὰ ξεθάψω δὲν μπορῶ τραγοῦδι μου κα- [νένα!

Τὸ πικρὸν αὐτὸ παράπονον τοῦ Προβελεγίου, τὸ ὁποῖον ὁ ποιητὴς εἰς τὰς στιγμὰς ποιητικῆς ἀδυναμίας του φωνάζει πρὸς τὴν ἔμπνευσιν, τὴν σκληρὰν καὶ ἰδιότροπον θεότητα, κωφὴν εἰς τὴν ἐπικλήσιν μας, χαϊρέκακον πρὸς τὴν ἀδυναμίαν μας, πόσα ἄλλα στήθη δὲν ἐξέσχισε! Πόσον ὠραῖα παρεβλήθη ἡ Ἰδέα πρὸς τὸν ἀσύλληπτον Πρωτέα, λαμβάνοντα ὅλας τὰς μορφὰς διὰ νὰ διαφύγῃ τὸν ἐναγκαλισμόν μας, καὶ μὴ συναινοῦντα νὰ δώσῃ τὸν χρησμόν του εἰμὴ ὅταν τὸν ἀναγκάσωμεν νὰ φανῇ ὑπὸ τὴν ἀληθῆ του ὄψιν! Ἄλλοτε, ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἰδέα, ἀλλὰ λείπῃ ἡ τελεία, ἡ ὀριστικὴ ἔκφρασις καὶ ἀρχίξῃ ὁ φοβερὸς ἀγὼν τῆς ἐνσαρκώσεως τῆς ἰδέας, τὸ παράπονον τοῦτο εἶναι ὥς ἡ σπαρακτικὴ κραυγὴ τῶν ὠδίνων, ἡ ἐξερχομένη ἐκ τῶν πληγωμένων σπλάγχχνων, κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ ἔργου, τὴν ὁμοιάζουσαν πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ὑπάρξεώς μας.

Οἱ ἀδελφοὶ Γκονκούρ ἐπέφεραν πολὺ ἀπ' αὐτὴν τὴν torture de l'enfancement, ὅπως τὴν ἀποκαλοῦν. «Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι ἔχει χαρτὶ λευκὸν μέσα εἰς τὴν κεφαλὴν του, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ σκέψις ἀσχημάτιστος ἀκόμη, σύρει γράμματα ἀόριστα καὶ μὴ ἀναγινωσκόμενα. Νομίζομεν ὅτι δὲν εἰμποροῦμεν τίποτε, ὅτι δὲν θὰ κάμωμεν τίποτε. Ἡ ἰδέα ἐν τούτοις εἶναι παρούσα, ἐλκυστικὴ καὶ ἀσύλληπτος. Ἐπαναφέρομεν διὰ τῆς βίας τὴν σκέψιν μας εἰς τὰ ἴχνη. Κάτι ἐμφανίζεται πρὸς στιγμὴν, ἔπειτα φεύγει καὶ μετὰ τὴν ὁρμὴν πρὸς σύλληψιν ἐπαναπίπτομεν κατάκοποι, συντετριμμένοι. »

Ἀκόμη ὀδυνηρότερον διεκτραγωδεῖ τὸ μαρτύριον τοῦτο ὁ ποιητὴς τῶν *Émaux et Camées*. «Τὴν Ἰδέαν, ὅταν τὴν κρατοῦμεν τέλος κατεπτομένην καὶ παλλομένην ὑπὸ τὸ νικηφόρον γόνυ μας, ἀνάγκη νὰ τὴν ἀνεγείρωμεν, νὰ τὴν ἐνδύσωμεν, νὰ τὴν στολίσωμεν με τὴν στολὴν ἐκείνην τοῦ ὕψους, τὴν τόσον δύσκολον νὰ ὑφανθῇ καὶ νὰ χρωματισθῇ. Εἰς τὴν προσπάθειαν αὐτὴν τὴν ἐπίμονον τὰ νεῦρα ἐρεθίζονται, ὁ ἐγκέφαλος φλεγμαίνεται, ἡ εὐαίσθησις παροξύνεται καὶ ἐπέρχεται ἡ νευροπάθεια μετὰ τὰς παραδόξους ἀνησυχίας της, τὰς πλήρεις παραισθήσεων αὐπνίας της, τὰς παραλόγως παραφόρους ροπὰς ἢ ἀποστροφάς, τὰς παράφρονας ὁρμὰς πρὸς ἐνέργειαν καὶ τὰς ἐσχάτας ἐκλύσεις, τὴν ἀναζήτησιν τῶν διεγερτικῶν καὶ τὴν ἀηδίαν πρὸς πᾶσαν τροφὴν ὑγιεινὴν. »

Πράγματι, ὅταν δυστροπῇ νὰ προσέλθῃ αὐθόρμητος ἡ ἰδέα, ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς προσ-

παθοῦν νὰ τὴν προσελκύσουν, διὰ τεχνητῶν μέσων. Διὰ νὰ παραγάγουν τὸν ἐγκεφαλικὸν πυρετόν, τὸν ἀπαραίτητον εἰς τὴν δημιουργικὴν παραίσθησιν, προκαλοῦν ὑπεραιμίαν τῆς κεφαλῆς διὰ τῆς ὑψώσεως τῆς θερμοκρασίας της. «Ὁ Μίλτων καὶ ὁ Καρτέσιος λέγει ὁ ψυχολόγος Νέβιν, παρέχωνον τὴν κεφαλὴν των εἰς προσκεφάλαια. Ὁ Βοσσουέτος εἰργάζετο εἰς δωμάτιον κατάψυχρον ἔχων τὴν κεφαλὴν περιτυλιγμένην διὰ γουνναρικῶν. Ὁ Ρουσσώ ἐνεπνέετο βαδίζων ἄνευ καλύμματος, ὑπὸ τὸν φλογερὸν ἥλιον τῆς μεσημβρίας. Ὁ Σχίλλερ ἐκέντριζε τὴν ἔμπνευσίν του ἔχων τοὺς πόδας του ἐντὸς παγωμένου ὕδατος. Τὴν φαντασίαν τοῦ Σχίλλερ ἐξήγειρεν, ὥς γνωστόν, καὶ ἡ ὀριμεῖα ὁσμὴ σάπιων μύλων.

Τὸν δημιουργικὸν ἐγκεφαλικὸν πυρετόν ἄλλοι ἐπέζητησαν διὰ παρατεταμένων ἀγρυπνιῶν, δι' ὧν γεννᾶται νοσηρὰ ὑπερδιεγερσις καὶ εὐπάθεια, ὥς ὁ Βαλζάκ καὶ οἱ Γκονκούρ, ἡ διὰ τεχνητῶν μέσων διεγερτικῶν καὶ μεθυστικῶν ὁποῖα εἶναι τὰ οἰνοπνευματώδη ποτά, ὁ καφές, τὸ ὄπιον, τὸ χασίς.

Ὁ Σπένσερ ἀναφέρει εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν του, ὅτι εἰς τὴν Ρίγγ-Βέδα καὶ τὴν Ζενδ' Ἀβέστα, ἡ *σόμα*, φυτὸν μεθυστικόν, καλεῖται «γενέτειρα τῶν ὕμνων», καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἰνδρας, ὁ Θεὸς τοῦ φωτός, τὰ μεγάλα ἔργα του ἐτελεῖ ἐμπνεόμενος ἐκ τῆς *σόμα*. Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος εἰς ἐν ἐπίγραμμα καυχᾶται ὅτι γινώσκει νὰ ψάλλῃ διθύραμβον εἰς τὸν ἄνακτα Διόνυσον «οἶνω συγκεραυνωθείς φρένας». Περὶ δὲ τοῦ μεγαλορρήμονος ποιητοῦ τῆς Ὀρεστεΐας ὁ Ἀθηναῖος ἀναφέρει «Μεθύων δὲ ἐποίει τὰς τραγωδίας Αἰσχύλος, ὥς φησι Χαμαιλέον. Σοφοκλῆς γοῦν ὠνείδιζεν αὐτῷ ὅτι εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖ, ἀλλ' οὐκ εἰδὼς γε».

Τὸν καφέν, οὗ ἡ μανιώδης κατάχρησις ἔρριψε πενηκόντούτην εἰς τὸν τάφον τὸν Βαλζάκ, ἐξυμνεῖ ὁ ἀδικημένος μας Παπαρηγόπουλος εἰς τὸν *Γάμον ἐξ ἀντιλογίας*: «εἰς τοὺς αἵματος αὐτοῦ, λέγει ὁ Νεάνδρος, περιεργάζομαι μυστηριώδεις κόσμους» καὶ προσθέτει:

Ἀντὶ μνημείων καὶ μανσωλείων

Ἐπὶ τοῦ τάφου μου καφενεῖον

Ζητῶ, ὦ φίλοι, νὰ ἐρεθθῇ.

Ὅποιον πίνουν καφὲ οἱ ἄλλοι

Γυμνὸν κρανίον θέλει προβάλει

Τὸ ἀρωμὰ του νὰ ἀσφραδίσῃ.

Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν διεγερτικοναρκατικόν, περὶ τοῦ ὁποίου ἐλέγχθη ὅτι ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς

λογοτεχνίας καὶ τῆς ποιήσεως τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων, εἶναι ὁ καπνός.

Τὸ γνωστὸν περιοδικὸν Je sais tout, εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Αὐγούστου ἐδημοσίευσεν «ἐρευναν» περὶ τοῦ καπνίσματος. Ἐρευναν ἐλαφράν, ῥεπορτερικήν, εἰς τὴν ὁποίαν μεγαλυτέραν θέσιν καὶ σημασίαν κατέχουν αἱ εἰκόνες τῶν ἐρωτηθέντων καὶ ἀποκρινομένων Γάλλων συγγραφέων παρὰ ἡ οὐσία. Ἄλλως τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τοῦ καπνίσματος πρὸς τὴν ἔμπνευσιν ὁ συγγραφεὺς θεωρεῖ δευτερεύον, τὸ κύριον ποῦ ζητεῖ εἶναι *τί καπνίζουν;* (Cigare? Pipe? Cigarette?).

Ὁ Φαγγέ λέγει ὅτι τὸ κάπνισμα δὲν τὸν ὠφελεῖ εἰς τίποτε ἀλλ' οὔτε τὸν βλέπτει. Ὁ Λεμαίτρ ἀδύνατον νὰ ἐργασθῇ ἂν δὲν καπνίζῃ πίπαν. Ὁ Τεριέ θίγει καὶ τὸ ζήτημα τῆς ἔμπνευσεως καὶ συμπεραίνει ὅτι τὸ κάπνισμα νανουρίζει γλυκὰ τὸ πνεῦμα ἀλλὰ δὲν τὸ παρορμᾷ εἰς ἐργασίαν. Ὁ Λαβεδάν δηλοῖ ὅτι δὲν καταφεύγει εἰς τίποτε διεγερτικὸν διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν ἔμπνευσιν. Ὁ Λοτῆ, ὅστις καπνίζει αἰγυπτιακὰ σιγαρέτα καὶ ναργικλέν, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τὴν Ἀνατολήν, δὲν παρετήρησε καμμίαν ἐπίδρασιν, καλὴν ἢ κακίαν, ἐπὶ τοῦ πνεύματός του. Ὁ Ρισπὲν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ χωρὶς νὰ καπνίζῃ, ἀλλ' ἀπὸ τριῶν μηνῶν ἀπέσεισε τὰ δεσμά τοῦ καπνοῦ καὶ ἡ παραγωγικὴ του δύναμις δὲν ἔπαθε τίποτε. Ὁ Αἰκάρ εὐρίσκει ὅτι τὸ σιγαρέτον εἶναι εὐάρεστον τὸ πρῶν ὅταν τὸ λευκὸν χαρτί περιμένῃ τὴν πρώτην γραμμὴν ἢ τὸν πρῶτον στίχον. Καὶ τὸ ἄρωμα τὸ ὁποῖον ἐκπέμπεται εἰς λεπτὰς ὑποκυάνους ἑλικας τὸν θέλγει. «Εἰς πάντα καπνιστὴν, λέγει, ὑπάρχει εἰς λάτρης τοῦ πυρός, τοῦ ἡλίου. Ὁ καπνίζων ἔχει τὴν λατρείαν τοῦ ὀνείρου.» Ὁ Ἀνρὶ δὲ Ρενιέ δηλοῖ ὅτι τὸ κάπνισμα ἂν δὲν τὸν ὠφελῇ εἰς τὴν ἐργασίαν του ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν βλέπτει. Ἐνίοτε ἐσκέφθη νὰ παύσῃ νὰ γράφῃ, ἀλλὰ ποτὲ νὰ παύσῃ νὰ καπνίζῃ.

Βαθύτερον ἐπραγματεύθη πρό τινων ἐτῶν τὸ ζήτημα, ὁ ἱατρὸς Φλερύ εἰς ὥραϊον του σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ἔσχε τὴν εὐτυχὴν ἰδέαν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὰς παρατηρήσεις περὶ τοῦ καπνίσματος τοῦ ποιητοῦ καὶ δεινοῦ καπνιστοῦ Θεοφίλου Γκωτιέ καὶ νὰ συμπληρώσῃ αὐτάς.

Λοιπόν:

Ὁ Γκαίτε δὲν ἐκάπνιζε. Συνήθιζε δὲ νὰ λέγῃ:

«Τρία πράγματα ἀποστρέφομαι βαθέως εἰς τὸν κόσμον τοῦτον· τὸ πρῶτον εἶναι ὁ καπνός...» Καὶ ὁ Χάινε ὁμοίως ἀπεστρέφετο τὸ κάπνισμα πρᾶγμα παρίδοξον εἰς Γερμανόν.

Ὁ Βαλζάκ ὁ κυκλώπειος ἀρχιτέκτων τῆς Ἀνθρωπίνης Κωμωδίας, ἡσθάνετο φανατικὸν μῖσος κατὰ τοῦ «ὀπίου τῆς Δύσεως», τοῦ καπνοῦ, εἰς δὲ τὰ ἔργα του ὁμιλεῖ μετὰ περιφρονήσεως περὶ τῶν καπνίζόντων. Ἰδικόν του εἶναι τὸ ἔμβλημα τοῦ *Συλλόγου κατὰ τοῦ καπνίσματος* «ὁ καπνὸς καταστρέφει τὸ σῶμα, προσβάλλει τὴν διάνοιαν καὶ ἀποκτινώνει τὰ ἔθνη».

Ὁ Βίκτωρ Οὐγγώ δὲν ἐκάπνιζε. Ἐσπέραν τινὰ εἰς τὴν οἰκίαν του ὁ Βιλιέ Δελίλ-Ἀδάμ ἐξύμνει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας. Ὁ μέγας ποιητὴς ἐξανέστη·

— Πίστευσέ με, τοῦ εἶπε, ὅτι ὁ καπνὸς περισσότερον σᾶς βλέπτει παρὰ σᾶς ὠφελεῖ· ὁ καπνὸς μεταβάλλει τὴν σκέψιν εἰς ὄνειροπόλησιν.

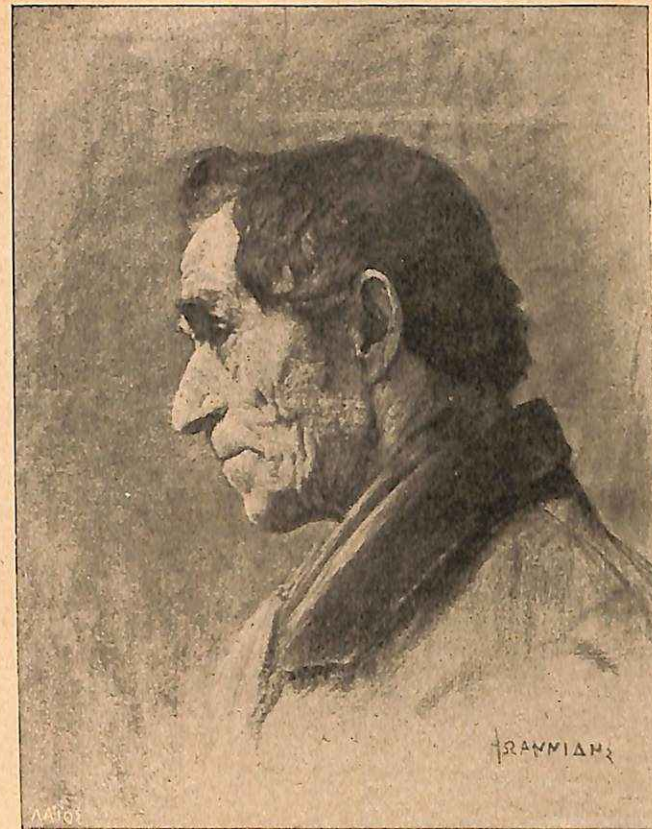
Τὴν ἰδέαν ταύτην, τῆς παραλύσεως τοῦ πνεύματος διὰ τῆς ῥέμβης, συνεπλήρωσεν ἄλλοῦ ὁ Οὐγγώ. «Ἡ υπερβολικὴ ὄνειροπόλησις, λέγει, κατακλύζει καὶ πνίγει. Δυστυχία εἰς τὸν ἐργάτην τοῦ πνεύματος ὅστις ἀφίεται νὰ πέσῃ ὁλόκληρος ἐκ τῆς σκέψεως εἰς τὴν ὄνειροπόλησιν. Φρονεῖ ὅτι θ' ἀνέλθῃ εὐκόλως καὶ νομίζει ἐπὶ τέλους ὅτι σκέψις καὶ ὄνειροπόλησις εἶναι τὸ αὐτό. Πλάνη!... Ἡ σκέψις εἶναι σοβαρὰ καὶ κοπιώδης ἐργασία τοῦ νοῦ, ἡ ὄνειροπόλησις εἶναι ἡ ἡδυπάθεια αὐτοῦ. Ὁ ἀντικαθιστὼν τὴν σκέψιν διὰ τῆς ὄνειροπολήσεως συγχέει τὸ δηλητήριον μὲ τὴν τροφήν».

Ὁ μέγας Μισελὲ καὶ ὁ μέγας Δουμᾶς δὲν ἐκάπνιζον. Ὁ δὲ ποιητὴς Μπαμβίλ, καίτοι ἐμπάθης θιασώτης τοῦ σιγαρέτου, κατεδίκαιζε τὸ κάπνισμα ὡς θατηφόρον καὶ ἐντελῶς ἀχρηστον *passe-temps*. Ὁ Δουμᾶς υἱός, πρῶτος καὶ λυσσώδης καπνιστής, ἀπηρνήθη ὡς ὀλέθριον τὸ κάπνισμα καταδικάσας ὡς ἐξῆς τὴν δηλητηριώδη του ἐνέργειαν. «Ὁ καπνὸς εἶναι μᾶζι μὲ τὸ οἰνόπνευμα ὁ φοβερώτερος ἐχθρὸς τῆς διανοίας».

Εἰς τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον εὐρίσκεται καὶ ὁ μυθιστοριογράφος Φεγιέ. Ὁ καπνὸς εἶναι ἐπιβλαβέστατος πρὸ πάντων εἰς τοὺς νευρικοὺς. Κατ' ἀρχὰς προξενεῖ ἐλαφρὰν διέγερσιν, ἐλαφρὰν μέθην ἀπολήγουσαν εἰς νυσταγμόν. Ἀλλ' ἀμβλύνει τὰς δυνάμεις τοῦ πνεύματος».

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τοὺς προσκυνητὰς τοῦ νικοτιανοῦ εἰδώλου.

Ὁ Βύρων ἐκάπνιζε παραφόρως, ὡς ἔκαμινεν

ΣΠΟΓΔΗ

Ε. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ἐν γένει ὅ,τι ἔκαμινεν. Ἡ Γεωργία Σάνδη ἂν δὲν εἶχε τὸ σιγαρέτον εἰς τὰ χεῖλη, ἔπαινε νὰ εἶνε ὄν διανοούμενον· ἡ φαντασία της παρέλυε καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀενάου παραγωγῆς της ἐστεῖρενε διὰ μιᾶς. Ὁ Μυσσέ ἐκάπνιζε μετὰ πάθους, γνωρίζομεν δὲ ὅτι ὁ δυστυχὴς ποιητὴς τοῦ Πολλὰ ἔζητει προσέτι καὶ εἰς τὸ πρᾶσινον χρῶμα τοῦ ἀψινθίου τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἔμπνευσιν. Ὁ Βωδελαιρ ἐκάπνιζε σφοδρῶς, ὡς ἦτο ἐπόμενο, καὶ ὄχι μόνον καπνόν. Ὁ Πῶλ δε Σαῖν-Βικτόρ ὁ ἀπαράμιλλος λαξευτὴς τῶν *Ἀνὰ Προσωπεῖων* ἦτο φοβερός καπνιστής. Ἀδιαιλίπτως, ἄνευ διακοπῆς, εἶχε πίπαν εἰς τὸ στόμα ὁ Φλωμπέρ, ὁ ἀριστοτέχνης τῆς Σαλαμπό. Οἱ ἀδελφοὶ Γκονκούρ ἐγραψαν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν των τὸν καταπληκτικὸν αὐτὸν ὕμνον, ὁ ὁποῖος θὰ χάσῃ τὴν μελωδίαν του ἂν μεταφρασθῇ. «Qu'importe la matérialité d' une femme auprès de la spiritualité d' une pipe!»,... Ὁ Δωδὲ ἐξεθείασεν ἐπανειλημμένως τὸ κάπνισμα. Ὁ δὲ Κοπέ ἔγραψε πρὸς

τὸν Φλερύ: «ἡ υἡγία μου εἶναι ἀρκετὰ ἐπισημῆς, εἶναι ἀληθὲς· ἀλλὰ δὲν ἀποδίδω τοῦτο εἰς τὸ κάπνισμα, τὸ ὁποῖον θεωρῶ, μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, ὡς διεγερτικὸν πρὸς ἐργασίαν καὶ πρὸς ὄνειροπόλησιν, τὰ ὁποῖα διὰ τὸν ποιητὴν εἶναι συνώνυμα».

Ὁ Ζολᾶ ὁρδοῦται ἀποφασιστικώτερος ὑπέρμαχος τοῦ καπνίσματος. «Εἶδα μεγάλους συγγραφεῖς νὰ καπνίζουν καὶ νὰ μὴ πάθῃ τίποτε τὸ πνεῦμα των. Ἄν ἡ μεγαλοφυΐα εἶνε νευροπάθεια, διατί νὰ θέλωμεν νὰ τὴν ἰατρεύσωμεν; Ἡ τελειότης εἶναι τόσον ἀνιάρων πρᾶγμα, ὥστε μετανοῶ συχνά διότι διὰ λόγους υἡγείας ἔπαυσα πρὸ ἐτῶν νὰ καπνίζω».

Ἐλέχθη ὅτι ἡ ἀλήθεια ἐκτινάσσεται ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν γνώμων ὡς σπινθὴρ. Ἐδῶ αἱ γνώμαι διασταυροῦνται καὶ συγκρούονται ὡς χαλύβδινα ξίφη, ἀλλὰ καμμία λάμψις δὲν ἐκθρόσκει. Ἐκ τοῦ ἀναμμένου ἄκρου τοῦ σιγάρου, τοῦ φέγγοντος ὡς ἐρυθρὸν στίγμα εἰς

τὸ σκότος, κανὲν φῶς δὲν πίπτει εἰς τὸ βαθύ-
τερον σκότος, τῆς πνευματικῆς λειτουργίας τῶν
κινήτων κυττάρων τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἐν πρώτοις εἶναι καὶ ἀναμφισβήτητον τὸ
φυσιολογικῶς ἐπιβλαβὲς τοῦ καπνίσματος; Ἐκ
τεσσάρων ἱατρικῶν κορυφῶν τῶν Παρισίων
μία θεωρεῖ τὸ κάπνισμα ἀβλαβές, ἄλλη τὸ συν-
ιστᾷ εἰς τοὺς καλλιτέχνας ὡς διεγερτικὸν ὄνει-
ροπολήσεως, ἄλλη βεβαίως ὅτι ἀποκτηνώνει,
ἄλλη ὅτι ὁδηγεῖ εἰς τὴν παραφροσύνην.

Ὁ Φλερύ βλέπει τὸ ζήτημα θαμβὸν διὰ
μέσου τοῦ στενοῦ ἱατροφιλοσοφικοῦ πρίσμα-
τος, θολοῦ ἐκ τῶν προλήψεων περὶ ὑγιούς
καὶ παθολογικῆς ἰδιοφυΐας. Ἡ ὀλυμπία ἡρε-
μία καὶ διαύγεια τοῦ Γκαϊτε αἰτίαν ἔχει, κατ'
αὐτόν, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ Φάουστ δὲν ἐκάπνιζε.
Ὁ Βύρων, ὁ *ἡττημένος τῆς ζωῆς*, ὑποβιβάζεται
εἰς ποιητὴν δευτέρας τάξεως διότι ἐκάπνιζε. Ἡ
ζωὴ ὑπερχεῖλίζει καὶ τὸ παρελθὸν ἀναζωογο-
νεῖται μετὰ καταπληκτικῆς ἐντάσεως εἰς τὰς
σελίδας τοῦ Μισελέ, διότι δὲν ἐκάπνιζε ἐν ᾧ
ὁ Μυσσὲ κατήντησεν ὁ ποιητὴς τῶν αἰσθη-
ματικῶν γυναικῶν καὶ τῶν ἐφήβων διότι ἐκά-
πνιζε. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποφαί-
νεται κάπως ὅπως τοῦ καπνίσου!

Ὁ Μπινέ, ὁ σοφὸς καὶ πειραματικώτατος
διευθυντὴς τοῦ ἐργαστηρίου τῆς φυσιολογικῆς
ψυχολογίας τῆς Σορβόνης, ἀρνεῖται οἰανδή-
ποτε ἐπίδρασιν τοῦ καπνίσματος ἐπὶ τῆς δη-
μιουργικῆς φαντασίας. Τὴν δὲ περιπτῶσιν τῆς
συγγραφῆς τοῦ Μαρκησίου Βιλμαίρ ἐξηγεῖ
ὡς ἑξῆς: «Ἡ Σάνδη μόλις ἐλάμβανεν εἰς τὴν
χεῖρα τὴν γραφίδα ἐνεπνέετο. Τὸ σιγαρέτον
δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τοιοῦτον ὀργανι-
σμόν. Ὑπῆρξεν ἀπλῆ ἑξίς, ἐπασχόλησις τῶν
δακτύλων διεγερτικὸν τοῦ πνεύματος ὄχι».

Τὴν ἑξοχὸν σημασίαν τοῦ προβλήματος ἀ-
ποδεικνύει καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ μεγάλου Ταῖν
πρὸς τὸν Φλερύ. «Λυποῦμαι ὅτι δὲν ἔχω ἀτο-
μικὰς σημειώσεις ἢ σκέψεις νὰ σᾶς ἀνακοι-
νώσω. Καπνίζω σιγαρέτα, ἀλλ' εἶναι διασκέδασις
εἰς τὰς στιγμὰς τοῦ κενοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς
προσοδοκίας. Θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γράψετε μο-
νογραφίαν μεθοδικὴν πολυτιμοτάτην, ἂν εἰς τὰς
παρατηρήσεις σας ἐπὶ τῶν Γάλλων προσθέσετε
παρατηρήσεις γενομένας ἐπὶ τῶν Γερμανῶν,
Ὁλλανδῶν, Βέλγων, Ἀγγλων, Ἀμερικανῶν, οἱ
ὅποιοι καπνίζουν πολὺ πρότερον ἡμῶν καὶ νο-
μίζω περισσότερον».

Διὰ τὴν νὰ μὴ γείνουν παρατηρήσεις καὶ ἐπὶ
Ἑλλήνων; Ἀλλά, νομίζω ὅτι τὸ ζήτημα δὲν

τίθεται ὁρθῶς. Ἀφ' ἑνὸς περιορίζεται μόνον
εἰς τοὺς λογογράφους καὶ ποιητάς. Ἀφ' ἑτέρου
ἀναμειγνύονται εἰς αὐτὸ καὶ στοιχεῖα ξένα, φυ-
σιολογικοπαθολογικά.

Λοιπὸν πρῶτον ἡ ἔρευνα δέον νὰ ἐκταθῇ εἰς
πάντας τοὺς δημιουργοὺς διὰ τῆς φαντασίας:
τοὺς μελοποιούς, τοὺς ζωγράφους, τοὺς γλύπτας,
τοὺς ἀρχιτέκτονες ἢ νεωτέρους δὲ Ψυχολογία πα-
ραδέχεται δημιουργοὺς καὶ τοὺς κατασκευαστὰς
ὑποθέσεων ἐπιστημονικῶν, καὶ τοὺς ἐφευρετὰς,
καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας, καὶ τοὺς στρατηγικοὺς
τοὺς χαράσσοντας σχέδια μαχῶν.

Ἐπειτα νὰ περιορισθῇ. Ὁ Μωπασὰν ὀλί-
γον πρὸ τῆς παραφροσύνης του ἐξηγῶν πῶς
ἔγραψε τὴν ψυχολογικῶς ἑξοχὸν ἐκείνην ἐξέλι-
ξιν τῆς ζηλοτυπίας ἐν τῷ *Pierre et Jean*,
ἔλεγε: «Δὲν ἔγραψα γραμμὴν χωρὶς νὰ μεθυ-
σθῶ μὲ αἰθέρα· ὁ αἰθὴρ μοῦ ἔδιδεν ἀπερί-
γραφτον διαύγειαν ἰδεῶν· ἀλλὰ μὲ ἔβλαπτε
φοβερὰ». Τὸν ψυχολόγον καὶ αἰσθητικὸν ἐν-
διαφέρει μόνον ἡ διαύγεια καὶ οὐχὶ ἡ βλάβη.
Ἄλλως, ὑπάρχουν συγγραφεῖς οἵτινες μόνον ἐν
νοσηρᾷ ὑπερδιεγέρσει δέχονται τὸ φῶς καὶ τῆς
Μούσης. Περὶ ἐνὸς εὐφυοῦς δημιουργοῦ, ὅστις
δὲν ἠδύνατο νὰ ἐργασθῇ ὅταν ἦτο ὑγιής,
ἔγραφεν ὁ Ἀλφρὲ δὲ Βινιύ: «Ἡ ἀσθένεια ἦτο
ὁ λύχνος ὁ φωτίζων τὴν κεφαλὴν του».

Ἄν λοιπὸν τὸ κάπνισμα εἶναι ὀλέθριον εἰς
τοὺς νευρασθενικοὺς, ἂν ἐπιφέρῃ στηθάγχην,
βαθμιαίαν παράλυσιν τῆς κυκλοφορίας καὶ κα-
τάπαυσιν τῶν παλμῶν, νευροπαθειᾶν δυσπε-
ψίαν κτλ. ἢ ἂν καθιστᾷ τοὺς καπνιστὰς ὑπο-
χονδριακοὺς καὶ ἀπαισιοδόξους καὶ προσδίδῃ
χρῶμα μέλαν εἰς τὰς ἰδέας των, αὐτὰ ἐνδια-
φέρει τὸν παθολόγον καὶ τὸν ψυχίατρον.

Τὸν ψυχολόγον καὶ αἰσθητικὸν ἐνδιαφέρει
ἄλλο: Τὸ κάπνισμα ἀσκεῖ *δυναμογόνον* ἐπίδρα-
σιν; διεγείρει τὴν *mise en train*, ὡς λέγουσιν
οἱ Γάλλοι, κεντρίζει τὴν νωθρόαν φαντασίαν,
λύει τὰ δεσμὰ τῶν ἰδεῶν, καὶ ἀφίνει ἐλευθέραν
τὴν κίνησιν αὐτῶν καὶ τὴν πτῆσιν; Παράγει
τὸ ἡλεκτρικὸν ἐκεῖνο ρεῦμα τὸ φωτίζον ἅμα
καὶ κινεῖ τὸ πνεῦμα; Προσδίδει εἰς τὴν ψυ-
χικὴν ἐνέργειαν, συγκεντρομένην καὶ ὀξυνου-
μένην, ἑκτακτὸν διαύγειαν ὀπτασίας, ὅπως ὥρι-
σεν ὁ Γκριλλπάρτσερ τὴν ἔμπνευσιν «συγκέν-
τρωσιν ὅλων τῶν ψυχικῶν δυνάμεων εἰς ἓν
σημεῖον»; Ἡ παρατείνει τὴν ἐγκεφαλικὴν ἑξα-
ψιν, μαστίζει τὴν κατάκοπον φαντασίαν καὶ
τὴν κάμνει ν' ἀναπηδᾷ καὶ νὰ ἐξακολουθῇ τὸν
δρόμον τῆς;

Τὸ ζήτημα προβάλλεται εἰδικὸν καὶ αὐτο-

τελὲς δι' ἕκαστον ποιητὴν, καλλιτέχνην ἢ σο-
φόν. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ καπνίσματος δὲν δύνα-
ται νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ εἰς πάντας. Ἐξαρθᾷται ἐκ
τῆς ἐντάσεως καὶ τοῦ ποιοῦ τῆς δημιουργικό-
τητος, ἐκ τοῦ εἶδους τῆς φαντασίας κατὰ τὴν
ἐπικράτησιν ψυχικοῦ τινος κέντρου, ἐκ τῆς εἰ-
δικῆς εὐκηνείας ἢ ἀντοχῆς, ἐμφύτου ἢ ἐξ ἀσκή-
σεως, τῆς ἐκφραστικῆς διεξόδου τῆς ἰδέας. Ὁ
γραπτὸς λόγος, περιλαμβάνει τρία στάδια τὸν
ψυχικὸν σπινθῆρα τῆς ἰδέας, τὴν ἐνδιάθετον
αὐτῆς ἐκφρασιν, καὶ τὴν ἑγγραφὸν διατύπωσιν.
Εἷς τις, διὰ μίαν καὶ μόνην ἰδέαν, ὑπάρχει
διαθέσιμος πληθὺς ἐκφράσεων, εἰς ἄλλους πλε-

ονάζουν αἱ ἰδέαι καὶ οὐχὶ αἱ λέξεις. Οἱ πρῶτοι
ἔχουν ἀνάγκην διεγέρσεως πρὸς γέννησιν ἰδεῶν,
οἱ δεῦτεροι πρὸς διατύπωσιν αὐτῶν. ἂν δὲ εἴ-
ναι πολὺ καλλιτέχνη καὶ πρὸς εὐρεσιν τῆς τε-
λείας, τῆς ὀριστικῆς ἐκφράσεως. Καὶ πάλιν, ἄλλοι
ἔχουν ἀνάγκην μείζονος, ἄλλοι μικροτέρας διε-
γέρσεως. Ἡ ἐπίδρασις λοιπὸν τοῦ καπνίσματος
ἐπὶ τῆς δημιουργικῆς φαντασίας ἐξαρθᾷται ἐκ
τῆς ἀτομικῆς ἰδιοφυΐας.

Ποία νὰ εἶναι, ἀράγε ἡ ἰδεογόνος ἐπίδρα-
σις τοῦ καπνοῦ ἐπὶ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων
ποιητῶν, λογογράφων, ἐπιστημόνων, καλλι-
τεχνῶν, κατὰ τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ἰδιοφυΐαν;

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΟ

ΡΩΤΩ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

(Ritterhaus)

Ρωτῶ τὸν Ἥλιο νὰ μοῦ εἰπῇ, τί τάχα εἶν' ἡ
[ἀγάπη,
Κι' ἀπόκρισι δὲ μοῦδωκε-μονάχα φῶς χρυσό.
Καὶ τὸ λουλοῦδι ἐρώτησα: Γιά πές μου τί εἶν' ἡ
[ἀγάπη;
Κι' ἀπόκρισι δὲ μοῦδωκε, μόν' μύρο περισσό.

Ρωτῶ καὶ τὸν Αἰώνιο: Τί τάχα εἶν' ἡ ἀγάπη;
Μὴν εἶνε ἀγία φῶσις, μήνα πίκρα γλυκεῖα;
Κι' ὁ Θεὸς γυναικα μοῦδωκε πιστή, πονετικιά,
Καὶ πειὰ ἀπὸ τότε δὲ ρωτῶ, τί τάχα εἶν' ἡ ἀγάπη.

ΤΗΣ ΛΥΠΗΣ Ἡ ΧΑΡΑ

(Goethe)

Μὴ στεγνώστε, μὴ στεγνώστε,
Δάκρυα τῆς τραγῆς ἀγάπης·
Μόνο γιὰ τὰ μάτια - ὠϊμένα! -
Ποῦ εἶνε μισοστεγνώμενα
Πάντα ὁ κόσμος νεκρωμένος,
Φαίνεται κ' ἐρημωμένος.
Ὅχι, δάκρυα, μὴ στεγνώστε,
Τῆς χαμένης τῆς ἀγάπης.

ΤΗΣ ΝΥΧΤΟΣ Ἡ ΑΣΤΕΡΙΑ

(Arndt)

Κι' ὁ Ἥλιος γιὰ τὸ δρόμο του τὸ μακρινὸ ξεκίνησε,
Γύρω στὴ γῆ.
Καὶ τὰ στεράκια τοῦ πανε: Μαζῇ κ' ἐμεῖς θεί-
[λᾶρθουμε,

Γύρω στὴ γῆ
Κι' ὁ Ἥλιος τὰ μαλώνει τα: Στὸ σπῆτι θὰ καθίστε
Γιατί, ματάκια μου χρυσᾶ, κοντά μου θελασβύστε,
Στὸ φλογισμένο δρόμο μου, γύρω στὴ γῆ.

Καὶ τὰ στρα σὶὸ φεγγάρι πειὰ πῆγαν τὰ γαπημένο,
Μὲς τῇ νυχτιά,
Κ' εἶπαν: Σὺ ποῦ στὰ σύννεφα τὸ θρόνο ἔχεις
[στημένο,

Μὲς τῇ νυχτιά,
Ἄφσε, μαζῇ σου νᾶρθουμε, τί μὲ τὸ φῶς ποῦ χύνεις
Γλυκά, τὰ μάτια μας ἐσὺ ποτε δὲ μᾶς τὰ σβύνεις.
Καὶ γιὰ συντροφία ἐπῆρέ τα μὲς τῇ νυχτιά.

Καλῶς ὁρίσατε, ἀστρά μου, φεγγάρι ἀγαπημένο,
Μὲς τῇ νυχτιά,
Μὲς τὴν καρδιά μας ξέρετε τὸ τί ἔχομε κρυμμένο,
Μὲς τῇ νυχτιά.

Ἐλᾶτε, τὴν οὐράνια χύστε φεγγαβολή σας,
Γιὰ νὰ μπορέσω νὰ χαρῶ κ' ὄνειρεντῶ μαζῇ σας,
Σὲ παιγνιδάκια ὁλόχαρα, μὲς τῇ νυχτιά.

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΠΑΙΔΙΟΥ

(Uhland)

Ἦρθες καὶ πάλιν ἔφυγες, μ' ἀνάλαφρο περπάτημα,
Διαβάτης ξένος κ' ἄγνωρος κάτω στῆς γῆς τὰ
[μέρη.
Τάχα ἀπὸ ποῦθε καὶ γιὰ ποῦ, κανεῖς μας δὲν
[εἰξέρει το·
Ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καὶ στοῦ Θεοῦ τὸ χέρι.

Α' ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΛΑΤΗ

(Goethe)

Ἐσὺ ποῦ ἀπ' τὰ οὐράνια
θωρεῖς, ἀπὸ τὰ ὕψη,

Σωπαίνεις κάθε πόνο

Καὶ γιάνεις κάθε θλῆρι,

Τὸ διπλοπονεμένο

Τὸν διπλοσυμπονεῖς.

Ἀπόκαμα ἀπ' τὸ δρόμο,

Τὰ πόδια μου ἐκοπῆκαν·

Κ' ὁ πόνος κ' ἡ χαρὰ μου

Ἀνώφελα ἐσταθῆκαν,

Δὲν μὲ κυττάει κανεὶς.

Μονάχα ἐσὲ προσμένω,

Γαλήνη, ἐσὲ γλυκεῖά μου,

Ἀχ! ἔλα στὴν καρδιά μου.

ΑΓΙΣ ΘΕΟΣ

ΣΠΟΥΔΗ

ΥΠΟ ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΗ

ΤΟ ΜΙΝΟΥΕΤΟ ΤΟΥ ΒΩΔΙΟΥ

Ὁ Κάλμπερχαφτ, ὁ πλουσιώτερος χασάπης τῆς Βιέννης, ἓνα μόνον πόθον εἶχε νὰ πραγματοποιήσῃ, μίαν μόνην ἐπιθυμίαν νὰ πληρωθῇ διὰ νὰ ἦναι τελείως εὐτυχής—νὰ καλοῦπανδρεύσῃ τὴν μονάκριβην κόρην του Μπεττίαν—καὶ οὕτως, ὅταν ὁ εὐμορφος καὶ πλούσιος χρυσοχόος Γκοῦλδεν, τρωθεὶς ἀπὸ τὰ θέλητρα τῆς ὡραίας Μπεττίνας, τοῦ ἐξήτησεν ἐπισήμως τὴν χεῖρα της, ὁ γερο-Κάλμπερχαφτ ἐνόμισε πῶς ἤγγισε τὸν οὐρανὸν μὲ τὰ δάκτυλα καὶ ἔξαλλος ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ἔσπευσε νὰ ἀναγγεῖλῃ τὸ χαρμόσυνον γεγονός εἰς τοὺς πολυπληθεῖς φίλους καὶ πελάτας του.

Ὁ πρῶτος, ποῦ ἔμαθε τὴν εἰδησιν ἦτο φυσικὰ ὁ Τάφελ ὁ ξυλουργός, ὁ γείτων καὶ ἐπιστήθιος φίλος του.

— Εἶμαι εὐτυχής, Τάφελ, εὐτυχής ὅσον δὲν φαντάζεσαι. Ὁ Γκοῦλδεν, ὁ Γκοῦλδεν—γιὰ σκέψου—ὁ χρυσοχόος, ὁ πλουσιώτερος τῆς Βιέννης, εἰς ὅτῳ ἡμέρας γίνεται γαμβρός μου!—Πῶς σοῦ φαίνεται αἶ... ὁ Γκοῦλδεν!...

— !...

— Καὶ θὰ κάμω τοὺς γάμους μὲ μεγαλοπρέπειαν ποῦ θ' ἀφήσῃ ἐποχὴν εἰς τὴν Βιέννην. Ἀφίνω κατὰ μέρος τοὺς στολισμούς, τὰ φαγοπότια, τὰ ἀμάξια καὶ τὰ ἄλλα, διὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὸ σπουδαιότερον· δηλαδή... ἡ μουσικὴ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς γαμηλίου πομπῆς, θὰ παῖξῃ ἓνα πρωτότυπον κομμάτι γραμμένον ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν διασημότερον τῶν μουσουργῶν μας. Πῶς σοῦ φαίνεται; Ἐσυμφώνησα ἤδη καὶ τοὺς μουσικούς καὶ τώρα πηγαίνω νὰ εὔρω τὸν διδάσκαλον.

— Νὰ σοῦ ζήσῃ, εὔγε Κάλμπερχαφτ. Καὶ δὲν μοῦ λές, σὲ παρακαλῶ, τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ;

— Διάβολε, ποῖος ἄλλος μπορεῖ νὰ ἦναι παρὰ ὁ...—καὶ τοῦ εἶπε ἓνα ὄνομα.

— Χά, χά, χά... ἄστεινέσαι; Οὔτε κἂν νὰ τὸ σκεφθῇς. Ὁ Χάυδεν, ποῦ συνθέτει μόνον διὰ τὴν αὐλὴν καὶ τοὺς πρίγκηπας, θὰ χάσῃ τὸν καιρὸν του διὰ τὴν ἐξοχότητά σου;... αὐτὲ νὰ πᾶς· θὰ σὲ διώξῃ.

— Πῶς;... ἔτσι μοῦ λές;... ἐφώνησε κατακόκκινος ὁ Κάλμπερχαφτ. Καὶ νομίζεις πῶς ἔνας χασάπης, ὅταν καλοπληρώσῃ, δὲν ἀξίζει ὅσον ἓνας πρίγκηπας;— Ἐμὲ μάλιστα μοῦ φαίνεται πῶς ὁ καλλιτέχνης καλλίτερα θὰ εὐχαριστηθῇ νὰ γράψῃ γιὰ ἓναν, ἔστω, μὴ εὐγενῆ ἀλλ' ὁ ὅποιος καλοπληρώνει τὸ κομμάτι του

καὶ θὰ τὸ ἐννοήσῃ, παρὰ γιὰ ἓναν ἀριστοκράτην ὁ ὅποιος οὔτε κἂν θὰ τὸ ἀκούσῃ. Πίστευσέ με. Νά, ἐδῶ εἶνε ἡ θύρα τοῦ Χάυδεν, πηγαίνω εὐθὺς καὶ θὰ ἰδῇς.

Καὶ ὁ Κάλμπερχαφτ χτυπᾷ τὴν θύραν τοῦ Χάυδεν.

— Διδάσκαλε, εἶμαι ἓνας τίμιος χασάπης, ρώτησε νὰ μάθῃς, ὑπανδρεύω τὴν κόρην μου μετὰ ὅτῳ ἡμέρας καὶ θέλω νὰ κάμω τοὺς γάμους της μὲ τόσῃ μεγαλοπρέπειαν ὥστε νὰ μιλήσῃ γι' αὐτοὺς ὅλη ἡ Βιέννη.

— Καί;...

— Ἐπιθυμῶ ἀπὸ σᾶς ἓνα μινουέτο.

— Ἐνα μινουέτο;... ἠρώτησεν ἐκπλαγείς ὁ Χάυδεν, ἓνας μικρὸς καὶ γελαστὸς ἀνθρωπάκος... Ἐνα μινουέτο διὰ τοὺς γάμους τῆς κόρης σου;... Μάλιστα ἐπρόσθεσεν, ἀφοῦ ἐσκέφθη ὀλίγον, μάλιστα θὰ σοῦ τὸ γράψω. Πέρασε αὐριο νὰ τὸ πάρῃς.

Τὴν ἐπαύριον ὁ Κάλμπερχαφτ ἦτο εἰς τὸ σπουδαστήριον τοῦ διδασκάλου.

— Ἀ... ἐδῶ εἶσαι;... τοῦ λέγει ὁ Χάυδεν χαμογελῶν· τὸ μινουέτο σου εἶνε ἔτοιμον. Ἀκουσέ το—θὰ σοῦ τὸ παῖξω εἰς τὸ πιάνο.

Διαρκούσης τῆς ἐκτελέσεως, ὁ Κάλμπερχαφτ τρελλὸς ἀπὸ τὴν χαρὰν τοῦ ἐχοροπηδοῦσε, παρηκολούθει τὴν μελωδίαν μὲ τὴν φωνὴν του, ἐσημείωνε τὸν χρόνον μὲ τὴν κεφαλὴν του.

— Αἶ, πῶς σοῦ φαίνεται, τοῦ λέγει μὲ ἐλαφρὸν μειδίαμα ὁ Χάυδεν ὅταν ἐτελείωσε.

— Ἐξάισιον, θαυμάσιον, καὶ βγάζει ἀπὸ τὴν τσέπην του ἓνα μανδῆλι γεμάτο φιορίνια.

— Πάρτε, δάσκαλε, τοῦ λέγει, δέτε ἂν ἦναι ὅσα ἔχετε νὰ λάβετε· ἂν ἦναι λίγα θὰ προσθέσω ὅσα ἐπιθυμεῖτε γιατί δὲν ἤμπορῶ ποτὲ νὰ πληρώσω ὅσον ἀξίζει τὴν θαυμασίαν μουσικὴν ποῦ ἐγράφητε δι' ἐμένα.

Ὁ Χάυδεν ἐπῆρε μερικὰ καὶ τοῦ ἐπέστρεψε τὰ δρόλοιπα.

— Δὲν ἤμπορῶ νὰ ἀκριβοπληρωθῶ ἀπὸ ἓναν ποῦ ἀγαπᾷ τόσον τὴν μουσικὴν, τοῦ εἶπε...

— Λίγα ἐπῆρατε, δάσκαλε, τοῦ ἀπήντησε ὁ Κάλμπερχαφτ, θὰ σᾶς ἀνταμείψω ὅμως μὲ ἄλλον τρόπον. Εὐχαριστῶ ἐν τούτοις καὶ καλὲς ἀντάμωσες.

Μετὰ ὅτῳ ἡμέρας καὶ ἀκριβῶς τὴν μεσημβρίαν εἰς τὸ ἄκρον τῆς ὁδοῦ ποῦ κατοικοῦσε ὁ Χάυδεν, μία πολυπληθὴς συνοδία ἐπροχώρει μὲ ἐπὶ κεφαλῇς ὁλόκληρον μουσικὸν σῶμα.

— Τὸ μινουέτο μου — εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ διδάσκαλος καὶ ἀνοίξε τὸ παράθυρον. Πολλὰ ἄλλα ἦσαν ἤδη ἀνοικτὰ καὶ χιλιάδες κεφάλια ἐβλεπον τὴν συνοδίαν ἢ ὁποία ἀργά, ἀργὰ ἐπροχωροῦσε.

Ἡ ἀξιότιμος συντεχνία τῶν χρυσοκόων μετὰ τῆς ἀξιολύτου συντεχνίας τῶν κροστωλῶν ἀδελφωμένοι ἐσυνόδουν εἰς τὸν ναὸν τὸ νεαρόν ζεῦγος Γκοῦλδεν-Κάλμπερχαφτ ὑπὸ τοὺς ἤχους τῆς μουσικῆς ἢ ὁποία ἀνέκρουε τὸ μινουέτο τοῦ Χάυδεν.

Ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ διδασκάλου τὸ πλῆθος ἐστάθη καὶ ἡ μουσικὴ ἐξετέλεσε ἀκόμη μίαν φορὰ τὴν περίφημον σύνθεσιν ὑπὸ τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν ἐνθουσιασμένων ἀκροατῶν.

Ὅταν ἐτελείωσε, ὁ Κάλμπερχαφτ ἀσκεπῆς ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ μὲ στάσιν Κικέρωνος τοῦ λέγει: "Ἐσχέτε συνθέτα, εἴμεθα ἐδῶ ὅλοι συναγμένοι διὰ νὰ σᾶς ἐκφράσωμεν τὴν

εὐγνωμοσύνην μας. Μᾶς ἐκάμετε ἓνα μέγαλον δῶρον ἀφοῦ δὲν ἐδέχθητε νὰ πληρωθῇτε ὅσον ἀξίζει ἡ μουσικὴ σας, διὰ τοῦτο ἐγὼ ἠθέλησα νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώσω μὲ ὅ,τι μοῦ παρέχει τὸ ἐπάγγελμά μου, — καὶ παραμερίσας τὸ πλῆθος ἄφησε δίοδον εἰς ἓνα μεγαλοπρεπέστατον καὶ παχύτατον βῶδι μὲ χρυσομένα κέρατα, στολισμένον μὲ ταινίας, μὲ ἄνθη, ἓνα ἀληθινὸν boeuf-gras παρισίου καρναβαλιῶ.

— Ζήτω ὁ Ἰωσήφ Χάυδεν, ἀνέκραξεν ὁ Κάλμπερχαφτ.

— Ζήτω ὁ Ἰωσήφ Χάυδεν, ἐπανέλαβε ἐνθουσιωδῶς τὸ πλῆθος.

Τί ἔκαμε τὸ βῶδι ὁ Χάυδεν ἡ ἱστορία δὲν ἀναφέρει, εἶνε ὅμως γνωστὸν ὅτι τὸ περίφημον ἐκεῖνον μινουέτο χρεωστεῖ τὸ ὄνομα του καὶ τὴν φήμην του εἰς τὸ ἐνδοξὸν τετράποδον. "Ἄν ἔλειπε τὸ βῶδι, τὸ μινουέτο ἐκεῖνο ἤθελε μείνει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο χιλιάδες τόσα ποῦ ἔγραψε ὁ περικλεῆς συνθέτης.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑΣ

Η ΑΝΤΑΡΤΙΣ *

Μίαν ἡμέραν, πολὺ γλίσγωρα, ὁ Νοὲλ θὰ τὴν ἐνηγκαλιζέτο ἔτσι. . . Πῶς ὁ στοχασμὸς αὐτὸς τὴν ἐφόβιζε καὶ τὴν εὐχαριστοῦσε, ἡ σκέψις αὐτῇ, ἡ ἀγνὴ ἐν τούτοις, ποῦ ἐσταματοῦσε εἰς τὸ φίλημα καὶ εἰς τὸ πλέον δειλὸν ἐναγκάλισμα!

Δὲν ἤξευρε πῶς θὰ ἐγίνετο τοῦτο, ἂν θὰ ἦτον εὐτυχία ἢ ἂν θὰ ἦτον κίνδυνος δι' αὐτήν, καὶ ποία θὰ ἦτον ἡ ἐπαύριον αὐτοῦ τοῦ φιλήματος. Δὲν ἐσυλλογιζέτο οὔτε τὸ παρελθόν, οὔτε τὸ μέλλον, τίποτε μὴ συνδεόμενον μὲ τὸν ἔρωτά της. . . Καὶ τὴν λέξιν αὐτὴν «ἔρως» τὴν ἐψιθύριζε, μὲ φόβον, μὲ σεβασμόν, ὥς λέξιν μαγικήν, ποῦ τὸ νέον της νόημα τὴν ἐγέμιζε ἀπὸ θαυμασμόν. . .

Κάποτε ἔκρουπε τὴν κεφαλὴν της ἀνάμεσα στὰ χέρια της. . . Ἦτον σχεδὸν μηδενισμένη ἀπὸ τὸ αἶσθημα μιᾶς ἀγνωστῆς εὐτυχίας, βαρείας πολὺ διὰ τὴν ψυχὴν της, καὶ ἤνυχτο νάποθάνῃ ἀπὸ τὴν χαρὰν αὐτὴν, νὰ λυώσῃ, νὰ διαλυθῇ εἰς τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης, εἰς τὸ ἄρωμα τῶν ρόδων, εἰς τὸ μυστήριον τῆς νύκτας. . . Δὲν ἐνύσταζε· δὲν ἐκρύωνε· ἔκλαιε χωρὶς νὰ ἠξεύρῃ ὅτι αὐτὰ ἦσαν τὰ ὠραιότερα δάκρυα τῆς ζωῆς της. . .

* «Παναθήναια» σελ. 155.

Καὶ ἰδοὺ ποῦ ἓνα κῦμα ἀγάπης ἐσηκώνετο ἀπὸ τὰ βαθύτατά της, ἐφοῦσκωνε τὴν πονεμένην καρδιάν της, ἀνέβλυζε ἀπὸ τὰ χεῖλη της εἰς ἓναν λυγμὸν, μέγαν, πλήρη ἀπὸ πάθος:

— Τὸν ἀγαπῶ, τὸν ἀγαπῶ! Πόσο τὸν ἀγαπῶ! . . .

ΚΔ

Τί ἡμέρα ἦτον αὐτὴ ποῦ ἐξημέρωσε!

Οἱ ἀποχαιρετισμοί, τὰ κλάματα τῆς δεσποινίδος Μιράκλ, ἀνησυχίαι τοῦ μικροῦ, κεφάλια κατσοφιασμένα, ἀνοησίαι τῶν ταξιδιωτῶν, ὅλα αὐτὰ ἐνοχλοῦν καὶ ταράζουν κάθε τόσο τὴν σκέψιν τῆς Ζοζάννας. Θὰ ἤθελε νὰ εἶνε σιωπὴ καὶ σκιὰ δλόγυρά της, κανεὶς νὰ μὴν τὴν ἰδῇ καὶ κανεὶς νὰ μὴν τῆς ὁμιλήσῃ, νὰ ἡμποροῦσε νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Νοὲλ κάτω ἀπὸ τρεῖς πέπλους, τυφλὴ καὶ κωφὴ εἰς πᾶν ὅ,τι δὲν ἐνδιέφερε τὸν ἔρωτά της καὶ τὸν Νοὲλ. Βυθισμένη εἰς μίαν ὄνειροπόλον προσδοκίαν, δὲν προβλέπει τίποτε ἀπὸ τὰ μέλλοντα, — μόνον τὴν πρώτην συνάντησιν τῶν βλεμμάτων, καὶ τὴν ἐκπληξιν τοῦ Νοὲλ καὶ τὴν κοινὴν των ταραχὴν.

«Ἄ! αὐτὰ τὰ ὀλοκάθαρα μάτια! πῶς θὰ διαβάσουν ἐπάνω μου ἀμέσως. . .»

Ραμπουγιέ. Τὸ τραῖνο σταματᾷ. Ὁ Κλαύ-

διος ἀκουμβᾷ τὴν μύτην του στὸ τζάμι καὶ ἀπαριθμεῖ μεγαλοφώνως τὰντικείμενα τοῦ θαυμασμοῦ του. . .

— Πρόσεξε, μικρὸ μου!

Ἡ θύρα τοῦ βαγονιοῦ ἀνοίγεται. Μία ἡλικιωμένη κυρία προσπαθεῖ νὰ νύβῃ μὲ κόπον.

Ἡ Ζοζάννα, ὑποχρεωτικῶς, τῆς προσφέρει τὸ χεῖρ της.

— Κυρία. . .

— Εὐχαριστῶ καὶ νὰ μὲ συγχωρῇτε, κυρία.

— Κλαύδιε, κάθισ' ἐκεῖ!

— ὦ, δὲν μὲ πειράζει τὸ μικρὸ. . . Ἀλλὰ. . . ἀλλὰ. . . δὲν ἀπατῶμαι. . . Δὲν εἶσθε ἡ κυρία Βαλεντέν; Δὲν θὰ σᾶς ἀνεγνώριζε, κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ βελάκι κανεὶς. Τί εὐτυχία! . . . Τί εὐχαρίστησις! . . .

— Ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Μόνο τὰ βουνὰ δὲν σμίγουν!

Δύο ἔμποροι, μία χωρική, μία καλόγρη ἀναιμική, ἓνας στρατιώτης κόκκινος μὲ κόκκινα μαλλιά ἐπιδοκιμαζοῦν, ὑψώνοντες τὴν κεφαλὴν, τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης ποῦ ἔκαμε νὰ σμίξουν ἡ νεαρὰ κυρία μὲ τὴν ἡλικιωμένην. Καὶ ὅλοι μαζί, ἐκτὸς τῆς καλόγρης, ἡ ὁποία ψιθυρίζει τὴν προσευχὴν της, ἀρχίζουν τὴν διήγησιν παραδόξων συναντήσεων ποῦ τοὺς ἔτυχαν εἰς ταξίδα σιδηροδρομικά.

Ἡ κυρία Γκράνχερ φαίνεται εὐχαριστημένη.

Εἶνε πενήντα πέντε χρόνων γυναῖκα, κοντὴ, παχειὰ μὲ ἐπιτηδευμένους τρόπους καὶ ἐπιτηδευμένον τόνον. Καὶ ἡ ἐπιτηδεύσις αὐτῇ κρύπτει κακὰ τὴν χυδαιότητα τῆς φυσιογνωμίας της. Ὅλο κοπλιμένα ὅλο καὶ τσιριμόνιες, ζητεῖ νὰ μάθῃ ὅλα τὰ μυστικά.

Ἡ Ζοζάννα παρ' ὀλίγον νὰ κλαύσῃ ἀπὸ τὴν στενοχωρίαν της. Ὅφειλε νὰ προσποιηθῇ εὐγενῶς χαρὰν, ἐν τούτοις στέλνει ἐνδομύχως στὸν διάβολον τὴν γρη῏-φιλάργυρην ποῦ μὲ ὅλα τὰ πλούτη της ταξιδεύει εἰς τρίτην θέσιν. . . Δὲν ἐντρέπεται ἀλήθεια κι' ἀλήθεια!

— Πολὺ κακὰ ἐδῶ μέσα. εἶπε ἡ Ζοζάννα παρατηροῦσα μὲ μίαν ματιὰν τοὺς πάγκους, τὰκάθαρα τζάμια, τὸν στρατιώτην ποῦ ξεστηθώνεται καὶ τὴν χωρικήν ποῦ βρωμάει κοτέσι.

— Ἄ! γιὰ τὸν θεό! Ἡ Ἑταιρία κοροϊδεύει τὸν κόσμον.

— Ἄν ἤμουν πιδό πλουσία δὲν θὰ ἐπατοῦσα τὸ πόδι ἐδῶ μέσα ποτέ.

— Μπᾶ! εἶπε ἡ κυρία Γκράνχερ, γιὰ τόσο μικρὸ διάστημα ἀπὸ τὸ Ραμπουγιέ ἕως τὸ Πα-

ρίσι ὑποφέρει κανεὶς. Ταξιδεύω δύο φορὲς τὴν ἐβδομάδα. Εἶν' ἓνα ἔξοδο, ἂν λογαριάσῃς ὀλόκληρο τὸ χρόνο. . . Δὲν εἶνε μικροοικονομίες. . .

Σηκώνει τὴν φούσταν της, βγάζει ἓνα κουτὶ ἀπὸ τὴν τσέπην της.

— Πῆτε μου, κυρία Βαλεντέν. . .

Ἀνοίγει τὸ κουτὶ, διαλέγει μίαν παστίλλαν Βισύ.

— Ἀπὸ τὸν καιρὸν ποῦ ἔχω νὰ σᾶς ἰδῶ ἐδοκιμάσατε πολλὰ. . . Τὸ ξέρω. . . Ὁ δυστυχισμένος κύριος Βαλεντέν. . .

— Ἀλλοίμονο! ναί. . .

— Ἡ κυρία Γκράνχερ πιπιλίζει τὴν παστίλλαν καὶ ξαναβάζει τὸ κουτὶ στὴν τσέπην της.

— Καὶ ποίας ἡλικίας ἦτο;

— Τριάντα ἐπτὰ ἐτῶν. . .

— Τόσο νέος! . . . Τί φοβερό! . . . Ἀλήθεια, ὁ κ. Μαλιβοῦ ἄφησε τίς δουλιές του, ἐπούλησε τὸ ἐργαστήριό του. . . Ἡ κόρη του ἐπανδρεύθηκε.

— Καὶ ἡ δική σας ἐπίσης.

— Ναί. . . Δύο παιδιὰ σὲ δύο χρόνια. . . Ὁ ἄνδρας μου ἦτον τόσο πολὺ ἄρρωστος! . . . Δὲν ἐβγαίναμε διόλου ἔξω.

Σιωπὴ.

— Καὶ τώρα, εἰσθε εὐχαριστημένη; . . . Ἀκουσα ὅτι ἔχετε μιὰ καλὴ θέσι! . . . Ναί. . . Τόσο τὸ καλότερο! . . . Καὶ τί χαριτωμένο τὸ μικρὸ σας! Κλαύδιος, δὲν εἶν' ἔτσι; Ἀρχάλισέ με, κύριε Κλαύδιε.

Ὁ Κλαύδιος προσφέρει τὸ μάγουλό του χωρὶς κέφι καὶ ξαναγυρίζει πάλιν στὸ τζάμι ποῦ τὸ ἔχει θολώσει ἡ ἀναπνοή του.

— Τί μπελᾶς αὐτὰ τὰ παιδιὰ, λέγει ἡ κυρία Γκράνχερ! . . . Δὲν τὰ ζητεῖ κανεὶς, ἀλλ' ἅμα τᾶχει, δὲν θέλει νὰ τὰ χάσῃ. . .

— Αὐτὸ βέβαιον. . .

— Τίποτε θλιβερότερον ἀπὸ ἓνα σπίτι χωρὶς παιδιὰ.

— Εἶνε βέβαιον. . .

— Ἔτσι καὶ οἱ Νατιέ. Τὸν γνωρίζετε τὸν κ. Νατιέ. . . Ἐνας ξανθός, ὠραίος νέος, πολὺ σίμ. . . Τὸν ἀπαντήσατε στὸ σπίτι μου δᾶ.

— Ναί. . . Πράγματι. . . Ἐνθυνοῦμαι. . .

— Ἐπῆρε μιὰ νέα, ὠραία, ἀπὸ ἔξοχῃ οἰκογένεια. . . καλῆς ἀνατροφῆς — ἔχει καὶ τὸ δίπλωμά της, καλὴ προῖκα, καὶ ὀρφανή! . . . Οὔτε οἰκογένεια, οὔτε τίποτε. Μόνο ἓνας θεῖος πολὺ γέρος, ὅλο ἄρρωστος. . . Τίποτε δὲν τοὺς ἔλειπε γιὰ νὰ εἶν' εὐτυχεῖς.

— Καὶ εἶνε;

— Θὰ ἦσαν. . . ἀλλὰ ἡ γυναῖκα του ἀπέβα-

λε, ἀρρώστησε, καὶ λένε οἱ γιατροὶ πῶς δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κάμῃ παιδί ποτέ...

Μία λάμπις περνᾷ ἀπὸ τὰ βαθυγάλανα μάτια τῆς Ζοζάννας καὶ ἀποκρίνεται μέναν τόνον ἀπροσδιόριστον:

— Νέα, ὠραία, καλὴ προῖκα, ἓνας γέρος θεῖος, πλούσιος καὶ ἐτοιμοθάνατος... Πολὺ ὠραία! Ὁ κύριος Νατιέ δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ὅλων τῶν εἰδῶν τις εὐτυχίες.

— Ἐχετε τίς ἰδέες σας ἐσεῖς! εἶπε ἡ ἡλικιωμένη κυρία, κάπως ἐνοχληθεῖσα. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι σεῖς, πτωχή μου κυρία Βαλεντέν, δὲν εἶχατε τύχην... Ἐτσι...

— Δὲν παραπονοῦμαι. Εἶμαι ἀνεξάρτητη· κερδίζω ὅσα μοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζήσω, ἔχω τὸ παιδάκι μου...

Σύρει τὸν Κλαύδιον, τοῦ διευθετεῖ τὰ μαλλιά, τὸν παρατηρεῖ μὲ ὑπερηφάνειαν.

Εἶν' ἓνα χαριτωμένο ἀγοράκι, κάθε μητέρα θὰ τὸ εἶχε κρυφὸ καμάρι... Καὶ ἡ Ζοζάννα συλλογίζεται τὸν Μαυρίκιον - τὸν πατέρα! — ὁ ὁποῖος δὲν θὰ ἤμπορῇ ποτὲ νὰ πῇ «παιδί μου!» σ' ἓν ἄλλο παιδί. Τῆς φαίνεται διαρκῶς ὅτι ἐξεδικήθη περισσότερο μάλιστα ἀπὸ ὅσον ἤθελε.

«Ἴδου λοιπὸν ἡ ἐξήγησις τῆς σιωπῆς του· ἡ ἀρρώστια τῆς γυναίκας του... Ἐλπίζει ὅτι δὲν θὰ ξαναγυρίσῃ ποτέ. Καὶ ὅμως, θὰ συλλογίζεται τὸν Κλαύδιον, περισσότερο ἀπὸ ἄλλοτε, ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός...»

— Μαμά, μὴ μὲ σφίγγῃς...

Τὸ παιδάκι ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὰ χέρια τῆς μητέρας του.

— Εἶνε ζωντῶ, λέγει ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Καὶ πεισματάρικο!

— Καὶ τί ὑγεία!

— Τί ἔξυπνο!...

— Αὐτὸ πιά... Σὰς ὁμοιάζει, κυρία Βαλεντέν.

— Ἐτσι λένε.

— Νὰ τί ἔλειπε ἀπὸ τοὺς Νατιέ· ἓνα παιδί σὰν αὐτό.

— Ὁ κύριος Νατιέ λυπεῖται ἴσως;

— Πολὺ μάλιστα... Μεταξὺ μας, πιστεύω πῶς δὲν θὰ ἤθελε παιδί ἀμέσως, ἀλλ' ἡ ἰδέα ὅτι δὲν θ' ἀποκτήσῃ ποτέ, μὰ ποτέ... εἶνε κάτι φοβερόν. Σὰς βεβαιῶ, κυρία Βαλεντέν, εἶνε νὰ τοὺς λυπᾶται κανεὶς...

— Τοὺς βλέπετε συχνά;

— Πολὺ συχνά. Ἡ κυρία Νατιέ συνδέεται μὲ τὴν κόρη μου.

Ἡ Ζοζάννα θὰ ἤθελε νὰ ἡξεύρῃ ἂν ἡ κυ-

ρία Γκράνχερ θὰ ὁμιλήσῃ δι' αὐτήν, διὰ τὸν Κλαύδιον, εἰς τὴν κόρην τῆς καὶ εἰς τοὺς Νατιέ... Ἡθελε νὰ ξέρῃ τί θὰ σκεφθῇ ὁ Μαυρίκιος καὶ ἂν θὰ ὑποφέρῃ καθόλου. Δὲν τὸν ἀγαπᾷ πλέον, ἀλλά, ἂν καὶ εἶν' ἀπεσπασμένη ἀπ' αὐτόν, δὲν ἀδιαφορεῖ ἀκόμη ἐντελῶς δι' αὐτόν. Φοβεῖται ἀορίστως ἐπιστροφὴν, ἀπροσδόκητην ἐπίσκεψίν του...

Ἡ κυρία Γκράνχερ ἀνακράζει:

— Ἐπὶ τέλους.

— Τί εἶνε λοιπόν;

— Φθάνομε.

Ἡ Ζοζάννα πυρετωδῶς μαζεύει τὰ πραγματάκια τῆς, ἓναν σάκον, δύο τρία πακέτα. Δοκιμάζει ἓνα εἶδος ὀργῆς ἐναντίον τῆς κυρίας Γκράνχερ ποὺ τῆς ἐχάλασε τὴν εὐχαρίστησιν τῆς ὄνειροπολήσεως καὶ τῆς προσδοκίας... Ἀλλοίμονον, ἐπὶ μίαν ὥραν ὠμιλοῦσε διὰ τὸν Μαυρίκιον... Ἐκλεψε ἀπὸ τὸν ἔρωτα τὴν ὥραν αὐτήν... Εἶνε δυνατόν;

Εἰς τὰ μάτια τῆς λάμπουν δάκρυα λύσεως. Γεμάτη ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ θυμὸν εὐχεται νὰ μὴν εἶν' ἐκεῖ ὁ Νοέλ... Ἀλλὰ εἶν' ἐκεῖ... Τὸν παρατηρεῖ ἀπὸ τὸν σταθμόν.

Οἱ ἔμποροι καὶ οἱ χωρικοὶ κατεβαίνουν ἀργὰ καὶ ἀδέξια...

Ὁ στρατιώτης, φαιδρὸς τοὺς δίδει πανέρια, ὅλο πανέρια... Ἐπειτα κατεβαίνει ἡ καλόγρη. Ἐπειτα ὁ φαντάρος, ἔπειτα ἡ κυρία Γκράνχερ.

— Δώστε μου τὸ παιδί, εἶπε.

Ἀρπάζει τὸν Κλαύδιον ἀπὸ τὸ χέρι σὰν σταφύλη. Ἡ Ζοζάννα αἰσθάνεται τὴν προσέγγισιν τοῦ Νοέλ, ὅτι θὰ τὴν ἰδῇ τόρα-τόρα καὶ τὰ χάνει.

— Τὰ πράγματα;... ἡ ὀμβρέλα μου; Ἀ! ναί... Πηδᾷ ἐπάνω εἰς τὸ λιθόστρωτον τοῦ σταθμοῦ.

Ὁ Νοέλ τὴν εἶδε. Βαδίζει γλιγωρότερα!...

Ἡ Ζοζάννα προσπαθεῖ νὰ παλλαχθῇ ἀπὸ τὴν κυρίαν Γκράνχερ.

— Καλὴν ἀντάμωσιν καὶ σὰς εὐχαριστῶ κυρία!

— Καλὴν ἀντάμωσιν, βέβαια... Εἶμαι καταμαγευμένη ποὺ εἶχα τὴν εὐτυχίαν...

— Ἐπίσης...

— Εἶμαι πολὺ ἀπασχολημένη, ξέρετε...

— Ἐγὼ δέχομαι τὴν Κυριακὴ πάντοτε, ἄλλοτε ἐδεχόμουν τὴν Τετάρτη... Ἀλλὰ τὴν Κυριακὴ ὁ γαμβρός μου καὶ ἡ κόρη μου ἔρχονται ἀπὸ τὸ Ραμπουγιέ... Ἡ Μαγδαληνὴ θὰ εἶνε πολὺ εὐτυχὴς νὰ σὰς ξαναἰδῇ...

— Νὰ μὲ συγχωρεῖτε, κυρία δὲν δέχομαι κανένα, οὔτε κάμνω ἐπισκέψεις... τὸ πένθος μου ἡ ἐργασία...

Ὁ Νοέλ, ἦτον κοντὰ καὶ ἤκουσε τὸ τέλος τῆς συνομιλίας. Ἡ ἡλικιωμένη κυρία καθὼς ἀπεμακρύνετο, ἐγύρισε πίσω τῆς· βλέπει ἓναν νέον νὰ σφίγγῃ τὸ χέρι τῆς Ζοζάννας καὶ νὰ ἐναγκαλίζεται τὸ μικρὸ ἀγόρι τῆς...

«Ἀῖντε! Ἀῖντε! συλλογίζεται, αὐτὴ ἡ μικροῦλα κυρία Βαλεντέν!...»

— Ἐσεῖς, λοιπόν, ἐπιτέλους! Καὶ τὸ παιδάκι σας... Δὲν πιστεύω τὰ μάτια μου. Ὁμιλήσετε, λοιπόν, πῆτε μου κάτι!... Πῆτε μου πῶς δὲν εἶνε ψέμα...

Ἡ ἄμαξα τρέχει εἰς τὴν ὁδὸν Ῥεννῶν. Ὁ Κλαύδιος ἐπάνω εἰς τὰ γόνατα τοῦ Νοέλ κάθεται ἡσυχᾶ. Καὶ ἡ Ζοζάννα παρατηρεῖ τὸν φίλον τῆς τὸν ἀγαπημένον, ὥσάν νὰ εἶχε τάχα ἀλλάξῃ ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ τὸν ἀγαπᾷ ἐρωτικά... Τί ἀπότομος καὶ τί τρυφερός καὶ τί ἀνυπόμονος ποὺ εἶνε! Πῶς τῆς ἀρέσει μὲ τὰ μάτια του, ποὺ προδίδουν συγκίνησιν, καὶ τὴν φωνὴν του τὴν ἐπιτακτικὴν!... Ἀλήθεια, δὲν ἡξεύρει τί νὰ τοῦ πῇ... Τὸν παρατηρεῖ μὲ κάποιον δέος παιδικὸν καὶ σέβας...

— Λοιπόν;... Αὐτὸ εἶν' ὅλο;...

— Φίλε μου...

— Θέλετε νὰ σὰς πᾶω στὸ σπίτι σας μὲ τὸν Κλαύδιον;...

— Καὶ νὰ σὰς ξαναἰδῶ... Εἶμαι κουρασμένη τόσο πολὺ!...

— Πολὺ κουρασμένη;

— Πολύ...

— Ἐγὼ δὲν ἐκοιμήθηκα... Ἐμετροῦσα τὲς ὥρες!... Ξέρετε, δεκαεπτὰ ἡμέρες ἀναμονῆς δὲν εἶνε μικρὸ διάστημα... Τὴν πρώτην ἑβδομάδα ἐσυγκρατοῦσα τὸν ἑαυτόν μου. Ἐλεγα μέσα μου: «Ἐχει ἀνάγκην ἀναπαύσεως». Καὶ θὰ τὴν περιποιηθῶν ἐκεῖ ποὺ ἐπῆγε: Τόσο τὸ καλύτερο! Δὲν πρέπει νὰ εἶμαι ἐγωϊστὴς... Ἀλλὰ τὴν δευτέρην ἐβομάδα! Ἀ! ἔπρεπε νὰ εἶχατε γυρίσει! Ἡμουν πολὺ δυστυχὴς ἀνθρωπος τότε.

— Ἐργασθήκατε;

— Πολὺ κακὰ.

— Εἴδατε ἀνθρώπους;

— Πάρα πολλοὺς, πάντοτε πάρα πολλοὺς...

Θὰ σὰς τὰ διηγηθῶ... ἀργότερα... Σήμερα, δὲν ξέρω πῶς εἶμαι ποὺ σὰς ξαναβλέπω. Δὲν εἶμαι εὐγλωττος. Θὰ τὰ ξαναποῦμε.

Ἐνηγκαλίσθη τὸν Κλαύδιον.

— Ἐσύ, ἀνθρωπάκο μου, μᾶρέσεις πολὺ...

Εἶσαι χαριτωμένος, δὲν φαίνεσαι κουτὸς καὶ μοιάζεις μὲ τὴ μαμά σου... Ἀλήθεια, φίλη μου, ὁ γυιὸς σας, σὰς μοιάζει. Ἐχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικά σας. Εἶνε σὰν νὰ σὰς πῆρε τὸ κεφάλι. Εἶμαι καταγοητευμένος.

Βλέπει τὴν Ζοζάνναν νάλλάξῃ χρῶμα καὶ τρομάζει.

— Πονεῖτε μήπως;

— Ναί. Θὰ ἐκρύωσα τὴν νύκτα. Δὲν ἤμποροῦσα νὰ κοιμηθῶ ἔμεινα στὸ παρὰθυρο. Ἦτον τόσο ὠραία νύκτα!...

— Πολὺ ὠραία. Ἐπερπάτησα. Ἐπῆγα ἔως εἰς τὸ σπίτι σας... Εἴσθε πολὺ ὠχρά, φτωχή μου φίλη! Αὐτὸ μὲ πειράζει.

Παρατηρεῖ τὴν Ζοζάνναν μὲ βλέμμα ἔρωτος καὶ ἀνησυχίας. Ἐκείνη αἰσθάνεται τὴν ψυχὴν τῆς νὰ ὁρμᾷ πρὸς αὐτόν. Θέλει νὰ τὸν ἐγκαρδιώσῃ, ὁ Νοέλ τὴν διακόπτει:

— Δὲν εἴσθε εὐθυμῇ, τὸ καταλαβαίνω... Κάτι θὰ συνέβη, μικρὸ μεγάλο δὲν ξέρω. Πῆτε μου! αὐτὴ ἡ κυρία ποὺ κατέβη ἀπὸ τὸ βαγόνι μαζί μὲ σὰς, εἶνε καμμία φίλη τῆς θείας σας;

— Ὅχι εἶνε ἡ γυναῖκα ἐνὸς ἐμπόρου μεταξωτῶν, ἐξαδέλφου τοῦ κυρίου Μαλιβοά... Καὶ ὁ κύριος Μαλιβοά ἦτον ὁ ἀρχαῖος προϊστάμενος τοῦ ἀνδρός μου... Παρέδιδα ἄλλοτε πιάνο τῆς κόρης τῆς...

— Καὶ τὴν βλέπετε ἀκόμη;... Δὲν ἐνθυμοῦμαι νὰ μοῦ ὁμιλήσατε ποτὲ γι' αὐτήν...

Τὴν συνήντησα τυχαίως. Εἶχα νὰ τὴν ἰδῶ κάπου τρία χρόνια.

— Καὶ θὰ ὁμιλήσατε γιὰ τὰ περασμένα, φυσικά; Καὶ αὐτὸ σὰς ἔκαμε νὰ λυπηθῆτε... Μὴν τὸ ἀρνείσθε... Ἐγὼ ποὺ ἐπερίμενα νὰ χαρῶ μὲ τὸν ἐρχομό σας, εἶχα καθὼς σὰς ἔβλεπα τὸ μυστικὸν προαίσθημα, τὴν βεβαιότητα ὅτι θὰ εἴσθε ἀπασχολημένη ἀπὸ κάτι τι ἄλλο κα' ἔτσι ἐπῆγε χαμένη αὐτὴ ἡ γλυκεῖα στιγμή... Στὴν ἀρχὴ δὲν ἐτολμοῦσα νὰ σὰς ἐρωτήσω. Ἀλλὰ ἡ ἀνησυχία μου ἦσαν δυνατώτερη ἀπὸ τὴν θέλησίν μου νὰ μὴ φανῶ ἀδιάκριτος... Μέννοεῖτε, μοῦ τὸ συγχωρεῖτε, Ζοζάννα;

Εἶνε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὴν ὀνομάζει Ζοζάνναν, μὲ τὸ μικρὸ τῆς ὄνομα, καὶ ἡ οἰκειότης αὐτὴ τοὺς φαίνεται, καὶ εἰς τὸν ἓναν καὶ εἰς τὸν ἄλλον, ὅπως φυσική. Ἡ νεαρὰ γυναῖκα ἀποκρίνεται:

— Δὲν ἀρνοῦμαι. Ἐμμανεύσατε καλὰ... Ναί ἡ κυρία Γκράνχερ μοῦ ὁμίλησε γιὰ περασμένα πράγματα, πολὺ περασμένα, γιὰ παλαιὰς δυστυχίες μου, γιὰ τὸν καιρὸν ποὺ...

Τελειώνει την φράσιν, σιγώτερα, και με πόνον σχεδόν:

— "Ημουν πολὺ τρελλή. Ὁ Νοέλ ἀνεσκήρτησεν ἐλαφρά.

— Α!

Τὰ μάτια του σκληραίνουνται. Βασανίζει τὸ μουστάκι με τὸ χέρι του καὶ ψιθυρίζει:

— Ὑπεσχέθητε νὰ μοῦ πῆτε... ἀμέσως τὴν ἱστορίαν τοῦ καιροῦ ἐκείνου... "Ὡ! δὲν θέλω τώρα... Πρέπει νὰ ξεκουρασθῇτε, νὰ ἡσυχάσετε, νὰ τακτοποιηθῇτε... Νὰ βάλετε σὲ δρόμον τὴ ζωὴ σας, τὴ ζωὴ μας... κῆπειτα, καμμιά ἡμέρα... ὅχι μακρινή, πὺν θὰ εἴμεθα μαζί, ἡσυχιοι, θὰ μοῦ πῆτε ἐμπιστευτικά, θὰ μοῦ διηγηθῇτε...

— Ναί... πόσο λεπτὸς ποὺ εἶσαι, Νοέλ! Μὲ συγκινεῖς τόσο! Πολὺ γλίσγωρα, ναί...

— Τόσο τὸ καλύτερο, γιατί ἔχω κέγὼ νὰ σὰς πῶ...

Τὸ ὄχημα σταματᾷ εἰς τὸ σπίτι τῆς Ζοζάννας...

ΚΕ

Αὐτοὶ οἱ δύο πύργοι, ἐκεῖ ὕψηλὰ μέσα στοὺς κισσοὺς, εἶνε τῆς Σεβρέξ; ἠρώτησε ἡ Ζοζάννα.

Ὁ Νοέλ ἀπεκρίθη

— Ναί... Θέλεις νὰ κατεβοῦμε; τὸ ἀμάξι θὰ μᾶς περιμένῃ στὴν ἄκρῃ τοῦ χωριοῦ καὶ θὰ ἀνεβοῦμε τὸν βράχο. Ἡ θέα εἶνε θαυμασία, φαίνεται... Ἀλλὰ εἶσαι ἀκόμη κουρασμένη.

— Καθόλου.

— Χθὲς ὅμως καὶ προχθὲς ἦσαν κουρασμένη καὶ σήμερα τὸ πρωτὶ ἀκόμη ὅταν ἔφθασες στὸ σταθμὸ εἶχες μίαν ὄψιν... πὺν μὲκαμες νὰ αἰσθάνωμαι τύψεις συνειδήσεως... Ἡθελα νὰ ναβάλω τὸν περίπατο γιὰ καμμιά ἄλλη μέρα.

— Α! ὅχι λοιπόν. Ἰδοὺ Ἄς κατεβοῦμε. Εἶσαι βέβαιος ὅτι δὲν θὰ βρέξῃ;

— Τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο! Ἡ τύχη εἶνε μετὸ μέρος μας. Οἱ θεοὶ μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἀρκεῖ νὰ εἴμεθα μαζί γιὰ νὰ λείψῃ καθετί κακό... Νὰ ὁ ἥλιος... καὶ μιὰ γαλάζια γωνία, ἀνάμεσα στὰ σύννεφα... Ἐμπρός.

Ἡ ἀμάξα ἀπεμακρύνθη.

Ἦτον μία ξηρὰ καὶ καυστική ἡμέρα πὺν ἐμύριζε σκόνην, ξερόχορτάρι, τριαντάφυλλα. Ἡ Ζοζάννα ἀπὸ τὰ πρῶτα βήματα ἀκόμη εἰς τὸν ἀπότομον δρόμον ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς ζέστης. Ἡ φρούστα τῆς ἐμπλέκετο στὰ πόδια καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ περπατήσῃ ἡ μουσελίνα τῆς μπλούζας τῆς ἐκολλοῦσε στοὺς ὤμους. Ἐζαλίζετο καθὼς ἀνέβαινε.

Τὰς δύο περασμένας ἡμέρας ἡ Ζοζάννα ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ στὸ κρεβάτι, ἐν ᾧ ἡ Μαρία, ἐφρόντιζε διὰ τὸν Κλαύδιον. Καὶ ἡ Ζοζάννα, μολονότι συνελθοῦσα ἀπὸ τὴν ἀσθενείαν, διατηροῦσε ἀκόμη μίαν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ὁδύνην ὥστε νὰ μὴν ἤμπορῇ νὰ νθίσταται ὡς συνήθως εἰς τὸν κόπον καὶ τὴν συγκίνησιν. Ἡθελε τάχα νὰ τὴν κάμῃ ἰδικὴν τοῦ Ὁ Νοέλ; Ἡθελε νὰ τῆς ἀφήσῃ ὅλην τὴν πρωτοβουλίαν μιᾶς ὁμιλίας πὺν ἡ Ζοζάννα εἶχε νομίσει εὐκόλῃ καὶ ἡ ὁποία τώρα τὴν ἐτρόμαξε; Εἶχε λάβει αὐτομάτως, τὸν τόνον τῆς ἀδελφικῆς οἰκειότητος. Καμμιά σοβαρὰ συνομιλία, κανεὶς ὑπαινιγμὸς διὰ τὰ γράμματα πὺν εἶχαν ἀνταλλάξει... Ἡ Ζοζάννα, τόσο γενναία μακρὰν τοῦ Νοέλ, ἐδοκίμαζε, ἐνώπιόν του, κάποιαν παράξενον ταραχήν, ἕνα εἶδος αἰδήμονος στενοχωρίας... Ἐνίοτε ἐπροσπαθοῦσε νὰ πομακρύνῃ τὸν ἐρωτὰ τῆς μετὸν πόθον νὰ κρατηθῇ ἐντὸς τῶν ὁρίων φιλίας περιπαθοῦς.

Ἡ ταραχὴ τῆς συνειδήσεώς τῆς ἐπραῖνετο τὴν στιγμὴν αὐτὴν καὶ ἡ Ζοζάννα ἤρκετο νὰ μὲν γαληνία καὶ φαιδρά, ὡσὰν ἀγαπητὴ ἀδελφὴ σιμὰ εἰς τὸν μεγάλον ἀδελφόν τῆς. Καθὼς ἀνέβαιναν, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς θάμνους, τὰ δένδρα, τὰ γριόχορτα, ἡ κοιλὰς τῆς Ὑβέττης ἐχαμήλωνε περισσότερο ἀριστερὰ τῶν. Παρετήρουν, χαμηλὰ-χαμηλὰ τὰ παραλληλόγραμμα μετὰ τὰ κινισμένα ἀστάχια, τὰ πορφυρὰ στίγματα τῶν τριφυλλίων, τὰ ἀσημένια κύματα τῆς σίκαλης. Αἱ λαμποκοποῦσαι στέγαι τῶν σπιτιῶν, ἡ αἰχμὴ ἐνὸς κωδωνοστασίου καὶ ἀνάμεσα εἰς τίς κορδέλλας τῶν δρόμων ὁ καπνὸς ἐνὸς τραινοῦ πὺν φεύγει Ἐπειτα τὸ ἔδαφος ἀνυψώετο πάλιν, οἱ λόφοι ὑψωναν τὰς κορυφὰς τῶν, χρώματος κυανοῦ πὺν αἱ σκιαὶ τῶν μεγάλων συννέφων πὺν ἐπερνοῦσαν ἄσπρα ἢ φαιὰ, ἔκαμναν μενεξελὺ.

— Ἀκούσατε! εἶπε ὁ Νοέλ.

Ἐσταμάτησαν. Σῆνα γειτονικὸ χωράφι κάποια κορίτσια ἐμάζευαν φρούλες. Τὸ μεγαλύτερο ἄρχισε νὰ τραγουδῇ. Ἡ φωνή του πὺν ὑπέτρεμε κάπως, ἐπερὺγιζε σὰν πούλι κουρασμένο, ἐπλανᾶτο, ἐχαμήλωνε ἔπειτα ξανά πρὸς τὴν γῆν.

Ἦτο τόσο ἀδύνατη ἡ φωνὴ αὐτὴ πὺν ὀλίγο μακρύτερα δὲν ἤκούετο ἦτον ὡς νὰ τραγουδῇ διὰ τὰ ταπεινὰ χορτάρια, τὰ παραπεταμένα λουλούδια, τὰς φυτικὰς ζωὰς πὺν μία σταλαγματιὰ βροχῆς ἀναστῇ καὶ πὺν ἕνα χαλικάκι καταστρέφει. Καὶ μόλις ὑψώετο κάπως, ἐξέτεινε τὸν κύκλον τῆς γοητείας τῆς ἐπερὺγιζε ἀπὸ τὴν Ζοζάνναν πρὸς τὸν Νοέλ, ἀπὸ τὸν Νοέλ πρὸς τὴν Ζοζάνναν.

Δὲν διέκρινε κανεὶς τὰ λόγια ὁ κοινὸς σκοπὸς τοῦ τραγουδιοῦ ἀνεπὸλει παλαιὰς μελωδίας, ἐν τούτοις τόσο γλυκὺς ἦτον ὁ σκοπὸς καὶ ἡ φωνὴ τόσο γλυκεῖα! τόσο ἡ γλυκύτης τοῦ τοπίου μετὰ τὰς ἀπαλὰς γραμμάς καὶ τοὺς ἡσυχούς τόνους μέσα εἰς τὴν πλημμύραν τοῦ κυανοῦ, ὑπνώττοντος ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῆς τρικυμίας Ὁ Νοέλ καὶ ἡ Ζοζάννα ἔπλεαν μέσα εἰς αὐτὴν τὴν γλυκύτητα. Καὶ ἐδοκίμαζαν τὴν νέαν καὶ θελκτικὴν συγκίνησιν πραγματικοῦ ταξιδιοῦ, ἐνόμιζαν ὅτι εἶνε μακρὰ ἀπὸ ὅλους, μακρὰ πὺν ἀπὸ τὸ Παρίσι — μόνοι... Τριγύρω τοὺς δὲν ἦσαν πλέον τὰ περὶχωρὰ ἦτον ἡ ἐπαρχία, ἦτον ἡ παλαιὰ Γαλλία...

Ὅταν ἡ φωνὴ ἐσιώπησε, ὁ Νοέλ ἦτον πολὺ κοντὰ εἰς τὴν Ζοζάνναν...

— Τί κρῖμα, εἶπε...

— Τὸ κοριτσάκι θὰ μᾶς εἶδε ἴσως... Καὶ βπου φύγῃ φύγῃ...

— Ἄς περιμένωμε!... Σώπα!

Ἐπερίμεναν εἰς μάτην.

— Ἄς πάρωμε πάλι τὸ δρόμο μας.

— Δὲν ξέρω τί ἔχω...

Ἡ ζέστη, ἴσως...

Τὴν εἶδε ὠχράν, μετὰ τὰ βλέφαρα κουρασμένα, μετὰ τὸ στόμα σὰν ξεθωριασμένο τριαντάφυλλο.

Ἐπροσπαθοῦσε νὰ γελάσῃ:

— Ἐνόμιζα πὺς εἶμαι πὺν δυνατὴ... Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσω ν' ἀνεβῶ ὡς ἐπάνω...

— Τὸ λάθος εἶνε δικό μου. Δὲν ἔπρεπε νὰ σὲ σύρω ἔως ἐδῶ... Κρατήσου ἀπὸ τὸ χέρι μου... Στήριξου...

— Ὁχι... Δὲν ἔχω τίποτε. Ἡ ζέστη μεζάλισε.

Ἐπῆραν ἕνα ἄλλο μονοπάτι κῆβγῃκαν εἰς τὸ μέρος πὺν τοὺς ἐπερίμενε τὸ ἀμάξι.

Ἡ Ζοζάννα ἐψιθύρισε:

— Ἦτο καιρὸς... Δὲν ἤμποροῦσα περισσότερο. Μοῦ ἐρχόταν νὰ πέσω κάτω.

— Ἀκούμπησε... Ἐαπλώσου Βγάλε τὸ καπέλλο σου μὴ σὲ πειράξῃ... Καὶ σὺ, ἀμαξᾷ, στὸ Νταμπιέρ.

Ἐκλείσε τὰ μάτια καὶ ἔρριψε ὀπίσω τὴν κεφαλὴν τῆς Μέρ' ἀπὸ τὰ ματόκλαδὰ τῆς ἐπαρτηροῦσε τὰ δένδρα, τὰ σπῖτια, ἕναν πύργον, τοίχους, μίαν γρίλλαν, εἰκόνας ἀεσπασμένας, αἱ ὁποῖαι παρήλυναν, διακοπτόμεναι κάθε τόσο ἀπὸ διαστήματα σκότους ὅταν τὰ βλέφαρα τῆς Ζοζάννας ἐχαμήλωναν ἐντελῶς.

Δὲν ἤξευρεν ὅτι ἐστηρίζετο ἐπάνω εἰς τὸν ὦμον του. Εἶχε χάσει κάθε αἰσθησιν χρόνου καὶ ἀποστάσεως. Εἰς Νταμπιέρ ἐπροσπάθησε νὰ συνέλθῃ καὶ βλέπουσα τὴν κεφαλὴν τοῦ Νοέλ

τόσο κοντὰ εἰς τὴν ἰδικὴν τῆς, ἐκοκκίνισε καὶ ἀνωρθώθη.

— "Ὡ! μετὰ συγχωρεῖτε... Ἐ...

Δὲν ἤκουσε τί τοῦ ἔλεγε ἔφάνη ὅτι ἐφρόντιζε μόνον διὰ τὴν ὑγείαν τῆς.

Τὸ γεῦμα ἦτον ἔτοιμο εἰς μίαν τραπεζαρίαν ψευδογοθδικήν. Ὁ Νοέλ ὠμίλησε εὐθύμως, διὰ διάφορα μικροπράγματα ὡς νὰ ἤθελε νὰ διασκεδάσῃ μᾶλλον τὴν Ζοζάνναν παρὰ νὰ τὴν σιγκινήσῃ. Ἐθύμωνε κάπως διὰ τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτὴν, κῆνα αἰσθημα ἀόριστον, ἐλαφρὸν πείσμα, ἀσυνείδητος φιλαρέσκεια, ἐρωτικὴ ἀνησυχία τὴν ἔκαμνε κάπως ἀλαζονικήν.

Δὲν ἠθέλησε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Παρίσι, εἶπε ὅτι εἶνε πολὺ καλὰ, ὅτι ἠθελε νὰ ἰδῇ τὸ Βὼντνέ-Σερνέ.

Εἰς τὸ ἀμάξι, ἐποποθετήθη καταλλήλως ἐπάνω εἰς τὰ μαξιλάρια, καὶ χωρὶς νὰ περιμένῃ τὴν συμβουλὴν τοῦ Νοέλ ἔβγαλε τὸ καπέλλο τῆς. Ἐκλείσαν τὴν ἀμαξάν ἀπὸ ἄνω διὰ νὰ προφυλάττωνται ἀπὸ τὴν σκόνην.

— Φίλη μου;

— Τί εἶνε, φίλε μου;

— Ἀλήθεια, εἶσαι καλύτερα;

— Πολὺν καλύτερα.

— Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶσαι ἄρρωστη σήμερα.

— Ἡ τύχη σου, βλέπεις.

— Ἡ τύχη μας, πές, Ζοζάννα.

— Ὁχι, ἡ δική σου... Εἰς ὅλα εἶσαι τυχερός. Παντοῦ ὅπου πᾶμε, οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ἀνύχα ἀκόμη σὲ ὑποδέχονται. Μετὰ μίαν λέξιν, ἐπιβάλλεις τὴν θέλησίν σου, διαλύεις τὴν δυσπιστίαν, ἐξεγείρεις τὴν συμπάθειαν, δημιουργεῖς τὴν εὐτυχίαν. Οἱ γυναῖκες πὺν σὲ ὑπηρετοῦν εἰς τὰ ξενοδοχεῖα, σοῦ χαμογελοῦν οἱ ἀμαξάδες σὲ λατρεύουν. Κι' αὐτὸν τὸ γεροαμαξᾷ πὺν μᾶς ἔχει ἐδῶ, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τὸν κατέκτησες: τὸ παρετήρησα.

— Τὸ παρετήρησες! Τί εὐγενὴς πὺν εἶνε!... Θὰ τοῦ δώσω ὅτι ἔχω καὶ ὅτι δὲν ἔχω αὐτοῦ τοῦ γέρου! Ἐχει τόσο καλὴ φυσιογνωμία!... Ὅλα σήμερα μοῦ φαίνονται ὠραῖα καὶ καλὰ.

— Ἐγὼ ὅμως εἶμαι πολὺ ἀνιαρὰ... Μία γυναῖκα εἶνε πάντα ἕνα χαμένο πρᾶμα.

— Ἡ γυναῖκα εἶνε καμωμένη διὰ νὰ προστατεύεται, νὰ γαπᾷται... Ἐσο γυναῖκα χωρὶς ἐντροπὴν, ἔσο ἀσθενὴς ἀκόμη καὶ λίγο μὴ μου ἄπτον. Θὰ ἐξοδεύῃς τὴν ἐνεργητικότητά σου μετὰ τοὺς ἄλλους. Μετὰ μένα θὰ ἀναπαύσῃς θὰ ζῇς... ἔτσι!... Εἶσαι καλὰ; Δὲν αἰσθάνεσαι ζέστη; Δὲν σοῦ πονεῖ τὸ κεφάλι; Γελᾷς;

Τόσο τὸ καλύτερο!.. Σοῦ κάμνω τόσο ἀνόητες ἐρωτήσεις.

— Εἶσαι... Ἄ! δὲν εὐρίσκω λέξεις νὰ σοῦ πῶ τί εἶσαι... καλός, τρυφερός, ἐκλεκτός... Γίνε λίγο κακός...

— Γιατί;

— Γιατί; νὰ κάμω κὲγὼ σὰν τὸν γεροαμαξῆ, σὰν ὅλον τὸν κόσμον. Σὲ λατρεύω!

— Τὸ ἐλπίζω!... Θὰ εἶνε ἀμοιβαῖον, διότι ἐγὼ δά... σὲ λατρεύω ἀπὸ καιρὸν τώρα, καθὼς ξέρεις!

— Ὅχι δὲν τὸ ξέρω.

— Καθόλου;

— Δὲν τὸ ξέρω ἐπαρκῶς.

Ὡμίλησε γελαστὰ — μὲνα γέλιο ὅχι τόσο εὐλαρινές, γέλιο γεμάτο ἀγάπην. Καὶ ἡ Ζοζάννα εἶχε ἀποκριθῇ μετ' ὅσην ἐνδόμυχον σοβαρότητα ποῦ ἡ ψυχὴ της ἦτο ἐν ταραχῇ. Τὸ ἴδιο πρωῒ, εἶχε ἐπαναλάβει μέσα του ἐκεῖνο ποῦ ἔλεγε συχνὰ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἐπέστρεψε ἡ Ζοζάννα, καθ' ἑαυτὸν: «Εἶμαι βέβαιος διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἀλλὰ δὲν θὰ βεβαιωθῶ καὶ γι' αὐτὴν ἂν δὲν μοῦ ἀνοίξῃ πρῶτα τὴν καρδιά της. Ἄς μιλήσῃ πρῶτα...»

Ἡ Ζοζάννα εἶχε λάβει τὴν ἰδίαν στάσιν. Ἡ κεφαλὴ της ἔγερνε ἐπάνω εἰς τὸν ὦμον τοῦ Νοέλ. Ἐπαρτηροῦσε τὰ μαῦρα ματόκλαδά της, τὰ ἄσπρα δόντια της καὶ τὸν γυμνὸν τράχηλον, καὶ τὸ στήθος ποῦ ἐφρούσκωνε τὴν μουσελίαν. Κάτω ἀπὸ τὰ τετράγωνα τῆς δαντέλλας ἐφαίνετο τὸ λευκὸ σῶμα τῆς Ζοζάννας, ποῦ θὰ ἦτον τόσο ἀπαλὸ εἰς τὴν προσεπαφὴν!.. Καὶ τὸ ὄραμα αὐτό, ἡ προσεπαφὴ αὐτὴ τὴν ὁποίαν εἶχε ὄνειροπολήσει, ἡ ὥραία γραμμὴ τοῦ σώματος τῆς Ζοζάννας ἐτάραξαν ἀκουσίως τοῦ τὸν Νοέλ. Ἡ φίλη, ἡ ἰδεώδης ἐρωμένη, ποῦ τὰ πλέον θερμὰ ὄνειρά του μόλις ἔθιγον, ἐγίνετο γυναῖκα — ἡ γυναῖκα...

Καὶ ἡ ταραχὴ αὐτὴ, ταραχὴ ἀγνή, ποῦ δὲν ἦτον ὁ πόθος μιᾶς θωπείας, ἀλλὰ ἡ ἀνάγκη τοῦ συμπλησιασμοῦ πρὸς τὸ ὄν ποῦ ἀγαπᾷ κανεῖς, ἡ ταραχὴ αὐτὴ καθὼς ἐμεγάλωνε ἄρχισε νὰ καταλαμβάνῃ τὴν Ζοζάνναν... Καὶ ἔσμιγε εἰς τὴν ταραχὴν αὐτὴν ἡ ἱερὰ φρικίασις τῆς λέξεως τὴν ὁποίαν ἡ Ζοζάννα δὲν ἤθελε νὰ πῇ, τὴν ὁποίαν δὲν ἤθελε νὰ πῇ οὔτε ὁ Νοέλ, καὶ ἡ ὁποία ἦτο ἐν τούτοις εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τῶν δύο, καὶ εἰς τῶν δύο τὰ χεῖλη... ἡ φρικίασις τῆς λέξεως ἡ ὁποία προφερομένη θὰ ἀλλάζετ' ἐν ζῶνι δύο ὑπάρξεων!

Ἄλλὰ μία δύναμις ἀκατανίκητη εὐρέθη μέσα των... Τὸ χεῖρ τοῦ ἀνδρὸς ἐξήτησε τὸ χεῖρ τῆς γυναικὸς, τὸ μέτωπον τῆς γυναικὸς ἔγειρε ἐπάνω εἰς τὸ στήθος τοῦ ἀνδρὸς... Ἡ Ζοζάννα ἠσθάνθη τὸν ἑαυτὸν της νὰ στρεφογυρῇ μέσα εἰς τὸ μέγα ποτάμι τοῦ ἐνστίκτου, εἰς τὸ δῆμα τῆς παγκοσμίας ζωῆς... Ἐφοβήθη ἀκόμη ὀλίγον... ἔπειτα ἀπὸ τὸν στροβιλὸν τῶν σκέψεων καὶ τῶν σκοτεινῶν πόθων της ἀνέτειλε ἡ φεγγοβολοῦσα ἀνάμνησις ἐνὸς ὄνειρου· ὁ ἀνθισμένος κήπος, οἱ μενεξέδες, ὁ Νοέλ ἐπάνω εἰς τὸν πάγκον, ὁ ἐναγκαλισμὸς καὶ τὸ φίλημα...

— Ζοζάννα!

— Ὅχι!

— Ζοζάννα!... Κάμε μου τὸ χατήρι...

Κύτταξέ με!

Ὁ ἀμαξῆς ἐστράφη κατὰ τὸ ἥμισυ:

— Ἐφθάσαμε!

— Ποῦ εἴμεθα;

— Στὸ Σερνέ. Θέλεις νὰ ἰδῇς τοὺς καταρράχτες; Εἶνε ἓνα μονοπάτι, δεξιὰ καθὼς πάει τὸ νερό... Ἐπειτα εἶν' ἓνας μῦλος κ' ἓνα ξενοδοχεῖο... Ἐγὼ θὰ πάω ἕως τὸ ξενοδοχεῖο...

— Ἄς κατεβοῦμε!

— Δὲν εἶνε φρόνιμο αὐτὸ ποῦ λές, Ζοζάννα... Εἶσαι κουρασμένη...

Ἐκεῖνη δὲν τὸν ἀκούει, πηδᾷ κάτω ἐνῶ ὁ Νοέλ δίδει διαταγὰς εἰς τὸν ἀμαξῆν. Τρέχει ἀκολουθοῦσα τὸν κατάφορον τοῦ χειμάρρου ἀνάμεσα εἰς τὶς καστανιές καὶ τὶς βελανιδιές, λευκὴ μέσα εἰς τὸ γλαυκὸν ἡμίφως ποῦ σκεπάζει τοὺς κοντοὺς καὶ χονδροὺς κορμούς, τοὺς φαιοὺς βράχους. Τὰ χαμόδενδρα, τὰ χόρτα ἐπιβραδύνουν τὸ βῆμα της. Προχωρεῖ, ἀφίνουσα νὰ σύρεται τὸ φουστάνι της, μετὰ τὰ χέρια τεταμένα, ὑψηλὴ, ἀκίνητη, ἀλύγιστη, σιωπηλὴ. Καὶ σταματᾷ, σὰν ἓνα περιστέρι ποῦ ξεκουράζεται, εἰς εὐρύχωρο κοίλωμα βράχου ὅπου εἶνε συσσωρευμένα πεθαμένα φύλλα.

Ὁ Νοέλ τὴν φθάνει. Βάζει τὰ χέρια ἐπάνω εἰς τὰ μάτια της: ἀναπνέει ἀργά, βαθιά!

Ὁ Νοέλ τῆς λέγει:

— Τί ἔχεις;.. Δὲν με κυτᾷς πιά... Κύταξέ με. Μέσα στὰ μάτια! Πρέπει!... Θέλω νὰ με κυτᾷς, Ζοζάννα!

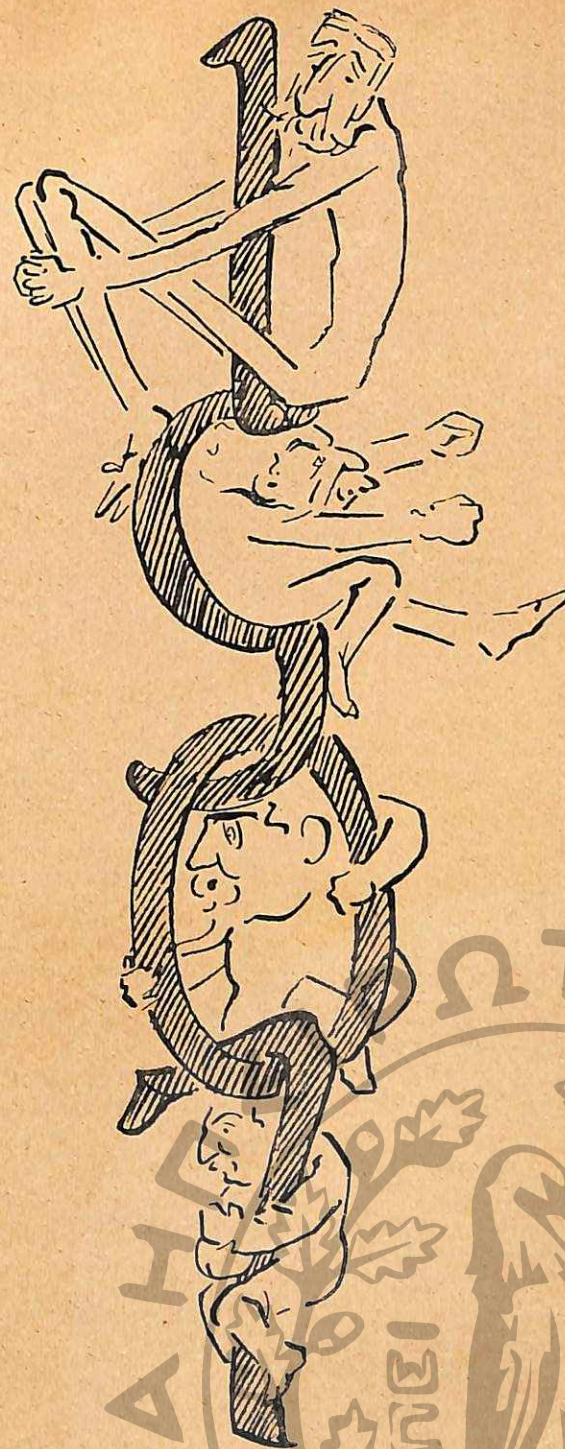
Τῆς πιάνει τὰ χέρια, τὴν κρατεῖ, ὥς γοητευμένην ὑπὸ τὸ βλέμμα του.

— ὦ, φίλε μου... Κάμε μου τὴ χάρι... Πίστευσέ με... Ἐ...

[Ἀκολουθεῖ]

[Μετάφρ. Α. Κ.]

MARCELLE TINAYRE

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ φιλοσοφία τῶν δώρων

ΑΦ' ὅτου ἔπαυσα νὰ λαμβάνω δῶρα, ἄρχισα νὰ φιλοσοφῶ ἐπὶ τῶν δώρων. Ἐτοί ἀρχίζει κανένας νὰ φιλοσοφῇ δι' ὅλα τὰ πράγματα πού χάνει, διὰ τὴν νεότητά, τὸν ἔρωτα, τὰ πλούτη καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμη Ἀφ' ὅτου μάλιστα, ὄχι μόνον ἔπαυσα νὰ λαμβάνω, ἀλλ' εὐρέθηκα εἰς τὴν δυσάρεστον θέσιν καὶ νὰ δίνω, ἡ φιλοσοφία μου ἔγινε πικρά καὶ ἀπελπιστική, με τακτικούς καὶ τυπικούς παροξυσμούς κατὰ τὰς «ἀγίας ταύτας ἡμέρας».

Δὲν ἤξευρα καλὰ — καλὰ ποῖαν χρησιμότητα ἔχει ἡ φιλοσοφία, πρὸ πολλοῦ μάλιστα ἄρχισα νὰμφιβάλλω διὰ κάθε χρησιμότητα. Ἐκείνο ὅμως πού βλέπω εἶναι ὅτι ὅλος ὁ κόσμος τὴν θεωρεῖ ὡς εἶδος παρηγορητικοῦ ἐλιξίου. Ὄταν σὰς συμβῇ ἓνα μέγαλον ἢ μικρὸν δυστύχημα, ὅλοι σὰς συμβουλεύουν νὰ φιλοσοφῆτε. Κ' ἔτσι φαίνεται ὅτι ὅλος ὁ κόσμος φιλοσοφεῖ καὶ ὅλος ὁ κόσμος παρηγορεῖται διὰ τὰ δεινὰ του, ὅταν δὲν ἔχῃ τίποτε καλύτερον νὰ κάμῃ.

Κ' ἐγὼ αὖριον, μοιράζων τὰ πτωχὰ μου δῶρα εἰς τοὺς διαφόρους ἀπαιτητάς — μάθετε τώρα, ὅτι καὶ τὰ «Παναθήναια» ἔχουν τὴν ἀξίωσιν ἑνὸς ἀρθροῦ δωρεάν κάθε πρωτοχρονιαν — θὰ φιλοσοφῶ καὶ θὰ παρηγοροῦμαι. Πόσον ὅμως ἐπρωτιμοῦσα τὴν ἐποχὴν, πού δὲν εἶχα ἀνάγκη τῆς φιλοσοφικῆς αὐτῆς παρηγορίας. Ἦτον ἡ ἐποχὴ πού ἐλάμβανα κ' ἐγὼ δῶρα. Καί, ἂν ἐνθυμούμαι καλὰ, τὰ πρῶτα μου δῶρα μοῦ ἔφθαναν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἦτο διπλὴ ἡ εὐχαρίστησις, διότι δὲν εἶχα κανένα νὰ εὐχαριστήσω. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος κατέβαινε κρυφὰ ἀπὸ τὰ οὐράνια, ἐπεριμενε τὴν ὥραν πού κοιμούμαι — πόσες φορές τὸν παρεφύλαξα χωρὶς νὰ τὸν συλλάβω — καὶ μοῦ ἔβαζε τὰ δῶρα του μέσα εἰς τὰ παπούτσια μου. Ἀλλὰ τί εἶνε ἡ πίστις; Μόλις ἄρχισα νὰ τὴν χάνω καὶ νὰ ὑποπτεύωμαι τὸν καλὸν ἄνθρωπον, ὁ ἅγιος ἐθύμωσε καὶ ἔκτοτε τὰ παπούτσια μου ἔμειναν κενὰ καὶ ἀπαρηγόρητα. Ὁπωσδήποτε εὐρῆκα τρόπον νὰ παρηγορηθῶ. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ὑπῆρχαν ἀκόμη καλοὶ ἄνθρωποι εἰς τὸν κόσμον καὶ ὁ ἅγιος εὐρῆκε τοὺς ἀντικαταστάτας του. Βαθμηδὸν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἐχάθησαν, τὰ δῶρα ἔσβυσαν κ' ἐγὼ ἄρχισα νὰ δίνω δῶρα καὶ νὰ φιλοσοφῶ. Αὕτη εἶνε ἡ ζωὴ.

Μὴ νομίζετε ὅμως ὅτι κάθε κακὸ δὲν ἔχει καὶ τὸ καλὸ του μαζί. Δὲν εἶνε βέβαια τώρα ἡ στιγμή νὰ παραπλανηθῇ κανεὶς εἰς τὰ μυστήρια τῆς οἰκονομικῆς καὶ αἰσθηματικῆς συναλλαγῆς, διὰ τὴν ὁποίαν ἕνας Γάλλος φιλόσοφος ἀφιέρωσε τελευταία μίαν ἀξιόσπουδαστην μελέτην. Ἐκείνο ὅμως πού παρατηρῶ ἐγὼ καὶ τὸ ὅποιον μοῦ κάμνει εὐχαρίστησιν, εἶνε πόσον οἱ ἄνθρωποι — μία μεγάλη τάξις ἀνθρώπων ὅπωςδήποτε — εἶνε καλοὶ καὶ προθύμοι μαζί μου τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας. Εἶνε στιγμαὶ πού νομίζω ὅτι ὁ κόσμος ἄλλαξεν ὄντι καὶ ὅτι κάποια ἀγγελικὴ χάρις ἐπεφύτησεν εἰς τοὺς σκληροτραχήλους ἀνθρώπους. Γυρίζω τριγύρω μου καὶ βλέπω πρόσωπα γελαστά, κινήματα, προθυμίας, χειρονομίας υποχωρωτικὰς, βλέμματα ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης. Ποτὲ δὲν εἶδα, ὅλον τὸν χρόνον, τόσο καλοὺς καὶ προθύμους ἀνθρώπους τριγύρω μου. Θὰ μοῦ πῆτε ὅτι ὅλη αὕτη ἡ καλοσύνη πρόκειται νὰ πληρωθῇ πολὺ σύντομα. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν

σημαίνει τίποτε. Πόσα πράγματα δὲν ἀγοράζομεν καὶ δὲν τὰ καλοπληρώνομεν, χωρὶς δι' αὐτὸ νὰ παύσουν νὰ μᾶς κάμνουν εὐχαρίστησιν. Διὰ τί νὰ μὴν ἀγοράζωμεν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλοφροσύνην καὶ τὴν περιποίησιν, ὅταν μάλιστα τὴν εὐρίσκωμεν τόσο φθηνὰ συνήθως. Μήπως δὲν ἀγοράζομεν ὅλα τὰ πράγματα εἰς τὸν κόσμον; Ἡ μήπως νομίζετε ὅτι τὰ ὠραιότερα αἰσθήματα, τὰς αὐτοτέρας ἀφοσιώσεις, τὰς πλέον ἰδανικὰς συμπαθείας, πού ἀπαντᾷ εἰς τὴν ζωὴν σας, τὰς εὐρίσκετε δωρεάν; Σὰς βεβαιῶν ὅτι τὰς πληρώνετε, χωρὶς νὰ τὰ καταλάβετε. Καὶ κάποτε τὰς ἀκριβοπληρώνετε. Κανένας δὲν χαρίζει τίποτε εἰς τὸν ἄλλον. Ἐκεῖ πού δὲν ὑπάρχει οἰκονομικὴ συναλλαγή, ὑπάρχει αἰσθηματικὴ συναλλαγή, καὶ ὅλους τοὺς νόμους τοῦ ἐμπορίου. Do ut des. Καὶ σὰς βεβαιῶν ὅτι εἰς τὸ αἰσθηματικὸν ἐμπόριον εἰμπορεῖ κανένας νὰ χρεωκοπήσῃ ἄλλο τόσο, ὅπως καὶ εἰς τὸ χρηματικὸν καὶ τρισεχιρότερα ἀκόμα.

Καὶ ἔχω ἓνα πρόσφατον σκληρὸν πείραμα, διὰ νὰ σὰς τὸ ἀποδείξω, ἓνα πείραμα πού μοῦ ἀρέσει νὰ ἐπαναλαμβάνω. Ἐγνώρισα τελευταίως μίαν μητέρα, τῆς ὁποίας ἡ μεγαλύτερα εὐτυχία ἦτο ἡ τρελλὴ ἀγάπη πού τῆς εἶχε τὸ μονάκριβο κοριτσάκι της. Ἐπροσπάθησα νὰ τὴν πείσω — τί χαιρεκακία! — ὅτι τὸ μικρὸν πλάσμα ἀγαπᾷ πολλὰ ἄλλα πράγματα καλύτερα ἀπὸ τὴν μητέρα του. Ἡ μαμὰ μοῦ ἔρριψε ἓνα θηριώδες βλέμμα. Κ' ἐγὼ μὲ τὴν πειραματικὴν μου μάστιγαν, προέβην ἀμέσως εἰς τὸ σκληρὸν πείραμα. Ἐσκυψα πρὸς τὸν μικρὸν ἄγγελον, τὸν ὅποιον δὲν εἶχε διαφθερίει ἀκόμα ἡ κακία τοῦ κόσμου, καὶ τὸν ἐρώτησα: «Πές μου, παιδάκι μου. Τί ἀγαπᾷς καλύτερα; Τὸ λουκούμι ἢ τὴ μαμά σου»; Τὸ ἄδωτον πλάσμα ἐσκέφθη ὀλίγα δευτερόλεπτα — σὰς βεβαιῶν ὅτι ἐσκέφθη — καὶ μοῦ ἀπήντησε μὲ σταθερὰν γνώμην: «Τὸ λουκούμι». Εἶδα πολλοὺς χρεωκοπημένους εἰς τὸν κόσμον καὶ τοὺς ἐλυπήθηκα. Σὰς βεβαιῶν ἔν τούτοις ὅτι τραγικώτερον θέαμα ἀπὸ τὴν χρεωκοπημένην μητέρα δὲν εἶδα ποτὲ μου. Ἐπροσπάθησα νὰ τὴν παρηγορήσω: «Φιλοσοφῆσατε, κυρία μου, τῆς εἴπα. Ἐτσι εἶνε ὁ κόσμος. Σήμερον ἡ κόρη σας ἀγαπᾷ καλύτερα τὸ λουκούμι ἀπὸ σὰς. Αὐριον θάγαπῃ καλύτερα καὶ ἀπὸ σὰς καὶ ἀπὸ τὸ λουκούμι, τὸν ἄνδρα της». Ἡ κυρία ἐφιλοσόφησε κ' ἐπαρηγορήθη.

Ἀς φιλοσοφήσωμεν κ' ἐμεῖς διὰ τὰ κακὰ τῶν ἁγίων αὐτῶν ἡμερῶν. Καὶ ἂς ἀπολαύσωμεν, χωρὶς πεζοὺς ὑπολογισμούς, τὰ χαμόγελα, τὰς προθυμίας, τὰς ἀφοσιώσεις, τὰς εὐχὰς καὶ τὰ φιλήματα πού μᾶς τριγυρίζουν. Τὸ ὅτι θὰ μᾶς παρουσιασθῇ αὐριον ὁ λογαριασμὸς δὲν σημαίνει καὶ πολὺ. Ἐπὶ τέλους πληρώνομεν τοσούτους λογαριασμούς διὰ πράγματα πεζώτερα καὶ ἀσχημότερα.

II. ΝΒ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Βασιλικὸν Θέατρον: Οἱ Ἐπαρχιώται, κωμῶδια εἰς πράξεις τρεῖς, βραβευθεῖσα ἐν τῷ Λασσα-νείῳ δραματικῷ ἀγῶνι, ὑπὸ Μιχ. Ζώρα.

ΤΟ Βασιλικὸν Θέατρον τοῦ κ. Βλάχου δὲν μᾶς εἶχε δώσει ὡς τώρα παρὰ μεταφράσεις: Τὸν «Χρηματιστὴν» (Les affaires sont les affaires), τὰς «Δύο

Κυρίας», δὲν ἐνθυμούμαι τί ἄλλο παρόμοιον, καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Σοφοκλέους ἐξελληνισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Βουτυρά. Οἱ «Ἐπαρχιώται» τοῦ διαφροστεροῦς κ. Ζώρα εἶνε τὸ πρῶτον ἐλληνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐγκολποῦται, καὶ περιθάλπει, καὶ ἐπαινεῖ μάλιστα, ἡ νέα δύσκολος διεύθυνσις τοῦ Βασιλικοῦ. Καὶ θὰ ἐπιμεινόμεν ὀλίγον εἰς τὸ ἔργον αὐτό, — μολονότι, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ, δὲν θὰ ἦτο ἄξιον οὔτε ἀπλῆς μνείας, — πρῶτον διότι ἐπαίχθη εἰς τὸ ἐπισημότερον τῶν ἐλληνικῶν θεάτρων, δεύτερον διότι ἐβραβεύθη εἰς τὸν Λασσα-νείον, καὶ τρίτον διότι εἶνε καθ' αὐτὸ ὁ ἀλγεβρικός τύπος τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀξι-οῦνται τῶν δύο τούτων τιμῶν.

Δὲν εἶχα ἰδῆ ἄλλο ἔργον τοῦ κ. Ζώρα, τὸν ὅποιον μόνον ἐξ ἀκοῆς καὶ φήμης γνωρίζω. Ἐν τούτοις, ἀπὸ τῆς ὑπόθεσιν τῶν «Ἐπαρχιωτῶν» τὴν ὁποίαν ἐδιόβασα εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἀπὸ τοὺς ἐπαινοὺς τοῦ κ. Βλάχου, τοὺς ὁποῖους εἶχα τὴν εὐτυχίαν νάκούσω ἀπὸ τὸ στόμα του, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς παραστάσεως, καὶ προ-πάντων ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῆς βραβεύσεως, ἱκανὸν νὰ δικαιολογήσῃ κάθε δυσπιστίαν, ὁμολογῶ ὅτι ἐπήγαινα εἰς τὸ θέατρον προκατειλημμένος. Ἀλλὰ φαντάζομαι, ὅτι καὶ μετὰ τὰς καλλιτέρας διαθέσεις ἂν ἐπήγαινα: θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶρω κατὰ καλὸν ἢ ἀνεκτόν, εἰς μίαν κωμωδίαν τόσο ἀναιμάν, τόσο χαμηλὴν καὶ τόσο ἀσήμαντον. Τὸ μόνον δὲ πού ἤρξα, καὶ πού κατὰ ἀξί-ζει μὰ τὴν ἀλήθειαν, εἶνε ὅτι ἡ κωμωδία αὕτη με τοὺς ἱάμβους της, τοὺς ψευδεῖς καὶ συνθηματικούς της τύ-πους, τὴν κοινοτάτην τῆς πλοκῆς, τὰ τετριμμένα της ἀστεία, τὴν δὴνεν τοπικὴν τῆς χροιάς καὶ τὸ παλαιω-μένον της καλοῦσι, ἀποτελεῖ τὸ ὑπόδειγμα τῶν θεα-τρικῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα ἀρέσουν σήμερον εἰς τὴν κατ' ὄνομα ἀνεπιτυγμένην τάξιν, τὴν ἀντιπροσωπευομένην ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῶν ἐπισήμων διαγωνισμῶν. Καὶ ὡς τοιαύτη ἀξίζει νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἱστορίαν. Θὰ ἦτο δοκονύμιον πολὺ τιμῶν. Θάρκουσεν αὕτη καὶ μόνη διὰ νὰ γνωρίζωμεν οἱ ἀπόγονοί μας τί εἶδους ἔργα ἐβρα-βεύαμεν κ' ἐχειροκροτούσαμεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχο-μένου τοῦ Κ' αἰῶνος, καὶ νὰ σηματοῖζον πλήρη περὶ τῆς καλαισθησίας καὶ τῆς μορφώσεώς μας ἰδέαν. Δι' αὐτὸ εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι οἱ «Ἐπαρχιώται» εἶνε ἀλ-γεβρικός τύπος. Κάθε ἄλλο ἔργον, τὸ ὁποῖον ἔτυχεν εἰς τὰς ἡμέρας μας τῆς αὐτῆς ἐπισήμου ἐπιτυχίας, ἐμ-περιέχεται κατ' οὐσίαν μέσα εἰς τοὺς «Ἐπαρχιώτας». Ἦνεν τὸ ἀποστάλαγμα τῆς σχολαστικότητος, τῆς πε-ζότητος, τῆς βανυσότητος καὶ τῆς σάχλας τῆς ἐπο-χῆς μας. Καὶ εἶνε ἀκόμη ὁ μέσος ὅρος καθ' ὅλην τὴν σημασίαν τῆς λέξεως. Τὸ ὕψος, εἰς τὸ ὅποιον στέκε-ται σήμερον, εἶνε εἰς μεταίχμιον, ὅπου δὲν εἰμπορεῖ νὰ σταθῇ κανεὶς παρὰ μὲ ἰσορροπίαν ἀκροβατικὴν. Ὀλί-γον, μὰ τόσο δὲ ὀλίγον καλλιτέρα ἂν ἦτο ἡ κωμωδία αὕτη, οἱ κριταὶ τοῦ Λασσανείου δὲν θὰ τὴν ἐβρά-βευαν, διότι ἕως ἐκεῖ ἀκριβῶς φθάνει ἡ καλαισθησία των. Καὶ ὀλίγον ἂν ἦτο χειροτέρα, μὰ τόσο δὲ ὀλί-γον, τὸ κοινὸν θὰ ἤρχιζε νὰ ὑποπτεύεται τὴν ποιό-τητά της καὶ ἴσως εἰς τὸ τέλος θὰ τὴν ἀπεδοκίμαζε.

Ἀς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν τίτλον. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη εἶνε ψεύτικος, ἀταίριαστος, καὶ μαρτυρεῖ ὅτι κεντρι-κὴν ἰδέαν δὲν εἶχεν ὁ συγγραφεὺς. Οἱ «Ἐπαρχιώται» αὐτοὶ πού ἔρχονται εἰς τὴν πρωτεύουσάν, δὲν φαίνε-ται τῶντι νὰ εἶνε εἰς τὴν κωμωδίαν τὸ γνησίως κω-μικὸν πρόσωπον πού σατυρίζεται δικαίως καὶ γελοιο-ποιεῖται, ἢ καὶ τιμωρεῖται διὰ μίαν του κακίαν, ἐλά-τωμα, πάθος ἢ ἀδυναμίαν. Ἀπεναντίας οἱ πρωτευου-σιανοὶ παρουσιάζονται ἐδῶ ὡς κατεργαριοὶ, προ-κοπήται, φιλοχρήματοι, ἀρχαγες καὶ ἀπατεῖνες. Αὐτοὶ στήνουν παγίδας εἰς τοὺς ἀνυπόπτους ἐπα-ρχιώτας αὐτοὶ τὴν παθαίνουν εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἔργον, ἂν ἦτο ἔργον μὲ κάποια ἰδέαν, ἔπρεπε νὰ ὀνομάζεται «Οἱ πρωτευουσιανοί». Ἀλλ' ὁ συγγρα-φεὺς δὲν ἤθελεν ἴσως νὰ ζωγραφίσῃ τοὺς πρωτευου-

σιανούς: ἤθελεν ἀπλῶς νὰ δείξῃ τί παθαίνουν οἱ ἀγα-θοὶ ἐπαρχιώται ὅταν ἔρχονται εἰς τὴν πονηρὰν πρω-τεύουσάν, κατὰ μίμησιν σειρὰς ὁμοίων κωμωδιῶν τοῦ γαλλικοῦ καὶ ἰταλικοῦ θεάτρου. Τότε λοιπὸν ἂς ἔγρα-φεν «Ἐπαρχιώται εἰς τὰς Ἀθήνας». Ἡ γενικότης τοῦ τίτλου «Ἐπαρχιώται» ἄλλα ὑπόσχεται, καὶ ἄλλο πρᾶ-γμα εἶνε ἡ κωμωδία.

Ἀς εἶνε ἡ ὑπόθεσις θὰ μᾶς δείξῃ ὅτι γυρεύουμε ψύλλους ἔς τάχερα. Καὶ ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις: Ὁ Μπατέ-στος Τουρβάς χωρικός ἀπὸ τὴν Τήνον, πλουτήσας ἔξαφνα ἀπὸ κληρονομίαν, ἔρχεται οἰκογενειακῶς εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ τοποθετήσῃ τὰ χρήματά του. Ἡμποροῦσε βέβαια νὰ ἦτο καὶ χήρος: ἀλλ' ἔχει ἀκόμη τὴν Ἠλέγκω του, μολονότι εἰς τὴν κωμωδίαν δὲν χρη-σιμεύει καθόλου. Ἡ κόρη των ὅμως, ἡ Κατίνα, χρησι-μεύει πολὺ, εἶνε ἀπαραίτητος. Διότι τὴν ἀγάπην της καὶ τὴν χεῖρα της διαμψιρρητοῦν δύο: κάποιος Θά-νος Κρέπας, μικροῦπάλληλος κατάχρεως καὶ γυνὸς βαρκάρη ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ, ὁ ὁποῖος περῶν ὡς πρῶ-τος γραμματεὺς τοῦ Ἐλεγκτικοῦ καὶ ὡς στενωτάτος φίλος τοῦ ὑπουργοῦ καὶ κάποιος Κάλαμος, ἑλληνο-διδάσκαλος, ἀνόητος καὶ ἐρωτευμένος: εἰς γλώσσαν ἀττικὴν, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος διορίζεται σχολάρχης εἰς τὴν Τήνον. Ἐτσι ἡ κωμωδία πλέκεται καὶ ὁπωσ-δήποτε κινεῖται. Διότι ἡ Κατίνα προτιμᾷ τὸν κατερ-γάρην Θάνον. Διότι ὁ ἐλλόγιμος κ. Κάλαμος τῆς στέλνει μὲ τὸ γκαρσόνι τοῦ Ξενοδοχείου «Ἀστραπὴ» (ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς, ὅπου κατέλυσαν οἱ ἐπαρχιώ-ται) ἐρωτικὴν ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν ἡ Κατίνα ἀποδί-δει εἰς τὸν Θάνον καὶ γίνεται ἡ ἀναπόφευκτος παρε-ξήγησις. Τέλος, διότι τὸ ποῖον τῶν μνηστήρων ἀπο-καλύπτεται γογγύρα, καὶ ὁ μὲν Θάνος ἐκδιώκεται ὅπως τοῦ ἀξίζει, ὁ δὲ γελοῖος Σχολάρχης παίρνει τὴν Κα-τίναν μὲ 100 χιλιάδες προῖκα, ὅπως δὲν τοῦ ἀξίζει. Ἀλλ' ἡ ἀποκάλυψις τοῦ ποιοῦ τῶν μνηστήρων ὀφεί-λεται εἰς ἓνα ἀθηναϊκὸν σπῖτι ... σεισμόπληκτον κ' ἐτοιμόρροπον, τὸ ὁποῖον ὁ Μπατέστος ἐτοιμάζετο νὰγοράσῃ. Καὶ θὰ τὸ ἀγοράξῃ διὰ νὰ τὸ δώσῃ προῖκα εἰς τὴν κόρην του, ἂν ὁ υποψήφιος γαμβρός του Θά-νος, ὁ ὁποῖος ἤξευρε τὴν βρωμοδουλειάν, δὲν ἀνοίγῃ τὰ μάτια τοῦ μέλλοντος πενθεροῦ, παρουσιάζων εἰς αὐτὸν τὸ φύλλον τῆς «Ἀκροπόλεως» ὅπου ἀνεγρά-φετο ἡ εἰδησις, ὅτι τὸ σεισμόπληκτον σπῖτι ἐπρόκειτο νὰ κατεδαφισθῇ!

Τώρα, πῶς ὁ συγγραφεὺς κατώρθωσε νὰνακαλύψῃ «σεισμόπληκτα» σπῖτια εἰς τὴν ὁδὸν Ἀγγέσμου καὶ νὰ στηρίξῃ εἰς τὴν λεπτομέρειαν αὐτὴν τὴν λύσιν μιᾶς κωμωδίας τάχα ἡθογραφικῆς; καὶ πῶς ἀκόμη ἐ-φαντάσθη ὅτι μόνον ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα ἡμποροῦσε νὰ τὸ μάθῃ ὁ ἀγοραστής, ὁ ὁποῖος βέβαια εἶχεν ἰδῆ τὸ σπῖτι, αὐτὰ δι' ἐμὲ εἶνε μυστήριον. Ἐκτὸς ἂν γί-νονται εἰς τὰς Ἀθήνας μεγάλοι σεισμοί, πού ἔχουν τὴν ιδιότητα νὰ μὴ τοὺς αἰσθάνεται κανεὶς καὶ νὰ μὴ προσενῶν εἰς τὰ σπῖτια παρὰ ρήγματα ἐσωτε-ρικά καὶ ἀόρατα!

Δὲν εἶνε ὁλωςδιόλου περιττὸν νὰ εἰσελθῶ καὶ εἰς ἄλλας λεπτομερείας; Διότι τί νὰ εἴπῃ κανεὶς διὰ τὸν τύπον τοῦ τηνιακοῦ, φρονίμου καὶ λογικωτάτου ἄν-θρώπου, ὁ ὁποῖος, διὰ νὰ γίνῃ κωμικός, διατηρεῖ τὴν νησιώτικην προφορὰν καὶ ὑποφέρει διαρκῶς ἀπὸ πονόδοντον ἢ διὰ τὸν τύπον τῆς σαραντάρης γερον-τοκῆς μὲ τὰ νεανικὰ φορέματα καὶ αἰσθήματα, τὸν τόσο ἐξηντημένον ἢ τὸν ἀκόμη πλέον τετριμμένον τύπον τοῦ ἀδῆλδους γκαρσονιῶ, καὶ προπάντων τοῦ ἀττικῶς ἐρωτευμένου δασκάλου! Καμμία πρωτοτυ-πία, ἡ ἐλαχίστη, οὔτε εἰς τοὺς τύπους οὔτε εἰς τὰ ἐπεισόδια. Ἐκτὸς ἂν θεωρήσωμεν ὡς πρωτότυπον τὸ ἐπεισόδιον ἐκεῖνο τῶν μαγικῶν τοῦ Ρήγα, τοῦ γκαρ-σονιῶ, πού κατορθώνει νὰ πάρῃ δύο τρίτας τοῦ δα-σκάλου καὶ δύο τρίτας τῆς Κατίνας, καὶ νὰ τὰς κάμῃ μαζί, διὰ νὰ τοὺς κάμῃ τάχα νὰ παρῶν, — τὸ ὁ-

ποιον παρά τρία να κινήση και την αηδία του κόσμου! Και ακόμη καμμία αλήθεια, καμμία πνοή ζωής, ούτε η άσθενεστάτη. Η αθηναϊκή ήθογραφία φαίνεται καμωμένη από άνθρωπον, ο οποίος δεν γνώρισε ποτέ του τας 'Αθήνας; ή δε ψυχολογία των ανθρώπων είχε έργον συγγραφώς, ο οποίος μόνον την ανθρωπινήν ψυχήν δεν γνωρίζει.

Αλλά τί γνωρίζει λοιπόν ο κ. Ζώρας διά να κατορθώση να γράφη, να ρέση και να βραβεύεται; Απλούστατα γνωρίζει να κάμνη ιάμβους, να επαναλαμβάνη τας κοινάς εϋφυολογίας και τας γνωστάς κωμικάς θέσεις, και να κατασκευάζη με ανδρείκελα ένα σύνολον διά την σκηνήν έντελώς άψυχον, άλλ' υπό θεατρικήν έποψιν οικονομημένον ύποφερτά. Τίποτε άλλο.

Έντροπέομαι τώρα να είπω, ότι το έργον αυτό έχει-ροκροτήθη θερμότατα από το πολυάριθμον και εκλεκτότατον κοινόν των πρώτων παραστάσεων του Βασιλικού και αίσχυνομαι να προσθέσω, ότι ο σεβαστός μου φίλος κ. Βλάχος το εξέλεξε προς παράστασιν, διότι, κατά την ιδέαν του, είνε από τα όλίγα ελληνικά έργα, που παρουσιάζουν τύπους ρωμαϊκούς. Όταν συλλογισθή κανείς ότι διά να είνε ένας τύπος ρωμαϊκός πρέπει πρώτα πρώτα να είνε άνθρωπος, ενώ τους «Επαρχιώτας» αποτελούν μόνον ανδρείκελα άψυχα, είμπορεί να του έλθη και να κλάψη... Εγώ όμως έπροτίμησα να βελάσω. Κ' έγελούσα με την καρδιά μου εκείνο το βράδυ και με τους Λασσανειούς, και με τα Βασιλικά Θέατρα, και με τους δυσκόλους Διευθυντάς, και με το δύσκολον αθηναϊκόν κοινόν, και με όλα, — εκτός των ήθοποιών, οι όποιοι έπαιξαν τρώντι εύσυνείδητα, διότι και αυτοί μόνον τέτοια έργα έννοούν, και τα παίζουν όμολογουμένως «κατά το πνεύμα του συγγραφώς».

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

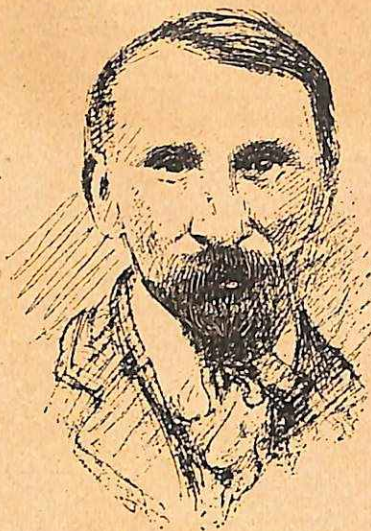
Υ. Γ. Διά την «Βασίλισαν Σαββά» του κ. Τσοκούλου, μονόπρακτον δράμα, το όποιον έπαιξε κατ'αυτάς εις τόν «Παρθενόν» ο κ. Βονασέρας, θα γράψωμιν εις το προσεχές.

Γρ. Ξ.

ΞΕΝΟΙ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΤΑΙ

Φιλέας Λεμπέγκ — Philéas Lebesgue —

Ο όρος του νεοελληνιστού θα ήτο ίσως ή κυριολεξία διά τους όλίγους ευγενείς ξένους, που καταγίνονται, ως κριτικοί ή μεταφρασται, με την νεοελληνικήν λογοτεχνίαν, παρά διά τους ποιητάς, που απεκλήθησαν έτσι διά την ελληνικήν των τέχνην, τόν Άγγλον Keats π. χ. και άλλους. Αυτοί προσφεύστερα ίσως θα είμπορούσαν να όνομασθούν νεοελληνικοί. Όπωςδ ήποτε ο τίτλος είνε δευτερευούσης σημασίας, όπως και αν όνομασθούν, το γεγονός είνε, ότι όλίγοι άνθρωποι, με τας συνεχείς και φωτισμένες εργασίας των επί της νεοελληνικής λογοτεχνίας, κατορθώσαν να κινήσουν, αν όχι την προσοχήν, τουλάχιστον την περιέργειαν του ευρωπαϊκού κοινού διά κάτι τι που έθεωρείτο άνύπαρκτον εις την τωρινήν Ελλάδα. Ο Άνατόλ Φράνς, γράφων προς τόν αγαπητόν φίλον μου κ. Νικολά Σεγκύρ, τόν ποτέ κ. Έπισκοπόπουλον, έσημειώνεν μίαν έντύπωσιν από τόν Ελλάδα μικρότατα ειρωνικήν: «Je n'ai vu que des marbres, des ombres et... vous». Ο μέγας ειρωνιστής εκτός των μαρμάρων και των σκιών δεν είχε ιδεί τίποτε άλλο εις την Ελλάδα από τόν κ. Σεγκύρ, τόν ποτέ κ. Έπισκοπόπουλον. Οι άλλοι ξένοι που επέρασαν βιαστικοί δεν θα είδαν ίσως ούτε αυτόν.

Φιλέας Λεμπέγκ

Έπομένως οι όλίγοι νεοελληνισταί, που έστρεψαν την προσοχήν των προς τόν πνευματικόν παραγωγόν της τωρινής Ελλάδος — ένας Λεμπέγκ διά την Γαλλίαν, ένας Δίσεριχ διά την Γερμανίαν, ένας Τσιουτί διά την Ιταλίαν, ο ιδικός μας Λυκιαρδόπουλος διά την Ρωσίαν — προσφέρουν σημαντικήν ένδικήν υπηρεσίαν εις ένα τόπον, που δεν θα ήθελε να περνά πάντα και μόνον ως νεκρόπολις των μαρμάρων, των σκιών και του φίλου μου κ. Σεγκύρ, του ποτέ κ. Ν. Έπισκοποπούλου.

Ο κ. Φιλέας Λεμπέγκ είνε από τους παλαιότερους φίλους των νεοελληνικών γραμμάτων. Πρό δεκαετίας σχεδόν, εις την έποχήν της «Τέχνης», είχα την ευχαρίστησιν να σχετισθώ μαζί του δι' άλληλογραφίας. Ο κ. Λεμπέγκ, ο όποιος δεν έπεσκέφθη ποτέ την Ελλάδα και ο όποιος δεν άφηκεν ίσως ποτέ την έρατεινήν του έξοχήν της Neuville-Vault, όπου μέσα εις τους κόλπους της οικογενείας του και της φύσεως, με τάρωτά του, την θεριστικήν του μηχανήν, τα βιβλία του και την έμπνευσίν του, ζή ζωήν άρότον και ζωήν ποιητού, — όπως τόν είδεν από τους Έλληνες λογίους ο Λάμπρος Πορφύρας, — κατόρθωσε μόνος του, μαζί με άλλας δέκα νεοευρωπαϊκάς γλώσσας, να εκμάθη και... τας νεοελληνικάς. Ένα κατόρθωμα διά ξένον. Ο κ. Λεμπέγκ, ο όποιος έχρονολογεί τότε την πορτογαλικήν λογοτεχνίαν εις τόν «Γαλάτην Έρμην», ήρχισε να ένδιαφέρεται διά τα νεοελληνικά γράμματα. Ήμουν ο πρώτος που του έστειλα ελληνικά βιβλία, τα «Εΐδωλα» του Ροΐδη, μερικάς εκδόσεις του έτους εκείνου και δεν ένθυμούμαι τί άλλο. Έκτοτε, με άραιάς διακοπάς, είχα την ευχαρίστησιν να εύρίσκωμιν εις εύρεστον έπικοινωνίαν με τόν ευγενή Γάλλον και να θαυμάζω την ταχύτητα και την όξυδερκειαν, με την οποίαν ήρχισε να προσοικειώνεται, όσον είνε δυνατόν δι' ένα ξένον, τα γλωσσικά και λογοτεχνικά μας ζητήματα. Μετ' όλίγον ο ευγενής μου φίλος μου έζήτησεν ελληνικάς επιστολάς και έκτοτε εξακολούθησα να του γράφω ελληνικά. Από τόν καιρόν εκείνον ο κ. Λεμπέγκ δεν έπαυσε δημοσιεύειν γαλλικάς έπιθεωρήσεις και έφημερίδας μεταφράσεις και αναλύσεις νεοελληνικών έργων και παρουσιάζει εις το γαλλικόν δημόσιον τους νέους Έλληνες λογοτέχνας. Ο «Γαλάτης Έρμής», ο όποιος εις την πλου-

σίαν του διεθνή έπιθεώρησιν προσέθεσε τελευταίως, και τακτικήν στήλην «Νεοελληνικών Γραμμάτων» δεν είμπορούσε να εύρη καταλληλότερον συντάκτην διά την στήλην αυτήν από τόν κ. Φιλέαν Λεμπέγκ. Από έτους και πλέον ο κ. Λεμπέγκ, υπό το ψευδώνυμον: Δημήτριος Άστεριώτης, κρατεί ένήμερον, κατά διημέριαν, το κοινόν του φημισμένου γαλλικού περιοδικού, της νεοελληνικής κινήσεως εις τα γράμματα και τας τέχνας. Και πρέπει να όμολογήσουν όλοι οι παρακολουθούντες την φιλολογικήν αυτήν χρονογραφίαν, ότι ο Δημήτριος Άστεριώτης, έκτελει το δύσκολον έργον, που ανέλαβε, με γνώσιν, όξυδερκειαν, άντίληψιν και πρό πάντων άμεροληψίαν και δικαιοσύνην, τόσον ώστε αι όλίγαι παρεξηγήσεις, πλάναι ή υπερβολαί εις χαρακτηρισμούς και εκτιμήσεις, αι αναπόφευκτοι άλλως εις κάθε άντιμετώπισιν μιάς παραγωγής συγχρόνον και δυσκολοχαρακτηρίστου, να μήν ελαττώνουν παντάπασιν την σημασίαν των ώράων αυτών έπιθεωρήσεων.

Εις την ευγενή αυτήν υπηρεσίαν προς τα νεοελληνικά γράμματα, ο κ. Φιλέας Λεμπέγκ έρχεται όπλισμένος με πλούσια εφόδια. Ο νεοελληνιστής του «Γαλάτου Έρμου» είνε Γάλλος συγγραφεύς άξιος πολλής προσοχής. Σοφός και ποιητής εις τας ώρας του, έπαρουσίασεν έως τώρα κριτικάς εργασίας και λογοτεχνικά έργα, τα όποια του έδωκαν την θέσιν του εις τα γαλλικά γράμματα. Το «Πέραν των Γραμματικών» έργον του, το δημοσιευθέν πρό όλίγων έτών, μία πολύ πρωτότυπος φυσιοψυχολογία και αισθητική της Γλώσσης, μέχρι των άνωτέρων έκδηλώσεων του Λόγου, μία μελέτη εύρύτατα τεκμηριωμένη και βολιστικά των ζητημάτων, με σοφίαν και αίσθημα, εις την οποίαν έρευνώνται όλα τα ζητήματα των ήχων, των λέξεων, των ιδεών, του ύφους, του στίχου, τάπασχολούντα την σύγχρονον σκέψιν, είνε άξιον να μελετηθή από κάθε άνθρωπον ένδιαφερόμενον διά την επιστήμην και την τέχνην του λόγου. Η νεωτέρα μελέτη του: «Εις τα Γαλλικά Παράθυρα», υπό τόν ώραιον ποιητικόν τίτλον, κρύπτει επίσης μίαν φιλοσοφικήν άντιμετώπισιν της γαλλικής ψυχής, εις την εξέλιξίν της διά μέσον των αιώνων, μίαν άντιμετώπισιν όπου τα φυλετικά, ψυχολογικά και αισθητικά ζητήματα, τα συναφή προς την ένδικήν ψυχολογίαν ενός λαού, έρευνώνται με τα φώτα της νεωτάτης ψυχολογικής και αισθητικής επιστήμης, εις την οποίαν ο κ. Λεμπέγκ αναδεικνύεται πλουσιώτατα κατηρτισμένος, ένόνων προς τα δώρα του παρατηρητού τας απόψεις του ποιητού και του καλλιτέχνου. Και το μέτρον της καλλιτεχνικής του ψυχής μās έδωκεν ο κ. Λεμπέγκ, περισσότερο από τους άρμονικούς στίχους του, εις το τελευταίον μυθιστόρημά του, «Το Μυθιστόρημα του Γκαμελόν», όπου ακολουθών το ποιητικόν παράδειγμα του συγγραφώς του «Τριστάνου και της Ισόλδης» — τόσον γνωστού εις το κοινόν των «Παναθηναίων» — ήθέλησε να μās δώση εις ώρας δροσεράς και ποιητικάς σελίδας μίαν θελκτικήν ιστορίαν των ιπποτικών χρόνων της γηραιάς Γαλλίας, άντλών από την πηγήν του «Τραγούδιου του Ρολάνδου» το θέμα του, διά να του δώση μίαν έλευθέραν ποιητικήν μορφήν, έξω από ιστορικούς περιορισμούς και ήθογραφικάς φροντίδας. Εις το «Μυθιστόρημα του Γκαμελόν» ο κ. Λεμπέγκ δεν εκράτησεν από την παράδοσιν και την ιστορίαν παρά το θελκτικόν τοπίον και την ύψηλην ψυχήν των ήρώων του. Τι άλλο; Και όλοι οι κουρασθέντες από την άνισράν ψυχολογίαν της γαλλικής μοιχείας, αισθάνθησαν κάτι τι ως άναψυχήν από το ποιητικόν αυτό μυθιστόρημα του ευγενικού φίλου της Ελλάδος.

Το τελευταίον έργον του κ. Λεμπέγκ, ένα τομίδιον εις την σειράν των «Ξένων Φιλολογών» του έκδοτικού

οίκου Σανσό και Σα, είνε: «Η Φιλολογική Έλλάς της Σήμερον». Διά το βιβλίον αυτό, όπου συστηματικώς και μεθοδικώς πλέον, εξετάζεται ή φιλολογική ιστορία της νέας Ελλάδος, από του Σολωμού μέχρι των ημερών μας, έγινε ήδη λόγος εις τα «Παναθηναία» και βεβαίως πολύ συχνά θα το ένθυμηθούμεν όλοι μας και θα επανέλθωμεν εις αυτό, διότι το μικρόν αυτό βιβλίον είνε ήδη μία πηγή και δι' ημάς τους Έλληνες. Δεν θα παραγνωρίση κανείς υποθέτω, οίανδήποτε και αν έχη διχογνωμίαν ως προς τας εκτιμήσεις του γάλλου ιστορικού ή την μέθοδον της εργασίας του, τας καταπληκτικάς δυσχερείας ενός όμοιου έργου, Ένας ιστορικός της γαλλικής λογοτεχνίας λέγει, ότι το δυσκολότερον πράγμα είνε να γράφη κανείς την ιστορίαν μιάς συγχρόνου φιλολογικής περιόδου. ή όποία δεν είχε ακόμη την τελευταίαν της λέξιν. Και ο κ. Λεμπέγκ ανέλαβε το έργον αυτό χωρίς πηγάς, χωρίς εργασίας προηγουμένας, χωρίς να έχη καν ύψην του όλου το έργον των περισσοτέρων συγγραφέων που κρίνει — πόσοι έχουν το βιβλίον των εις την Ελλάδα; — χωρίς κανένα άλλο βοήθημα. Και εύρεθή αναγκασμένον να όρίση, να χωρίση να κατατάξη, να μεθοδικεύση όλον το άμορφον αυτό υλικόν. Και μās έδωκε ένα βιβλίον τεκμηριωμένον, με μίαν μέθοδον, με μίαν σειράν, με χαρακτηρισμούς κατά το μάλλον ή ήττον ακριβείς και πρό πάντων με μίαν άγάπην ειλικρινή διά τα ελληνικά γράμματα. Ίσως πολλοί θα είδαν τόν έαυτόν τους ελαττωμένον εκεί μέσα και άλλοι έξωγκωμένον — αν είνε δυνατόν! Μήπως όμως αν έσκόποντο οι νεκροί, δεν θα εύρισκαν τόν διάβολόν τους όλοι οι ιστορικοί του κόσμου; Άλλά τί σημαίνει; Αυτή είναι ή ιστορία και μάλιστα ή σύγχρονος. Ένθυμούμαι ότι πρό όλίγων ημερών εις μίαν παλαιάν «Έπιθεώρησιν των Δύο Κόσμων» είδα μίαν παράλληλον κριτικήν του Λαμαρτίνου και ενός άγνωστου εις έμε ποιητού. Ο Λαμαρτίνος εκρίνετο ως νέος με τάλαντον, ο όποιος όμως δεν έφθανε την έμπνευσιν και την τέχνην του άλλου, τον άγνωστου. Έτσι γράφεται κ' έτσι επανορθώνεται ή ιστορία. Ο κ. Λεμπέγκ ανέλαβε και έπραγματοποίησε μίαν δυσκολωτάτην έντολήν. Καταλληλότερος να το βεβαιώσω είμαι εγώ, εις τόν όποιον ο φίλος μου κ. Σανσό Όρλάν είχε αναθέσει την εργασίαν αυτήν και έχειν άναγγείλει μάλιστα το βιβλίον με το όνομά μου. Και μετά δισταγμούς δύο έτών δεν έτόλμησα να το κάμω. Εάν δεν εύρίσκετο ο κ. Λεμπέγκ, Κύριος οίδε πόσον καιρόν θα έδίσταζα ακόμη. Είνε ευτύχημα ότι εύρεθή.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΟΝ είνε το βιβλίον του κ. Μιχαήλ Μπερέλ «Διά να γνωρίσωμεν καλύτερα τόν Όρον» που εξέδωκε πρό ημερών ο μέγας έκδοτικός οίκος του Άσέτ εις το Παρίσι. Ο διαπρεπής ελληνιστής και γλωσσολόγος διά του έργου του αυτού παρέχει μίαν επί πλέον συμβολήν εις την Όμηρικήν κριτικήν διασαφηνίζων πλείστα σημεία αναγόμενα εις την ύπαρξιν ή μη του Όμηνου.

Το περισσότερο ένδιαφέρον όμως του έργου του του κ. Μπερέλ είνε ότι μās παρουσιάζει την Όμηρικήν ποιήσιν ως έγκλειούσαν και στοιχεία κωμικά. Και ή παρατήρησις αυτή ή τόσο πρωτότυπος του Γάλλου Έλληνιστού δεν φαίνεται άβάσιμος.

«Υπάρχει, λέγει ο κ. Μπερέλ, εϊστήν Όμηρικήν ποιήσιν — σπανιώτατα ίσως άλλ' αναμνηστικήν — ένας τόνο-κωμικός. Η ποιήσις αυτή που έσυνειθίσκαμεν να θεωρώμεν ως σοβαράν, ένίοτε σατυρίζει. Δεν όμιλώ περί του γίγαντος Πολυμήμου μόνον. Ούτε περί του Θεοσίτου ακόμη τόν όποιον παρουσιάζει ο Όμηρος ως

μιάν υπαρκτήν ἀνάξιαν προσοχής. Ἄλλ' ἡ Ἰλιάς ἐγκλείει πηγὴν κομικοῦ εἶδους ὀλιγώτερον μὲν καταφανοῦς ἀλλὰ πολὺ ὑψηλοῦ καὶ λεπτοτάτου.

Ὁ Νέστωρ εἶνε ἓνας γέρον σεβαστός, ἡμίθεος ἂν θέλετε. Αὐτὸ ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ εἶνε κατ' ἐξοχὴν φλύαρος καὶ ἐνίοτε νὰ ἐξεργεῖται τοῦ θέματος του διὰ πολυλογίας καθ' ὅλοκληρίαν ἀσυναρτήτου. Ὁ ποιητὴς εἰς τὰ μέρη αὐτὰ εἶνε πασιφανὲς ὅτι εἰρωνεύεται τὸν γηραιὸν ἥρωα.

Ζ.

Ο κ. Ζ. Παπαντωνίου, ὁ ἄλλοτε δροσερὸς χρονογράφος τῶν «Παναθηναίων» Χάρης Ἡμερινός, πού μᾶς τὸν ἀπερρόφησε σιγὰ σιγὰ ἡ δημοσιογραφία, ἔγραψε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ «Ἄστυ» ἓνα πολὺ ὠραῖον χρονογράφημα *Τὸ ὕψος τῶν ποιητῶν*. Θὰ σᾶς δώσωμεν μερικὰ ἀποσπάσματα:

«Δὲν ὑπάρχει πλανόδιος χωρὶς τὴν ἰδικήν του μουσικήν. Ἡ μουσικὴ αὐτὴ εἶνε ἰδική του, δὲν εἶνε τοῦ ἄλλου. Ὁ καθένας ἔχει τὸν τρόπον τοῦ φωνάζειν. Καὶ ὁ τρόπος αὐτὸς εἶνε ἀκλόνητος.

Ἔτι πῶς ὁ πλανόδιος ἔχει τὸ ὕψος του; Πῶς ἔχει τὴν μουσικήν του, ἡ ὁποία δὲν μοιάζει μὲ τὴν μουσικήν τοῦ ἄλλου; Πῶς ὁ ἓνας μανάβης λέγει «πα-ααααατάτ...» ἐνῷ ὁ ἄλλος λέγει πα-τά-τες—ἄλλος ρυθμὸς δηλαδὴ, ἄλλο χρῶμα, ἄλλη λέξις, ἄλλα ἐντελῶς πράγματα—αὐτὸ δὲν εἶνε περιεργον. Κάθε πλανόδιος ἔχει τοὺς πελάτας του εἰς τῆς γειτονίας καὶ μόνον τὸ ἰδιαίτερόν του ξεφώνημα τοὺς πείθει ὅτι αὐτὸς εἶνε. Ἀλλὰ πῶς αὐτὸς ὁ πλανόδιος κατορθώνει νὰ τραγουδήσῃ τῆς πατάτας του ὅπως τῆς ἐτραγουδῇ ἄλλου; Ἐντὺς καὶ ὅπως τῆς ἐτραγουδῇ πρὸ 15 ἐτῶν, πῶς δὲν ἀλλάζει τίποτε ἀπὸ τὸ κρεσέντο του καὶ τὸ ραλλεντάντο του, οὔτε νότα, οὔτε τριακοστὸν δεῦτερον χρόνον—αὐτὸ εἶνε πού σοῦ στᾶ τὸ κεφάλι. Διότι ἐδῶ ἔχομεν μίαν ἀκρίβειαν ἐκτελέσεως φανατικῶς πιστήν. Πολλὰκις πού μὲ ξυπνοῦσεν ὁ ἀγριώτατος «παπούτσια νὰ μπαλῶ...» ἐσκεπτόμην. Πῶς μορὲ κρεμανταλὰ μεταλωματῇ κατορθώνει νὰ ἐκτελεῖς εἰς τὰ «μπα-λῶ» ἡμίτονον; Πῶς δὲν γλυστᾷ, κατὰ λάθος ἢ φωνή σου κάποτε νὰ τὸ κάμῃς τόνον ὀλοκληρον; Τί ἀκρίβεια εἶν' αὕτη; Ὁ Μπαχ τὸ ἔγραψε καὶ τὸ ἐκτελεῖς μὲ τὸσον φανατισμόν αὐτὸ τὸ παράδοξον τὸ ἀνεξήγητον ἡμίτονον; Καὶ ὅμως ὁ μεταλωματῆς ἐξακολουθεῖ νὰ σῶζῃ τὸ ἡμίτονον ὅπως καὶ τὸ ἐπάγγελμά του, ἐνῷ δὲ ἀλλάζει τὴν μορφήν τῶσων παπουτσιῶν τὰ ὁποῖα ὑπέκνυαν εἰς τὸν νόμον τῆς φθορᾶς καὶ τῆς ἀλωίσεως, ἐνῷ ἔβγαλε πάτους καὶ ἔβαλεν ἄλλους, ἐνῷ ἄλλαξε τακούνια, ἐνῷ ἔρραφεν, ἐμπάλωσε, διόρθωσε, μετέμορφωσε, ἀφίρει ἀθικτον, ἱερὸν καὶ ἀπαρβιάστον ἐκεῖνο τὸ ἡμίτονον.

Ἐπομένως πολλὰ μυστήρια ἔχει ἡ ψυχολογία τῶν παραδόξων αὐτῶν ἀνθρώπων. Σκέπτεται κανεὶς: Πῶς ὁ τάδε πλανόδιος ἐτόνισε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ξεφώνημά του καὶ δὲν τὸ ἐτόνισεν ἄλλοιως; Ἐδῶ βέβαια δὲν μποροῦμε νὰ προχωρήσωμεν βαθύτερα καὶ μᾶς ἀρκεῖ μόνον ἡ ἐξηγήσις ὅτι τὸ ὕψος εἶνε ὁ ἀνθρώπος. Ἐάν τοῦ τάδε κουλουρτζῆ τὸ ξεφώνημα ἔχει μέσα ἔρωτα, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ κουλουρτζῆς. Ἐάν τοῦ τάδε γανωματῆ τὸ ξεφώνημα ἔχει μέσα ἀπειλὴν μίσους ἢ κραυγὴν κατὰ τοῦ παντός, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ γανωματῆς. Ἐάν τοῦ μανάβη ἡ φωνὴ ἔχει μέσα ἀπολυτικίον ἢ κοντάκιον, θὰ πῇ ὅτι τέτοιος εἶνε ὁ μανάβης.

Ὅλοι τραγουδοῦν κατὰ τὸν τάδε τρόπον, διότι τέτοιοι εἶναι. Βαδύτερα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προχωρήσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ ἀνεξήγητον, τὸ ὁποῖον, κρατεῖ κλειδωμένον ἢ ἀναπολόγητος φύσις. Πῶς ἡμπορεῖτε, ἐπὶ παραδειγματὶ νὰ ἐξηγήσετε τὸ ξεφώνημα ἐνὸς γνωστοῦ φουφουντζή πλανομένου εἰς τὰς Ἀθήνας; Ὁ ἀνθρώπος αὐτός, νεαρός ἀνθρώπος, γυρίζει μὲ τὸν

γαῖδαρό του φορτωμένον φουφούδες καὶ σάρες. Τὸ ξεφώνημά του εἶνε «Πάρτε σάρες γὰ μπιρτζόλες—γὰ ψάρια γὰ μπιρτζόλες σάρες». Ἀπαισιώτερον ξεφώνημα δὲν ἔχει ἀκουσθῇ εἰς τὰς Ἀθήνας. Διότι περιέχει θρήνον, κραυγὴν ὀλοθυμώδη, ξεφωνητὸ γοερόν ἀνθρώπου δρομένου διὰ ροπαλίου. Ποῖος τὸν δέσνει; Κανείς. Ποῖος τὸν ἀναγκάζει νὰ κλαίῃ; Κανείς. Γιατί λοιπὸν κλαίει γοερῶς, διαλαλῶν τὸ ἐμπόρευσμά του; Ἀλλ' αὐτὰ εἶπαμεν ὅτι εἶνε ἀνεξήγητα. Ὡς ἐκεῖ καὶ μὴ παρέχει.

Ἐννοεῖται ὅτι ἄλλαι φωναὶ πλανοδίων ἔχουν κατὰ τι τροπαρίου, ἄλλαι εἶνε ἀμανές, ἄλλαι εἶνε ἔρως, ἄλλαι εἶνε χαρὰ, ἄλλαι πού ἀναλύονται εἰς τὸν ἥλιον τοῦ δειλινού, εἶνε βαθεῖα καὶ ἀνεξήγητος ποιητικὴ θλίψις.

Εἰς ἓνα σιδερένιο χρηματοκιβώτιον τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν εἰς μίαν αἰθούσαν τῆς Βουλῆς καὶ τὸ ὁποῖον εἴλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Προέδρου κ. Λεβίδη, εὐρέθησαν σπουδαῖα ἱστορικὰ ἔγγραφα. Ἰδοὺ ἡ περιγραφή τῶν εὐρεθέντων κατὰ τὸ *Νέον Ἄστυ*.

«Τὸ χρηματοκιβώτιον περιεῖχε ἐν μικρὸν κιβώτιον σιδεροῦν, τύπου τῆς ἐποχῆς τοῦ Ναπολέοντος, φέρον εἰς τὰ πλευρὰ ἀνάγλυφα θαυμασίας τέχνης εἰς δὲ τὴν κορυφὴν κύμα καθήμενον, ἔργον ἐξόχου τέχνης.

Τὸ κιβώτιον τοῦτο ἦτο κενόν, ὑποτίθεται δὲ ὅτι περιεῖχε τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν παρ' αὐτὸ καὶ τὰ ὁποῖα ἐνέχουν ἀληθῶς σπουδαιότητα σημασίαν, διότι τὸ ἐν τούτων εἶνε τὸ πρωτόγγραφο τοῦ Συντάγματος τοῦ 1843 ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ὁθωνος, τὸ δὲ ἕτερον τὸ πρωτόγγραφο τοῦ Συντάγματος τοῦ 1864, τοῦ ἱσχύοντος σήμερον, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ἐγγράφων εὐρέθησαν καὶ τὰ πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῶν Ἐθνοσυνελεύσεων τοῦ 1843 καὶ 1864, ἐπιστολαὶ τοῦ Ὁθωνος καὶ διάγγελμα αὐτοῦ πρὸς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν διὰ τοῦ ὁποῖου ἐξήτει τὴν τροποποίησιν ἀρθρῶν τινῶν τοῦ Συντάγματος.

Ἐπίσης ἐντὸς μελανῆς χαρτοθίκης εὐρέθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς Γερουσίας τῶν ἐτῶν 1843 καὶ 1864 ὡς καὶ τὰ δύο κείμενα τοῦ Συντάγματος ἐν ἀντιγράφῳ.

Πρὸς τούτοις εὐρέθη μικρὸν θαυμασιὸν ἐπεξεργασμένον ξύλινον κιβώτιδιον, περιέχον μίαν πυξίδα, τὰ μελανοδοχεῖον τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου ὑπογραφὴν τοῦ πρακτικού τῆς ὁρκωμοσίας του, τὴν ἐκ πτεροῦ πέναν μὲ τὴν ὁποίαν ὑπέγραψε, καὶ ἐν μικρῷ κουταλάκι μὲ τὸ ὁποῖον ἔρριψαν ἄμμιον ἐπὶ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ Βασιλέως πρὸς ἀπορρόφησιν τῆς μελάνης.

Ἡ πυξὶς ξυλίνη περιεῖχε τὸ πρακτικὸν τῆς πρώτης ὁρκωμοσίας τοῦ Βασιλέως Γεωργίου, τὸ πρακτικὸν τῆς ὁρκωμοσίας του ἐπὶ τοῦ Συντάγματος, τὸ ψήφισμα τῆς ἐκλογῆς του ὡς Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν πρᾶξιν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ἀναγνωρίζουσης τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος καὶ τῆς ἀντιβασιλείας τῆς Ἀμαλίας».

Ο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cambridge διαπορέτης ἑλληνιστὴς ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀμερικανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Goodwin ἐν ἐσχάτως δημοσιευθείσῃ μελέτῃ αὐτοῦ (*Harvard Studies in classical Philology* Vol XVII, 1906) διορθοῖ τὴν ἄλλην δημοσιευθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου θεωρίαν (*Papers of the American School of Classical Studies at Athens* Vol I p. 239, 1882) περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς μελέτης τοῦ συνεργάτου μας ἀνθυποπλοιάρχου κ. Ρεδιάδη. Τὴν ἄλλοτε ἐκτεθείσαν θεω-

ρίαν τοῦ Goodwin καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἔλαβε χώραν παρὰ τὸ σημερινὸν πέλαμα, τὴν ὁποίαν σήμερον οὐτος ἀπαρνέεται, ἠσπασθήσαν ἤδη ἐν τούτοις ὁ Gardner, ὁ Grundy, ὁ Munro καὶ ἄλλοι. Ἡδὴ ὅμως ὁ Goodwin δέχεται ἐξ ὀλοκληρίου τὴν ὑπόθεσιν τοῦ κ. Ρεδιάδη καθ' ἣν ἡ ναυμαχία ἐγένετο παρὰ τὴν Ψυττάλειαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἰδίου κ. Ρεδιάδη γενομένην διόρθωσιν τῆς χρονολογίας 21 Σεπτ. 480 π. Χ. καὶ ὀλοκληρὸν τὴν σειρὰν τῶν σχέσεων καὶ τὰ συμπεράσματα τῆς μελέτης τοῦ κ. Ρεδιάδη.

Εἰς «τὰ Βυζαντινὰ χρονικά» τοῦ Μονάχου μνημονεύονται ἐργασίαι τοῦ κ. Ἀδαμαντίου καὶ τοῦ κ. Ν. Βέη παρουσιασθεῖσαι εἰς τὰ «Παναθηναία». Ἐπίσης καὶ ἡ «Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία» τοῦ κ. Παύλου Νιρβάνα καὶ ἡ μελέτη τοῦ κ. Μ. Α. Τριανταφυλλίδου «Ξενηλασία ἢ Ἰσοτέλεια» ἡ πραγματευομένη περὶ τῶν ξένων λέξεων αἱ ὁποῖαι ἔχουν εἰσχωρήσει εἰς τὴν νέαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸ «Siècle» ὁ κ. Γουστάβος Κὰν Gustave Kahn) ἐκ τῶν δημιουργῶν τοῦ Ἑλευθέρου στίχου ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐρευνῆς διὰ τὴν παγκόσμιον ποιησιν μνημονεύει καὶ τὴν νεοελληνικὴν ποιήσιν τὴν σύγχρονον, ἐπικεφαλῆς τῆς ὁποίας θέτει τὸν κ. Στέφανον Μαρτζέκωκν. Ὁμιλεῖ ἀκόμη διὰ τὸν κ. Παλαμῶν τὸν κ. Ζητουνιάτην καὶ τὸν κ. Σκίτην «qui est un Hellène avant tout» (;

Εἰς τὸν «Mercure de France» δημοσιεύεται ἀρθρον τοῦ κ. La Chessnais περὶ τοῦ ἀποθανόντος μεγάλου Νορβηγικοῦ διδασκάλου Ἐνρικ Ἰψεν. Ὁ συγγραφεὺς μᾶς παρουσιάζει τὸν Ἰψεν ὡς σκλάβον τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ἐγωϊσμοῦ, περὶ ἄλλου μὴ ἐνδιαφερόμενον παρὰ διὰ τὴν τέχνην του, πτωχὸν εἰς «confidences», ἀκαμπτον καὶ ἀδυσώπητον. Καὶ τοιοῦτο τρόπος τὸ τελευταῖον του δράμα «Ὅταν θὰ ἐξυπνήσωμεν μεταξὺ τῶν νεκρῶν» εἶνε, μᾶς λέγει ὁ ἀρθρογράφος, μίᾳ ἀντίθεσις ὀλοκληρωτικῇ μὲ τὴν ἀληθινὴν Ἰψενικὴν σκέψιν κατὰ τὰ εἰκοσιπέντε ἐτῆ τῆς ὀριμότητός της. Θὰ ἔλεγε, ὅτι εἰς τὸ γῆρας του τὸν κατέλαβε μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἡ «εἰρωνείας τῆς ἀνθρωπίνης υπάρξεως», ὅτι εἶχε παύσει νὰ πιστεύῃ εἰς τὴν ἀποστολήν του, ὅτι ἐθεωροῦσε μὲ θλίψιν τὴν θυσίαν ὅλης του τῆς ζωῆς εἰς τὸ ἔργον του. Εἶνε ἡ ἀνταπόδοσις τοῦ φυσικοῦ ἐγωϊσμοῦ.

ΥΠΑΡΧΕΙ μίᾳ Βελγικῇ Ἀκαδημίᾳ. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ 1777 καὶ ἰδρυτὴς τῆς ὑπῆρξεν ἡ Μαρία-Θηρεσία. Ἡ Ἀκαδημία αὕτη διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα, καθὼς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν «Χρόνων» τῶν Παρισίων. Τὸ ἐπιστημονικόν, τῶν γραμμάτων καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν, τὸ καλλιτεχνικόν. Τὸ παράδοξον ὅμως εἶνε ὅτι εἰς τὸ τμήμα τῶν γραμμάτων δὲν γίνονται οἱ φιλόλογοι καὶ οἱ ποιηταί. Βέλγοι συγγραφεῖς διεμαρτυρήθησαν διὰ τὴν ἀναποδιὰν αὐτὴν ἀλλὰ ματαιῶς. Οἱ ἀκαδημαῖκοι τοῦ τμήματος αὐτοῦ ἀποκρίνονται ὅτι μὲ τὴν λέξιν «γράμματα» δὲν ἐννοεῖται ἡ «λογοτεχνία» ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ὅτι ἀνάγεται εἰς τὸν ἀνθρώπου πισμόν: εἰς τὴν ἐπιστήμην τὸ ἀνθρωπισμὸς ἐνῷ ἡ φιλολογία εἶνε τέχνη μᾶλλον παρὰ ἐπιστήμη.

Εἰς τὸν Intransigent διαβάζομεν ἀναμνήσεις τοῦ γνωστοῦ κ. Antoine, ἰδρυτοῦ τοῦ Ἑλευθέρου θεάτρου, περὶ τοῦ Ἰψεν. Ὁ κ. Ἀντουάν εἶνε ἀπὸ τοὺς πρῶτους εἰσαγαγόντας τὸν Ἰψεν εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ ἱστο-

ρία τῶν ἀποπειρῶν του ἀπέμεινε κλασικὴ. Ὅλος ὁ κόσμος ἐνθυμεῖται τὰς γυναῖκας μὲ κόμμωσιν ἅλα Botticelli τῶν πρώτων παραστάσεων τοῦ Ἰψεν. Ὁ Ἀντουάν ἔπαιξε κατόπιν εἰς τὸ θέατρόν του τὴν Ἀγριόπατιαν. Ἰδοὺ τί λέγει:

«Ὁ κ. Σαὶν-Σερὲ ἐνησχολεῖτο τότε εἰς μερικά του χρονογραφήματα μὲ τὴν Νορβηγικὴν φιλολογίαν καὶ εἶχε προσφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἰψεν. Εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν τὸν ἐγνώριζαν σχεδὸν καθόλου. Ὁμιλοῦσά ἐν τούτοις δι' ἓνα ἔργον κολοσσίων, παρὰδοξον, ἐντελὲς νέον.

Δι' ἐνεργείας τοῦ Αἰμιλίου Ζολᾶ κάποιος καὶ ἔφερε τοὺς «Βρυκόλακας». Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ χειρογράφου μὲνθουσίασε, κέντουτοῖς μέστονοχώρησε κάπως. Ἀπέδιδε τὴν αἰτίαν εἰς σκοτεινὰ χωρία, κακομεταφρασμένα, εἰς ἓνα κείμενον βαρὺ, ἀδέξιον, περίπλοκον. Ὅμως εἶχα τὴν ἐπιθυμίαν νὰν ἐβᾶσω αὐτὸ τὸ δράμα».

Τὸ ἐδιάβασε λοιπὸν εἰς μερικὸν φίλον του, οἱ ὁποῖοι ἔκριναν ὅτι δὲν ἡμποροῦσε νὰ παιχθῇ. Ἄλλοι πάλιν ἀνεσήκωσαν τοὺς ὀμους περιφρονητικᾶ. Ὅπως δὴποτε, καὶ εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα, ὁ κ. Ἀντουάν ἀνέβασε τὸ δράμα αὐτό. Ἐπέτυχε, καὶ τὸ ἔργον ἔμεινε εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ κ. Ἀντουάν ἕως σήμερα. Ἐπειτα ἀνέβασε τὴν «Αγριόπατιαν». Οἱ κριτικοὶ-ἐπιφυλλιδιογράφοι τῆς ἐποχῆς ἔβαλαν τίς φωνές. Ὁ Σαρσὲ ἔγραψε: «ἀγριόπατια μὲ τίς ἐλιές, μὲ τὰ ῥεπάνια». Φράσις πού ἔμεινε παροιμιώδης. Κέντουτοῖς τὸ δράμα εἶνε ἀκόμη εἰς τὰς θεατρικὰς τοιχοκολλήσεις. «Κατὰ τὴν γνώμην μου, λέγει ὁ κ. Ἀντουάν, ὁ Ἐνρικ Ἰψεν εἶνε μεγαλοφυΐα ἀπείρῳ ἐκτάσεως. Καὶ ὅσοι τὸν κατέεργον ὑπῆρξαν ἀνθρώποι χωρὶς μόρφωσιν καὶ προληπτικοί».

Τὸν Μάϊον τοῦ 1897 ὁ Ὁσκαρ Οὐάιλδ ἄφινε τὴν φυλακὴν τοῦ Reading ἀφοῦ εἶχεν ἀποτίσει τὴν ποιήν του συνισταμένην εἰς δύο ἐτῶν καταναγκαστικὰ ἔργα. Τὸν ἰδίον καιρὸν περὶ τοῦ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ Daily Chronicle, τὴν φιλελεύθερον ἐφημερίδα ἐπιστολὴν περιγράφουσαν τὴν κατάστασιν τῶν Ἀγγλικῶν φυλακῶν. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη γραμμένη μὲ συγκινοῦσαν καὶ σχεδὸν τραγικὴν ἀπλότητα εἶνε τὸ μόνον τοῦ ἔργου μὲ τὸ De Profundis καὶ τὴν Ballade ποῦ ἔγραψεν ὁ Ἀγγλὸς μυθιστοριογράφος καὶ ποιητὴς ὕστερα ἀπὸ τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν καταδίκν του. Ἰδοὺ ἐν ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς: «Οἱ σημερινοὶ ἀνθρώποι δὲν ἐννοοῦν τί εἶνε σκληρότης. Τὴν θεωροῦν ὡς εἶδος μεσαιωνικοῦ πάθους καὶ τὴν ἀποδιδοῦν εἰς τὰς ἀνθρώπων ὁδὸς ὁ Eccellin da Romano καὶ ἄλλοι εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ὑποβολὴ εἰς πόνον τῶν ἄλλων ἐδίδε μίαν ἀληθινὴν μαγίαν χαρὰς... Ἀλλὰ οἱ ἀνθρώποι τοῦ εἶδους τοῦ Eccellin εἶνε ἀπλῶς εἰς τὴν ἀνῶμαλοι διεστραμμένοι ἀτομισμοῦ. Ἐνῷ ἡ συνήθης σκληρότης εἶνε ἀπλῶς ἡλιθιότης. Εἶνε ἀπόλυτος ἐλλειψὶς φαντασίας. Εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐποχῆς μᾶς μὲ τὰ στερεότυπα συστήματα, μὲ τοὺς σφικτοὺς κανόνας καὶ τὴν ἡλιθιότητα. Παντοῦ ὅπου ὑπάρχει συγκέντρωσις, ὑπάρχει ἡλιθιότης. Ὅ, τι εἶνε ἀπ' ἀνθρώπου εἰς τὴν σημερινὴν ζωὴν εἶνε «l'officialisme». Ἡ αὐθεντία εἶνε τόσον ἀξιοθρηνητὸς καὶ εἰς τοὺς ἐξεσκούοντας ὅσον καὶ εἰς τοὺς ὑφισταμένους αὐτὴν. Εἶνε ἡ ποιητικὴ διοίκησις καὶ τὸ σύστημα πού αὐτὴ ἐφαρμόζει, ἡ πρώτη πηγὴ τῆς σκληρότητος τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς ἓνα παιδί φυλακισμένον. Οἱ ἀνθρώποι πού ἐγκαθιδρύουν τὸ σύστημα ἔχουν σκοποὺς ἐξόχως ἀγαθούς» ἐκείνοι πού τὸ θέτουν εἰς πρᾶξιν εἰν' ἐπίσης φιλόανθρωποι εἰς τοὺς σκοποὺς τῶν ἡ εὐθύνη εἶνε εἰς τοὺς δογματικούς κανονισμούς, διότι ὑποθέτουν ὅτι ἐπειδὴ ἓνα πρᾶγμα εἶνε ὁ κανὼν, εἶνε καὶ καλόν...

Εἶνε φοβερός ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον μεταχειρίζονται σήμερα τὰ παιδιά, κυρίως διότι δὲν ἐννοοῦν τὴν ἰδιαίτεραν ψυχολογίαν τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί

ἡμπορεῖ νὰ ἐννοήσῃ μίαν τιμωρίαν πού τοῦ ἐπιβόλ-
λει ὁ πατέρας του ἢ ὁ κηδεμών του. Καί ὑποφέρει
τότε μὲ κάποια δόσιν ὑπομονῆς. Ὅ,τι τὸ παιδί δὲν
ἡμπορεῖ νὰ καταλάβῃ εἶνε ἢ ποιῇ ἢ ἐπιβαλλομένη
ὑπὸ τῆς κοινωνίας. Δὲν ἐννοεῖ τί θὰ πῇ κοινωνία.
Διαφέρει τὸ πρᾶγμα προκειμένου περὶ τῶν ἐφήβων.
Ὅσοι μεταξὺ μας εἶνε ἢ ἦσαν ποτέ τους εἰς φυλακὴν,
ἡμποροῦν νὰ καταλάβουν τί σημαίνει ἡ ὁμαδικὴ αὐτὴ
δύναμις, ἡ ὀνομαζομένη κοινωνία, πού ἂν καὶ σκεπτό-
μεθα περὶ τῶν μεθόδων τῆς καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς
δυσκολοῦμεθα νὰ τὴν δεχθῶμεν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος
ἡ ποιῇ ἢ ἐπιβαλλομένη ἀπὸ ἑνὸς ἀτόμου εἰς ἕνα ἐφη-
βον εἶνε πρᾶγμα πού ἀδυνατεῖ νὰ ἐννοήσῃ. Κατ' ἀνω-
λουθίαν τὸ παιδί ἀποσπώμενον τῶν γονέων του ἀπὸ
ἀνθρώπων πού δὲν εἶδε ποτέ του καὶ διὰ τοὺς ὁποί-
ους ἰδέαν δὲν ἔχει... καταλαμβάνεται ἀπὸ τὴν πρῶ-
την καὶ δυνατωτέραν ἐντύπωσιν τὴν παραγομένην ἐκ
τῆς ζωῆς τῶν ἐρχομένων—ἀπὸ τὸν τρόμον. Ὁ τρόμος
τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν φυλακὴν εἶνε ἀκαταμέτρητος..»

ΓΝΩΣΤΟΣ εἶνε ὁ Ἀγγλος φιλόσοφος καὶ συγγρα-
φεὺς **Θαμᾶς Καρλάιλ** τοῦ ὁποίου οἱ «**Ἡρώες**» ὁ
«**Σάβριος Ρεσάρτος**» καὶ ἡ «**Ἱστορία τῆς Γαλλικῆς**
Ἐπαναστάσεως» εἶνε ἀπὸ τὰριστουργήματα τῆς Ἀγ-
γλικῆς φιλολογίας. Ἡ κριτικὴ τὸν τάσσει μαζὶ μὲ
τὸν Ἑμερσων καὶ τὸν Ράσκιν μεταξὺ τῶν μεγάλων
παιδαγωγῶν, προφητῶν μᾶλλον τῆς Ἀγγλοσαξω-
νικῆς φυλῆς. Ἡ ζωὴ τοῦ Τιτάνος αὐτοῦ τοῦ ἰδεαλι-
σμοῦ ἐκρίθη ὡς παρὰδοξος, συχνά κατεκρίθη. Μεταξὺ
τῶν βιογράφων του γνωστός εἶνε ὁ Froude. Εἰς τὸν
«**Γαλάτην Ἑρμῆν**» ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἄρθρον
«**Καρλάιλ καὶ Φρουδε**».

Ὁ Φρουδε αὐτὸς ἱστορικός καὶ μυθιστοριογράφος
τὸν ὁποῖον ὁ Καρλάιλ ὀνομάζει εἰς τὴν διαθήκην του
«**ὑποχρεωτικόν, προσεκτικόν καὶ πιστόν φίλον**»
ἔλαβε τὸ αὐτοβιογραφικὰ χειρόγραφο τοῦ φιλοσόφου
καὶ τὴν συζυγικὴν ἀλληλογραφίαν—τὴν ὁποίαν ὁ
Καρλάιλ ἤθελε νὰ κρατήσῃ κρυφὴν ἀπὸ κάθε ἀν-
θρώπου μᾶτι—τὸ ἐχρησιμοποίησε, τὰ ἐξεμεταλ-
λεύθη ὅπως αὐτὸς ἤθελε καὶ ἔκαμε μίαν βιογραφίαν
τοῦ Καρλάιλ ἣ ὁποία δημοσιευθεῖσα ἔκαμε θόρυβον
εἰς τὴν ἀγγλικὴν φιλολογίαν. Τώρα ἡ βιογραφία αὕτη
ἔχασε τὸ κύρος τῆς κυρίως διὰ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ
ἀνεμιου τοῦ Καρλάιλ, καὶ ἡ σκληρότης ἣ δῆθεν τοῦ
φιλοσόφου πρὸς τὴν γυναῖκα του, ἣ σχεδὸν ἀνήθικος,
ἀποδεικνύεται μίᾳ συκοφαντίᾳ.

Τὸ θέατρον τῆς Ὁράγγης ἔγινε κέντρον μεγάλης
καλλιτεχνικῆς κινήσεως. Ἐκτὸς τοῦ «**Πολυεύκτου**»
καὶ τοῦ «**Ορατίου**» τῶν δύο ἀριστουργημάτων τοῦ
Πέτρου Κορνηλίου ἐδιδάχθησαν ἐφέτος ἀκόμη ἡ
Ἑκάβη τοῦ κ. Lionel des Rieux, καὶ ὁ **Πολύφημος**
τοῦ ἀποθανόντος ἐπ' ἐσχάτων γόητος ποιητοῦ
Ἀλβέρτου Σαμαίν. Ὁ «**Πολύφημος**» δὲν ἔχει καμμίαν
σχέσιν μὲ τὸν «**Κύκλωπα**» τοῦ Εὐριπίδου πολὺ περισ-
σότερον, καθὼς ὁ κ. Γκωμπέρ παρατηρεῖ σχετίζεται
μὲ τὸ El Polifemo (1630) τοῦ Ἰσπανοῦ Luis de Gon-
gera. Τὸ ἔργον γεμᾶτο ἀπὸ εὐγενῆ λυρισμὸν εἴχε
μεγάλην ἐπιτυχίαν.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὸ ὄνομα τοῦ κ. Σουρῆ, ἀναγράφεται κατ' αὐτὸς

ὑπὸ διαφόρους ἐκδόσεις ὡς ἐνδεδειγμένου διὰ τὸ βρα-
βεῖον τῆς Φιλολογίας Νόμπελ ἐν Ἑλλάδι.

Εἰς τὸν Ἰταλὸν ποιητὴν Καρντούτσι ἐδόθη ἐφέτος
τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν φιλολογίαν. Ὁ Καρ-
ντούτσι εἶναι ἐβδομήντα ἐτῶν.

Ἀγγέλλεται ἐκδοσις τῶν ἔργων τοῦ ἀγγλοῦ μυθι-
στοριογράφου Στήβενσον εἰς εἴκοσι τόμους. Εἰς τὴν
Ἀγγλίαν τὰ ἔργα τοῦ Στήβενσον γίνονται καθ' ἡμέραν
δημοτικώτερα.

Ὁ γνωστός Ἀγγλος προσωπογράφος Χερκόμερ διω-
ρίσθη καθηγητῆς τῆς ζωγραφικῆς εἰς τὴν βασιλικὴν
Ἀκαδημίαν τοῦ Λονδίνου.

Εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ἀγίου Πανταλεόντος ἤρχισαν ἀνα-
σκαφαὶ ἀρχαίας φοινικικῆς πόλεως. Ἀπεκαλύφθησαν
ἕως τώρα οἱ τοῖχοι καὶ ἀναμένονται σπουδαῖα ἀρχαιο-
λογικὰ εὐρήματα.

Ἡ γενέτειρα πόλις τοῦ Ἰουλίου Βέρν, Νάντη, θὰ
στήσῃ τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γάλλου συγγραφέως.

Ἐξεδόθησαν αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Βάγνερ πρὸς τὴν
οἰκογένειάν του (1832—1874) αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν
τὸν μέγαν συνθέτην ἀγαθὸν καὶ ἀπλοῦν καὶ περιέχουν
πληροφορίαν περὶ τῶν ἐρώτων του.

Εἰς τὰ περίχωρα τοῦ Λονδίνου ἔγινε δοκιμὴ νέου
ὕγρου κατὰ τῆς σκόνῃς τῶν δρόμων. Ἡ δοκιμὴ ἐπέ-
τυχε. Τὸ ὕγρον χρησιμοποιεῖται εἰς τοὺς δρόμους τοὺς
στρωμένους μὲ τὸ σύστημα μακαντάμ. Στοιχίζει πε-
ρίπου 175 φράγκα ὁ τόνος καὶ χρειάζονται δύο τόν-
νοι περίπου κατὰ χιλιόμετρον. Ἐπὶ πλέον 25 φράγκα
ἡμερομίσθιον ἐργατῶν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ἐγὼ καὶ **Εὐδάκης καὶ Θανασούλης** ὑπὸ Εὐγενίου
Labiche κατὰ παράφρασιν Ἀγγέλου Βλάχου. Βιβλι-
οθήκη Μαρασλή. Ἀθῆναι 1906 δρ. 150.

Ὁ **Σύνδεσμος τῆς Εὐρώπης** ὑπὸ I Νοβικὼβ με-
τάφρ. Ἰωάννου Ἐπ Καραβία. Βιβλιοθήκη Μαρασλή.
Ἀθῆναι 1906 δρ. 6.

Canon de montagne. Lycoudis - Krupp
Appareils de pointage. Athènes Imprimerie P. D.
Sakellarios 1906.

Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Ἐθνικοῦ Πανεπιστη-
μίου 1905-1906. Ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ. Σακελ-
λαρίου 1906.

Γεωλογία τῆς Ἀττικῆς. Συμβολὴ εἰς τὴν θεωρίαν,
ἐπὶ τῆς μεταμορφώσεως τῶν πετρωμάτων. R. Lepsius
κατὰ μετάφρασιν Γ. Π. Βουγιούκα μετὰ 29 σχημάτων
καὶ 14 πινάκων καὶ Γεωλογικοῦ χάρτου τῆς Ἀττικῆς.
(Βιβλιοθήκη Μαρασλή) ἐν Ἀθῆναις τύποις Π. Δ.
Σακελλαρίου.

